

172-8-1 (R. 219) 8
LECTORI.

S,

INTRODVCTIONES
quas Isagogas Graci appellat
cum in disciplinis omnibus &
artibus, amice lector, utilissi-
mas esse constat, tum verò in
ea, quæ ab Aristotele tradita
est, disserendi doctrina ita cer-

tum est, ut confirmationi indigere non videatur.
nam & si vir eruditissimus omnes eius artis par-
tes accuratissimè sit persecutus, ac felicissimè ab-
soluerit vniuersam, tamen (quod negari non po-
test) ita obscurè plerumq; multa ab eo dicuntur,
ut nisi ab ijs, qui rem velut in summa iâ pereepe-
rint, facile intelligi nō possiat. Itaque in omnibus
Academijs, quas nouimus toto orbe celebratissi-
mas, is mos iam inde ab initio inoleuit, ut Philo-
sophiæ Professores, antequàm Aristotelis libros
explicandos tyronibus aggrediantur, ijs totius
Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quan-
tùm natura rei patitur, & apertis præceptionib;
comprehensa proponat, quò neque ignarij om-

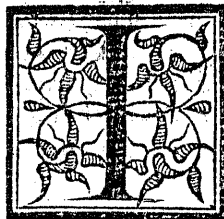
A 2 ninò

95
175

A
43
353

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

Ma- 8- 1 R. 219) 8
LECTORI.
S.

INTRODVCTIONES
quas Isagogas Græci appellât
cûm in disciplinis omnibus &
artibus, amice lector, vt ilissi-
mas esse constat, tum verò in
ea, quæ ab Aristotele tradita
est, differèdi doctrina ita cer-
tum est, vt confirmationi indigere non videatur.
nam & si vir eruditissimus omnes eius artis par-
tes accuratissimè sit persecutus, ac felicissimè ab-
soluerit vniuersam, tamen (quod negari non po-
test) ita obscurè plerumq; multa ab eo dicuntur,
vt nisi ab ijs, qui rem velut in summa iâ percepe-
rint, facilè intelligi nō possint. Itaque in omnibus
Academijis, quas nouimus toto orbe celebratissi-
mas, is mos iam inde ab initio inoleuit, vt Philo-
sophiæ Professores, antequàm Aristotelis libros
explicandos tyronibus aggrediantur, ijs totius
Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quan-
tùm natura rei patitur, & apertis præceptionibus
comprehensa proponât, quos neque ignarij om-

e
7
15

A
43
353

ninò harum rerù ad Aristotelis lectione accedat, neq; rursus diutius æquo in his retineatur, quæ sint in ipso plenius postea percepturi. Quam quidẽ conluetudinẽ, nisi experientia, certissima rerù magistra, cõpertum fuisset, optimam esse & vtilissimam, numquã tam diu, tam omnium doctorũ cõsensu, rã frequentes, ac nobiles Academiæ retinuisent. Quòd si nostrũ hic iudiciũ etiam & exemplũ aliquid valet, expertus sum & Romæ hoc anno, & alibi aliàs, cum hæc eadẽ profiteremur, magnam ex ea re vtilitatẽ ad auditores peruenisse, quòd morẽ hunc secuti essemus. Neq; verò illi audiendi sunt, qui hæc Sophistarũ esse commeta affirmant, quæ introductionib; huiusmodi cõtineri solent; nam (vt de cæteris nunc taceã, quæ sunt à viris doctissimis nõ pauca conscriptæ) in hac certè nostrã dedimus operã diligenter, vt nihil nisi ex optimis quibusque authoribus Græcis, Latinis, & Arabibus proferrem; quales sunt, inter Græcos quidẽ Ammonius, Porphyrius, Alexander, Theophrastus, Magentinus Psellus; inter Latinos autẽ Boetius, Thomas, Albertus Magnus. Aegidius, & alij plerique; inter Arabes verò Auerroes, Algazel, Auicenna. Qua in re si quid est boni (vt fore nos quidẽ speramus) id & Deo laudi, & tibi commodo esse vehementer optamus. Vale.

INTRODV
CTIONIS IN DIALECTI-
CAM ARISTOTELIS.
LIB. I.

De nomine Dialecticæ.

Cap. I.

IALECTICA viam ostendit, & methodum tradit, qua occulta manifestare, confusa discernere, errores repellere, veritatesque confirmare possumus, propterea ante omnem aliam scientiam addiscenda est, ipsa enim est ianua, qua aperta, omnes aperiuntur; & qua clausa, omnes clauduntur, cuius adæquatum obiectum est Argumentatio, quæ ex simplicibus dictionibus significatiuis, quas terminos vocat, primo cõponitur; à quibus prius nobis esset incipiendum, cum simplicia priora sint, nisi aliunde initiũ capere studentium vtilitas præmoneret, quibus conducibilius multò futurum existimamus, si antè, quæ ad ipsam Dialecticam, eiusq; instrumenta pertinent, breui compendio tenuerint, vt quid

Dialectica sit, præ alijs omnibus, percipientes modumq; diuidendi, definiendi, & argumendi edocti præptiores fiant, faciliusq; per reliqua procedat. Cū igitur præceptū Aristotelis sit, vt alicuius rei cognitionē indagātes, quid nomen significet, præ cognōscant, nominū enim significatione ignorata ad rerū contēplationē ascēdi non potest. Nos autē breuē quandā introductionē ad Dialecticam Aristotelis paremus, quid nomen Dialecticæ sibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idē est, quod Latine disputatrix, vel dissertrix, quasi ars, quæ disputare & disserere doceat, quā Stoici partē Logicæ esse existimabāt, duas Logicæ faciēs partes, alterā inueniēdi argumēta, & rationes quibus verū à falso discernitur; alterā de inuentis iudicandi, illā Topicā, hanc Dialecticā vocabant. Dialecticorū tamen communis vsus iam nomen Dialecticæ vtrique parti cōmune fecit, imō Logicæ nomen à Dialecticæ nomine nō discernūt, præsertim cū apud Aristotelē talis distinctio Dialecticæ & Logicæ nō inueniatur, at Logica à Logos dicitur, quod Latine idē quod sermo, vel ratio ē, quasi sciētia sermocinalis, vel rationalis, id ē, quæ versatur circa rationes, & sermonē: vocamus autē rationes discursus intellectus, quibus verū, vel falsum inquirimus, vnde Logicæ nomē latius patet,

et, si eius etymologia inspiciatur, quā Dialecticæ cū Logica etiā Grāmaticam, & Rhetoricā, quæ de sermone sunt, cōplectatur, qua parte verò idē quod rationalis est, Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiā ratione vtitur. proinde latissimè sumpta, Grāmaticam, Rhetoricam, & Dialecticā comprehendit, quod quamuis verū est, communiter tamen iā est receptū, vt, quoties de Logica sermo sit, idem, quod per Dialecticā, intelligatur, præsertim apud Dialecticos, vocabula enim peculiariter secundum subiectam materiam accipienda sunt.

Quid sit Dialectica; de eius necessitate materia, sine, & officio. Cap. I I.

ARTE S omnes in hunc finem inuentæ sunt, vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facilē, & perfectē prestare poteramus, absolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire est, homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, sed id imperfectē, & non sine errore; at si artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur, vnde ars rectē quicquam faciendi, aut cognoscendi dicitur prom-

ptitudo: ex quo factum est, ut cum multæ in nobis sint operationes, atque inter se diuersæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ sint artes.

Sunt autè in communi tres operationes, quædã exteriores quæ circa aliquã materiã extra nos versantur, ut pingere, texere, agròs colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen nõ in aliquam extrã nos transeunt materiã, sicut loqui, sermocinari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, confiderare, verum cognoscere.

Ad tres has operationes optimè exercendas multæ sunt adinuentæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, ut nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes, quæ sermocinales dicuntur Grammatica scilicet, quæ rectè & congruè voces conectere docet: Rhetorica, quæ elegantè, ac suis numeris absolutã reddit orationè. Ad operationes verò tertij generis, quædã ars adinuenta est, quæ methodũ traderet, & viã sterneret, qua ad perfectã rerum contemplationè & cognitionem venire possemus, & hæc Dialecticã est: vnde sicut artes Mechanicas rectè faciendi & operandi artes, Grammaticam congruè

gruè loquendi, Rhetoricã rectè dicendi: ita Dialecticã rectè intelligendi iure artè dixeris; nõ quòd per Dialecticã res ipsas sciamus, aut cognoscamus (hoc namque aliarum munus est sciètiarum) sed quòd Dialecticã modum & methodũ præbeat, quibus rectã rerum contemplationem consequamur, propter quòd instrumentũ & organũ scientiarũ & modus sciendi dicitur. Quòd si Dialecticã etiam circa sermonem versatur, id non est per se, nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestantur; nec hoc etiam pacto circa quècunque sermonè versatur, sed circa eum solũ quo aliquid verè, vel falsò dicitur.

De reliquis verò, quæ ad Dialecticã pertinent, dicamus oportet. Experiètia enim cõstat, & Aristò. vij. Polit. c. iij. docet artes habere aliquã materiã, circa quam operentur. ars enim textoria circa filium, lignaria circa lignum, militaris circa arma versatur. Est etiam cuique arti suus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deest.

Pro quo aduerte primo, quòd materia in aliqua arte duplex est, quædam propinqua & proxima, circa quam talis ars versatur, ut ligna, materia sunt artis lignariæ, fabrilis, ferrum, quia circa hæc tales artes versantur; altera materia è remota, quam ars quidem præsupponit, non tamè
circa

circa eā primò versatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrū militaris, lana textoriæ dicuntur, quia sine his materiæ proximæ non constant. Aduerte etiā præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicē esse materiam, alteram propinquam, vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionē aptæ, in Rhetorica sermo ornatus & elegans, in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo, qui tales operationes manifestat; alteram autē remotam, quæ in his tribus artibus eadem est, nempe res omnes, cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur de eis cōgruē loquendo, & rhetoricus ornate dicendo. Dialecticus viam ostendens, qua verè cognoscantur, & inde vero sermone exprimantur, propterea hæc artes communes dicuntur.

Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius est methodum ostendere, qua res verè dignosci & fecerni queant. Officium autē ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur; id autem fit diuidēdo, definiendo, & argumentando, officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt Definitio, Diuisio, & Argumentatio, de quorum singulis introductorio modo nonnulla dice-

mus

mus. Et primum de definitione.

Quid Definitio, & quotuplex sit.

Cap. III.

CIRCA definitionē quatuor nobis breuiter consideranda sunt. Primū, quid sit definitio. Secundū, quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquendi per definitionem.

Circa primū aduerte. Aristotelem. 1. To. c. iiii. id, quod nos definitionē vocamus terminum vocare, translatione sumpta à termino, & limite, quo agri, vel aræ circumscribuntur; vt enim totum, quod illius est aræ, intra talem terminū cōtinetur, nec quicquam aræ est extra terminum, nec aliud, quod non sit aræ, est intra; ita oratio, quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei, ita explicat, vt nihil deficiat, vel redūdet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionē, quasi vndique circumscribentem rei naturam.

Est autem definitio, iuxta Arist. ij. Post. c. x. oratio ipsum quod quid est significans; ac si dixisset, est oratio, quæ naturam alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particulæ cōsiderandæ. Altera est, quod sit oratio, id est, aggregatio quædam multarū vocū & notionū, cū enim naturæ rerū

quæ

quæ definiuntur, habeant plures partes; necesse est pluribus manifestetur vocibus, unde vna sola vox non est definitio. Altera particula est, naturam alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non sunt, quia alicuius naturam non manifestant, ex quo fit, ut ista sit definitio (animal rationale) est. n. oratio, & hominis naturam explicat; at, homo est doctus, oratio quidem est, definitio vero minimè nullius enim naturam exprimit.

Contra hoc vnum posset argumentum opponi huiusmodi; Vna vox sola potest significare totam naturam rei; ergo definitio non est oratio, Antecedens probatur; Ista vox, homo, significat totum hominem, & integram ipsius naturam; ergo vna vox totam rem explicat.

Ad hoc respondetur, dupliciter aliquam rem voce significari, & manifestari posse; vno modo distinctè, altero modo confusè, hoc exemplo poterit intelligi, videre quandoque possumus imaginem aliquam confusè, cum totam simul conspiciamus, nec magis visus ad vnam, quam ad aliam partem inclinatur; videmus etiam eandem distinctè, cum ad singulas partes oculos conuertimus, vel minimam quamque lineam inspicientes, quod etiam intellectu contemplantes aliquando facimus, ita res significatur

vna

vna quidem voce. confusè tamen, quia per eam tota simul representatur, at verò pluribus vocibus eadem res singulis singulas eius partes significantibus distinctè significatur.

Modo respondetur, Definitionem debere significare rem totam non confusè, sed distinctè, propterea debere esse orationem. ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem significare, sed non modo eodem, sed alterum distinctè, alterum confusè; homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, sed vox, homo, confusè, definitio verò animal rationale, distinctè.

Cum igitur definitio alicuius naturam explicet, fit, ut prima diuisione diuidatur iuxta diuisionem eius, cuius naturam explicat, quod duplex potest esse; alterum vox aliqua significatiua; alterum res aliqua. ut enim res ipsæ suas habent proprias naturas; ita etiam & nomina suas sortiuntur naturas, quæ à significatione sumuntur, ut sicut homo est homo per animam & corpus, ita & nomen, nomen est, quia ex voce & significatione componitur. possunt ergo & res, & nomina definirī, unde exurgit duplex definitio, altera, quæ dicitur nominis, altera, quæ dicitur rei.

Definitio nominis, quæ interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, est oratio nominis significationem exponens. Hic autem vocamus nomen quamcumque;

cūq; dictionē significatiuā, vt Magnanimus ē, qui magnū habet animū; Infinītū, quod nō habet finē; Vacuum est, quod caret corpore; Argumēto autē est, ijs definitionibus sola nomina, non res definiiri, quōd aliquando contingat similia nomina fīctitium quid significare. Multiplex quidem huiusmodi definitio assignatur, sed quia Grammatica est potius cōsideratio talis, prætermittitur.

Definitio verō ē oratio rē aliquā explicans, vt animal ratiōale, quæ hominis naturā manifestat.

Quotuplex sit definitio rei. Cap. IIII

TRIPLEX est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua seu accidentaria.

Essentialis definitio est oratio genus, & differentiam alicuius rei cōtinens. Vocatur autē genus id, quod naturæ definiti ita cōpetit, vt simul etiā de alijs prædicetur, vt in hac hominis definitione Animal rationale: animal genus est, quia cūm de natura hominis sit, etiā de equo, capra, & alijs multis prædicatur. Est autē differentia, id, quod cum de natura etiā definiti sit, cum genere iunctū ipsum determinat, & coarctat, vt pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione rationale, est enim in ipsa hominis natura

& coar

& coarctat genus animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiusmodi definitio dicitur Essentialis, quia naturā rei per ea, quæ illi essentialia sunt, manifestat; id ē enim natura & essentia sunt, nec exactiorē modō petas horū declaratiōnē, suo enim loco diligētius ista cōsiderāda sunt.

Definitio Causalis, est oratio, rei proprias causas manifestans. Causarum autē numerus quadruplex est, quædam causa est materialis, ea nempe, ex qua aliquid fit, vt ligna, & lapides materia, sūt domus, & statuæ; corpus humanū, ipso hominis, altera est forma, ea scilicet per quā res est, & quæ simul cū materia rem totā absoluit, vt anima rationalis hominis ē forma, & figura, statuæ, tertia est efficiēs, à qua aliud producit, vt sol, qui lumen producit, ipse est efficiens causa, & ignis calor, & sutor calcei; quarta est causa finalis, gratia cuius, seu propter quam aliquid fit, vt beatitudo causa est finalis hominis; ad beatitudinē enim creatus est; & sanitas est finis potionis amaræ.

Ex his igitur causis, aut singulis, aut pluribus, aut omnibus definitiones causales sunt. Sūt autē quæ per materiā dātur, vt domus ē ex lapidibus, lignis, & terra, reliquisque partibus cōstructa, Zithū ē pot9 ex aqua, hordeo, & lupulo cōfecto; sub hoc definitiōis genere cōpræhēdūtur definitiōes quibus

quibus res artificiatæ p ea, ex quibus fiunt, definiuntur
 Cōprehenduntur etiam definitiones, quæ partes
 rei continent, vt mundus est ex cælo, terraque, &
 ex naturis, quæ intra hæc includentur, cōstitutio,
 corpus humanum est, quod ex erecto capite, pe-
 ctore, manibus, ventre, pedibusque cōstat, quas
 alij vocant partitiones.

Comprehenduntur etiam definitiones acciden-
 tiū, quæ per subiecta ipsorum assignantur, vt risi-
 bilitas est aptitudo hominis ad ridendum; lumen
 est actus diaphani.

Secundū genus Causalium definitionū est per
 formam, vt homo est animal ex rationali anima
 constans; ad quod genus illæ definitiones reducū-
 tur, quibus conereta per abstracta definimus, vt
 album est, quod albedine afficitur.

Tertium genus est per efficiētē causam, vt dies
 est latio solis super terram; Ecclipsis est interpo-
 sitio terræ inter solem & lunam: tonitruum est ex-
 tinctio ignis in nube. Possumus etiā his vti in obli-
 quo dicētes, nox est priuatio luminis, proueniēs
 ex latatione solis sub terram

Quartum genus est per finalem causam,
 vt homo est animal ad summi boni percep-
 tionem destinatum; domus est tegumentum ad
 incommoditates extrinsecas propulsandas.

Possunt

Possunt etiā definitiones per plures causas, simul
 assignari, ista enim quatuor continet causas, ho-
 mo est animal ex rationali anima & corpore in
 æternam beatitudinem à Deo creatum, hæc au-
 tem duas Ecclipsis est priuatio luminis ex interpo-
 sitione terræ, hæc autem tres, homo animal est
 anima & corpore in beatitudinem ordinatum.

Hic autē vnum aduerte, definitiones eas, quæ
 per materiam, & formam assignantur, esse etiam
 essentielles, materia enim & forma ad rei naturā
 spectāt ipsamq; cōponūt: vnde dici possent essen-
 tiales, at quia simul etiā causæ rei sūt, causales di-
 cētur, distinctionis gratia solent aliqui eas essētia-
 les Physicas nūcupare, reliquas verò, quæ gene-
 re & differētia cōstāt, essentielles Metaphysicas.

Tertia definitio est accidentaria, quæ nō quid
 res, sed potiùs qualis sit, significat, hæc autem est
 oratio rem per sua accidentia manifestans. Est
 autem duplex, altera, qua per genus, & acci-
 dens proprium, quod illi soli rei conuenit, assi-
 gnatur, vt homo est animal risibile, terra est ele-
 mentum grauissimum, ignis elementum leuissi-
 mum, & hæc propriè dicitur descriptio. Ad hanc
 definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per
 effectus, vt iustitia est, quæ suum cuiq; tribuit: sol
 est author diurnæ lucis: homo est animal quod
 loqui

loqui potest. Altera definitio accidentaria est, quæ datur per accidentia communia, quorum singula pluribus rebus insunt, simul tamen iuncta, non nisi rei, quæ definitur, ut homo est animal bipes, implume, pulchrû, magni cerebri; Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum descriptiones reduci possent, sed ista ulterius prosequi non præsentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes transiliamus.

De legibus bonæ definitionis, De modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitionem.

Cap. V.

MULTA quidem præcepta sunt ad bene definiendum obseruanda, quæ diffusè vj. Top. Aristo. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præsentibus explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, ut definitio clarior sit definito, cum enim in hoc sit inuenta definitio, ut rem occultam manifestet, oportet, ut notior sit, quàm illud, quod definitur, ut hæc definitio, Animal à Deo creatum ad beatitudinem,

distem), naturâ hominis magis manifestat, quàm si vnica exprimaturo voce; nempe, homo. Huic præcepto aduersantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota assignantur; ut si dicas, somnus est imago mortis, mors enim obscurior est somno. Aduersantur etiam, quæ idem per idem definiunt, ut si dicas, leo est animal, quod est leo. Aduersantur tandem, quæ vocè Metaphoricam habent, ut homo est arbor inuersa.

Secundum præceptum est, Definitio debet recipi pro cari & conuerti cum definito, id est, de quo cuique prædicatur definitum, de eodè & definitio prædicari debet, & de quocunq; definitio, de eodè & definitum, ita ut nulli vnium competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduersantur qui solum per cõmunia definiunt, quæ pluribus, quàm definito, insunt, ut homo est substantia sensibilis. Aduersatur etiam nominum Etymologiæ, quæ ob id non sunt propriè definitiones, cum pluribus quàm definitis conueniunt, ut Theologus è, qui de Deo loquitur; lapis est, quod pedè lædit.

Tertium præceptum est, Definitio nihil debet habere superfluum, vel diminutum, sed ita rem explicare, ut nec deficiat, nec excedat; vnde non est bona definitio, homo est animal rationale coloratum, bipes; est enim superflua; cum co-

loratum, & bipes nō sint in natura hominis, nec ista est bona definitio, homo est substantia rationalis, est enim diminuta, cum plura sint in natura hominis, quam ea, quæ in tali definitione actu continentur, est enim homo substantia corporea, animata, sensibilis, rationalis.

Hæc sūt præcepta cuiuslibet bonæ definitioni necessaria, ita ut ex vnius defectu vitiosa reddatur definitio: vnde si quis velit definitionē aliquā bonā esse cōtendere, omnes simul leges illi inesse probare tenetur: at qui definitionē vitiosam esse cōtēderit, vel unicā legē deesse sufficet ostendere.

Modus argumētandi in definitione duplex est admodū utilis: alter est, ut tam definitū, quam definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocūq; affirmatur definitū, affirmabitur & definitio: & de quocunq; definitio, pariter et definitum. Similiter etiam negatiuē, ut concha est animal, ergo est corpus animatū sensibile, & contra, cōcha est corpus animatū sensibile: ergo est animal, humilitas est habitus bonus, ergo est virtus, & cōtra, est virtus, ergo est habitus bonus. pariter etiā in negatione, ut simia non est animal rationale, ergo non est homo, è cōtrario non est homo, ergo non est animal rationale, superbia nō est habitus bonus, igitur nec est virtus, itē non est virtus, ergo

go nec habitus bonus.

Alter modo argumētandi est, quādo aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tūc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur: & cōtra à definitione ad definitum, ut animal rationale est capax beatitudinis, ergo & homo, est capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuē pariter, ut habitus malus non est expetendus, igitur nec vitium, virtus non est spernēda, ergo nec habitus bonus est spernendus.

Superest, ut de modo loquēdi p̄ definitionē dicamus. Duplex autē loquēdi est modus, & interrogati, & respōdēti. Primū petēti, quæ definitio est ista? Respōde, vel est nominis, vel è rei, est casualis, vel essentialis, vel descriptiua. Petēti Secundo, qualis est hæc definitio? respōde, est bona, vel est mala. Circa definitū etiā potest interrogāsi petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui respōde p̄r definitionē essentialē vel Causalem. Secundo, quale est hoc? responde per accidentariam. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respōdetur per illius significationes. At circa Causalem secundū causarum numerum quadruplex fit interrogatio, ut à quō est cāthēdra? responde per

efficientem . ex quo est? responde per materiã,
per quid est? responde per formã . propter quid
causam finalem petit.

Quid diuisio, quotuplex, quæ ipsius
præcepta sint. Cap. VI.

EST alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio.
qua utimur ad totius alicuius partes inuesti-
gandas: vnde non minimùm hæc definitioni pro-
desse solet, quæ ex partibus conflat. Quid igitur
sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges, qui-
bus modis per Diuisionem argumētari liceat, quis
tandē sit loquendi modus, tractare oportet.

Diuisio oratio est totū in suas partes distribu-
ens: oratio dicitur, non enim diuisio quæcunque
ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mēte, & vo-
ce fit, id est, cum rem aliquam simul intelligentes
singulas eius partes inuestigare, & voce exprime-
re conamur; & propterea diuisio talis oratio di-
citur; aliæ verò diuisiones, nempe, cum gladio li-
gnū, vel aliud quiduis scindimus, Dialecticæ nō
sunt. Est igitur Dialecticæ diuisio oratio, qua de
toto aliquo loquentes singulas eius partes enar-
ramus;

ramus; quæ diuisio manifestat eam, quam intelle-
ctu concepimus; vt totum hoc, bonum scilicet,
assumentes in singulas suas distribuimus partes,
vtile, honestū, et delectabile: in qua oratione duo
sunt; Alterum, totum illud, quod secatur in par-
tes, & hoc diuisum dicitur; alterū, ipsius enumera-
tæ partes, & hæc membra diuidentia dicuntur.

Ex vtroque autem constituta oratio diuisio
est, quæ sicut, & definitio, in diuisionem nominis,
& diuisionem rei primò diuidi potest. Diuisio no-
minis est oratio, qua vox in suas significationes
distinguitur, vt canis significat sydus quoddam,
significat & animal terrestre, hæc diuisio nomi-
nis, non enim res aliqua per eam in suas partes
diuiditur, sed sola vox. Hanc Græci enumera-
tionem vocabant. Tali autem diuisione non vnā
vocem tantum, sed & orationem integram in
varios sensus, quos recipit, distinguimus; quas
orationes amphibologicas vocāt, vt Aio te Aea-
cida Romanos vincere posse. Cræsus Halim in-
gressus perdet quam plurima regna.

Diuisio Rei est, cum res aliqua in suas partes,
vel accidētia distinguitur, quæ triplex est, Prima
Diuisio generis in species, hæc autē est, cū cōmu-
ne aliquod in minus communia, de quibus per se
prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud

ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra: hæc autē diuisio fieri aliquando solet per differentias, ex quibus species constituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem est, ac animalium aliud homo, aliud brutum. Altera diuisio ē Totius in partes, ex quibus cōponitur: & hæc duplex solet esse secundum duplicem rationē partium, ex quibus componitur, sunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiam rei pertinent, quales sunt forma & materia, de quibus superius diximus, & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus, Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes quæ quantitatis rei potius, quàm naturæ partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes, in his enim decorus partium ordo seruandus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est, quædo subiectū aliquod in varia accidentia, quæ illi insunt, distribuitur, vt hominum alius doctus alius indoctus: hominum alius liberalis, alius pro digus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hæc Diuisionem pertinent diuisiones eæ, quibus

bus subiectum in suas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potentia intellectus, alia voluntas, alia memoria: animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuisio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud cignus, & cæt. Virtutum alia in parte intellectiua, alia insensitiua sunt. Aliquando etiã accidens in accidentia diuiditur, vt dulciū aliud flauū, aliud albū

His igitur cōstitutis, præcepta in diuisione obseruanda constituamus. Primum præceptum est, ne plura membra contineat, quàm par est, si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, non erit congrua diuisio, nã cum diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidiū potius, et obscuritatem, quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter se petunt, quem, si tam multa sint, obseruare difficillimum est. Circa hoc autem præceptū tria attendenda sunt. Primum, vt si alicuius communis generis species pauca sint, per illas diuisio fiat, vt elementorum aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum, si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio

diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum; Brutorū aliud aereum, aliud aqueum, aliud terreum; & hæc rursus per alia, donec ad vltima deueniamus. Tertium, potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale; sed horū causas per scrutari, alterius negotij est.

Secundum præceptum; singula membra diuisionis debent esse inferiora diuiso, id est, diuisum sub se plura debet complecti, quā singula membra, vnde non esset congrua diuisio; animalium aliud sentit, aliud mouetur; nam sentire ita commune est, sicut animal, cum omne animal sentiat

Tertium præceptum; Omnia membra simul sumpta sint suo diuiso æqualia, ita vt nihil contineatur sub diuiso, quod non sub aliquo membro: nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso; vnde non est diuisio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementū: hoc enim tertium membrum non est sub diuiso.

Quartū præceptū est, vt membra inter se aliquā habeant æqualitatē, id est, vnū in altero non contineatur; vnde non est diuisio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes; vnum enim alterum includit, cum aliquod sit irrationale simul & bipes
nec

Nec ista, hominum alius pius, alius literatus, cum sint homines pij simul & literati.

De modis argumentandi, & loquendi per Diuisionē. Cap. VII.

QVADRUPLEX est modus, quo circa diuisionem argumentari possumus. Primus est à positione diuisi ad positionē alicuius ex membris diuidētibus, & è cōuerso, id est, de quocunq; ipsum diuisum affirmare verū est, de eodem aliquod ex diuidētibus membris affirmare verū erit, vt leo est animal, ergo rationale vel irrationale: similiter de quo membrū aliquod affirmatur, & ipsum diuisū affirmabitur, vt equus ē irrationalis, ergo animal. Hic tamē obseruandū est, vt à diuiso procedētes, non vnū membrū solum, sed omnia sub diuisione colligamus, non enim valet, hoc est animal, ergo rationale; sed inferre oportet, ergo rationale, vel irrationale. At ab ipsis membris ad diuisū progrediētes possumus & ab omnibus simul, & singulis diuisū inferre, vt hoc ē irrationale, ergo animal; itē, hoc ē rationale vel irrationale, ergo animal. Obseruandū etiā alterum est, vt in partitionibus cum diuiso aliquid commune, quod de singulis prædicetur, assumamus, vt mundi

mūdi alia pars Africa, alia Asia, alia Europa; prædicatio sic est constituenda, Africa est pars mundi, Asia est pars mundi, & Europa est pars mundi.

Secundus argumentandi modus à negatione diuisi ad negationem membrorū diuidētium, & è conuerso, id est, si de aliquo diuisum negare verū est, de eodem & membra diuidētia negare verum erit, vt lapis non est animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Itē, si mēbra negare verū ē & ipsum diuisum negare verū erit, vt lapis nō est rationalis nec irrationalis, ergo nec animal. hic autē modus aliter se habet, quā præcedēs, à negatione enim diuisi procedētes omnia mēbra simul & singula licet negare, at ab ipsis ad diuisū regredientes nō ab vno solo, sed ab omniū negatione pcedere debemus, nō. n. valet, nō est rationale, ergo nō est animal, valet tamen, nō est rationale neq; irrationale, ergo non est animal.

Tertius modus est à positione diuisi, & negatione vnus mēbri ad affirmationē alterius, si fuerit diuisio bimēbris, vel à negatione duorū vel triū, si fuerit pluriū mēbrorū, id est, si de aliquo affirmas diuisū, & negas vnū, aut duo mēbra, affirmabis certē membrū reliquū, vt hoc corpus ē elemētū, & non est ignis, nec aqua, nec terra, ergo est aer: leo ē animal, nō rationale, ergo irrationale.

Quartus

Quartus modus est inter ipsa membra diuidentia ab affirmatione vnus ad negationem alterius, vt hoc est ignis, ergo non est aqua: hoc est caducum, ergo non est perpetuum: non tamen semper iste modus argumentandi valet, non enim sequitur, virtus est honesta, ergo nō est delectabilis, vtrūq; enim est, nisi velis inferre, nō eadē ratione est delectabilis, qua est honesta.

Modus loquendi interroganti triplex est. Primum enim quærenti: quæ diuisio est ista? Responde per aliquam speciem ex superius assignatis. Secundò, qualis est diuisio? Responde, bona vel mala. Tertio, quod partibus constat hæc diuisio? Responde, duabus, tribus, secundum numerum partium, seu membrorum ipsius.

Quid argumentatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. Cap. VIII.

ARGUMENTATIO præcipuum est Dialecticæ instrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falsitates q; repellendas vt solemus, hæc autem est oratio, in qua vnum ex altero cōsequi denotatur, id est, oratio, in qua propositio vna incognita, ex altera cognita probatur,

tur, & declaratur, vt spongia est animal, ergo est sensitua. Dicitur autē oratio, quia vna vox Argumentatio non est. Dicitur, in qua vnum denotatur cōsequi ex altero, quia non fat est, vt vnū ex altero sequatur, vt argumentatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimat. Vnde ista Argumētatio non est, spongia est animal, & est sensitua, licet vnum ex altero sequatur, nisi illud explicetur, dicēdo, spongia est animal, ergo est sensitua. ex quo fit, vt in argumētatione quilibet sint tres partes necessariæ. Prima, illa propositio, ex qua altera infertur, scilicet spōgia est animal, quæ dicitur, antecedens, seu argumentū. Altera, illa, quæ infertur scilicet spōgia est sensitua, quæ dicitur, cōsequēs. Tertia, illa cōiūctio, ergo, vel similis explicās consecutionē, quæ dicitur, nota illationis; tota autē oratio ex Antecedenti, seu argumētō, & consequenti, & nota illationis constructa, Argumentatio est.

Argumētationis quadruplex est species. Syllogismus, Enthymema, Inductio, & Exemplū. Syllogismus est oratio, in qua ex duabus propositionibus inter se dispositis, tertia necessariō colligitur, vt Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. prima propositio maior, secunda minor, tertia cōclusio dicitur.

citur. Enthymema est syllogismus truncatus, id est, qui ex vna propositione procedit, ad alterius probationē, vt Omnis homo ē animal, ergo omnis homo est sensituius. Inductio est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt Iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus. exēplū est ex vno, vel pluribus particularibus vnus particularis propter similitudinē illatio, vt; Deus pepercit Niniuitis pœnitentiā agētibus, ergo & alijs peccatoribus parcat, si eos pœniterit. Has species breuiter modō pro incipientium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in locis tradenda sunt.

Nunc quæ argumentationis præcepta sint, dicamus oportet. Est autem Vnum in præsentia solum obseruandum, vt in argumentatione vnum verè, ex altero sequatur, & inferatur sicut sequi, et inferri denotatur: quando enim talis consequentia, & illatio deest, argumētatio vitiosa redditur, vt si dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala est, cum non benè inferatur hominem currere, ex eo quod mouetur; potest enim moueri, & non currere, si tantū ambularet; at si dicas, homo currit, ergo mouetur, argumētatio bona est, optimè enim colligitur, hominem moueri ex eo, quod currat: vbi diligēter

ter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinē Argumentationis non consistere in veritate, vel falsitate propositionum, ex quibus cōstat, sed in recta, vel nō recta vnus ex altera deductione, potest enim fieri, vt Argumentatio bona sit ex propositionibus falsis, in quibus tamē illatio recta ē vt homovolat, ergo homo habet alas. Potest etiā fieri, vt Argumentatio vitiosa sit ex propositionibus veris recta illatione deficiente, vt homo est animal, ergo habet duos pedes, propterea Argumentatio vera vel falsa non est dicēda, sed bona, vel mala, signum vnum adhiberi potest, quando consequentia mala est, nempe cū antecedens possit esse verum consequenti existēte falso, nō quod propter falsitatem propositionis mala sit, sed quod in tali casu certum est non esse illationem rectam, cū in consequentia bona, si antecedens verū est, & consequens verum sit, ex vero enim nō sequitur falsum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Quis sit disputandi modus obseruā
 dus inter scholasticos concer-
 tantes. Cap. IX.

Disputatio

DISPUTATIO veritatis alicuius indagā
 dæ causa inuenta est: cum enim plurima no-
 bis nō statim māifesta, sint, eō quod multa simul
 eorum veritatem impedietia occurrant, nec fa-
 cile sit ista discernere, Disputatione indigemus,
 qua, proposita re, alia omnia, quæ illius nō sunt,
 separantes, veram eius naturam consequamur;
 vnde effluxit, vt clara veritatis cognitio dicatur
 distincta, quasi segregata ab alijs multis, quibus
 rei veritas opprimebatur, & verbum Disputare
 optima Analogia deductum est: vt enim plātæ
 & vites putantur, reiectisque inutilibus, quibus
 suffocatae erant, purgantur, ita illa disceptatio,
 qua ea, quæ veritatem velut supprimebant, reij-
 ciuntur, meritō dicitur disputatio

Prima regula communis. Ex his id tam Respō-
 denti, quam Argumentanti obseruandum maxi-
 mē videtur, ne finem hunc Disputationis, qui est
 veritatem indagare, peruertant, dum manifestē
 falsa defendunt, vel circa res admodum per se
 notas tempus inutiliter consumunt. Vnde caue-
 re oportet à proteruia, quod clare falsum est, su-
 stinendo, vel quod manifestum est pertinaciter
 negādo. Poterit tamē ppter scholasticorū exer-
 citationem verum aliquando impugnari, & fal-
 sum aliquod defendi. Secūda Regula commu-

C nis

njs. Vtrique etiam id obseruandū est, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod disputandū proponitur, quod thema, vel positio, vel quæstio dicitur, attentè cōsideretur, & disputatio circa illud verferetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio depēdet, nec fiant extra rē digressiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetātur. Tertia Regula cōmunis. Illud vtriq; obseruandum est, vt initio semel beneuolentiam comiter, & modestè captet, Is qui argumentatur Magistri et circūstātiū, Respondens verò solius argumentantis, yterque autem ardorem aliquem ac vim modo seruato disputationi adhibeat, hoc enim & disputatiū ingenium acuitur, & circūstantiū animi ad attentè, & sine fastidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obseruet, vt suam argumentationem integram proponat aduersus id, quod proponitur à Respōdente defendendū, semper præmittens, sic argumētō, sic contendo, vel simile, quam postquam semel proposuerit, sinat Respōdentē suas partes agere, nec interrumpat illū, donec aliquid negetur, vel respōdeatur. Secunda regula argumentātis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo posita. Respondēs negauerit, alio argumētō con-

netur illud probare, & postea sinat illum respondere. Si autem aliquid ei responderit, vel aliquā solutionem adhibuerit, quæ videatur vel falsa, vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis, aut assertionibus Respondentis cohærere, vel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumētandi methodo uti.

Prima Regula Respondentis; Attentè cōsideret ea, quæ ab argumentante opponuntur, quibus propositis, fideliter eisdem verbis totam argumentationem bis reiceret, & in posteriori repetitione ante omnia inspiciat Antecedētis terminos, an aliquis patiatur multas significationes, vel ipsum Antecedens diuersos habeat sensus, quod si ita fuerit, distinctione vtatur, & illum eligat sensum, qui magis ad præsentem disputationem pertinere videatur, quo facto, obseruet Secundam regulam. Vt consequentiam aduertat, quæ si ei visa fuerit vitiosa, eo quod Consequēs ex antecedēti non inferatur, consequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto, si resumpto Antecedenti, siue verum sit, siue falsum, dicat, Transeat, quo verbo non asserit illud esse verum vel falsum, sed impertinens ad inferendum

tale consequens, & resumpto Consequenti dicat.
 Nego consequentiam. Differt autem inter hoc,
 quod est negare Consequens, & negare Consequen-
 tiam. Negat Consequens, qui negat illud esse ve-
 rum: negat Consequentiam, qui illud siue verum
 sit, siue falsum ex antecedenti negat inferri. Quod
 si Consequētia & illatio bona visa fuerit, vel quia
 necessaria, vel quia probabilis est, obseruet tertiā
 Regulam. In posteriori repetitione argumenta-
 tionis neget antecedens, si enim admittit esse ve-
 rum, cum Consequentia bona sit, cōsequens etiā
 erit verū, quod erit oppositū eius, quod ipse de-
 fendit: Argumentans enim id semper inferre co-
 nat, quod est contra positionem Defendentis:
 propterea videat Respondens, vt in bona conse-
 quentia Argumentantis neget Antecedens, cuius
 si fuerit duplex pars, neget eam, quæ prius illi fal-
 sa apparuerit, quamuis poterit et iam in conse-
 quentia non bona, sed apparēti, vel probabili cō-
 cedere: antecedens verū, & negare cōsequentiā.
 Debet tandem quatuor verbis vti Respondēs:
 Distinguo, Nego, Cōcedo; Respondeo. Distinguo
 dubia: Nego falsa, vel malas Consequentias: Con-
 cedo verū Respondeo, quod ad difficultatis solu-
 tionem facit. In responsione autem obseruet re-
 gulam vltimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit.
 videat

videat, ne quicquam contra suas assertiones, vel
 contra aliquam aliam solutionem ab eo datā di-
 cat vel aliquid, ex quo facile oppositū contra eū
 conuincatur. Hæ autem omnes regulæ vsu, &
 exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in
 promptu erunt.

Quid sit Terminus in communi, & Quotuplex. Cap. X.

ABSOLVTIS in trumentis tribus, prout
 incipientium ingenio sat erat, ad simplicissi-
 ma rursus Dialecticæ Elementa redeamus opor-
 tet, quæ Grāmatici dictiones, Logici Terminos
 communiter vocant. Vt ab ipso nomine incipia-
 mus, Aristoteles Terminum docet esse extremū
 alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius
 rei est, & intra quod omnia eiusdem rei sunt; quo
 pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus
 terminos lineæ, quia talis lineæ non habet vllam
 suam partem extra illa, & omnes ipsius lineæ par-
 tes intra ea continentur: hac Analogia vtimur in
 propositionibus ipsis, quarū extrema terminos
 vocamus.

Sunt autē propositiones (quātum sat est mo-
 do cognoscere) orationes, quibus verè, vel falso

aliquid exprimimus, & harum extrema; quorum vnum Subiectum, alterum prædicatū est, termini sunt, vt in hoc, homo est animal; homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur pūctis. hoc autem pacto definitio termini est. Extremum, in quod resoluitur propositio, vt in subiectum, & prædicatū. Vocamus autem subiectum id, de quo aliquid dicitur: prædicatū verò, quod de aliquo dicitur, vt in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est, at que ista duo sūt extrema, in quæ propositio illa vltimò diuidi potest, propterea termini dicuntur.

Cum autem propositiones non solum vocibus, sed etiam scripturis, & ipso intellectu sunt; vt enim voce proferimus, homo est animal, ita in intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mandamus, imò propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit; Solet communiter distingui triplex terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondens termino vocali; vt enim vox homo est vnus terminus, & vnum extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem vocem, vel rem per ipsam significa-

tam

tam, dicitur terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi voci subordinata, dicitur terminus scriptus, vnde possent hi termini sic definiri. Terminus mentalis est extremū, in quod resoluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus vocalis est extremū, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus scriptus est extremū, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige semper ꝑ resolutione in subiectū & prædicatū, nam apud Arist. aliæ voces seu signa, quæ in propositione sūt, præter subiectū, & prædicatū, nō cēsentur propriè termini, quales sunt, Cōiunctiones, Aduerbia, & quātitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis.

Terminus Mentalis seu cōceptus duplex est, Alter nō vltimat⁹, Alter vltimatus, Nō vltimat⁹ est cognitio, seu notitia, qua voces seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimat⁹ vero ē cognitio, qua res p tales voces, aut scripturas significatas cognoscim⁹, vt cū aliquis audit vocalē hęc propositionē, homo est animal, vel eam scriptam legit, prius vocum seu scripturarum singulares habet cognitiones, & hęc dicuntur conceptus non vltimati, posterius rerum significatarū habet cognitiones, & hęc dicuntur Conceptus vltimati. vnde ignari significationis vocabulorū solum ha-

bent conceptus non ultimos. Conceptus Ultimus duplex est: quidam Directus, quidam Reflexus. Directus ille est, per quem cognoscimus res per voces aut scripturas significatas uti diximus. Reflexus est, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere, non solum enim res ipsas contemplantur, sed & tales contemplationes animum ad ipsas reflectentes contemplantur, & tales posteriores contemplationes seu cognitiones, conceptus vocamus reflexos.

Quamvis autem Dialectica proximè circa hos omnes conceptus versetur, voces autem non nisi horum ratione attendat, tamè quia voces clariores sunt, & per eas magis, quæ intellectus sunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in Dialectica fit sermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in Significatiuum, & non Significatiuum. Significatiuus est, qui ad aliquam rem manifestandam est impositus, ut homo, animal. Non significatiuus est, qui cum nullam rem significet, pro se in propositione constituitur, ut Dac est vox, Blitiri est sonus, subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt. At quia harum rarus est

est vsus, ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

De Terminis Vocalibus Significatiuis. Cap. XI.

TERMINVS vocalis Significatiuus est, vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conponitur propositio. Ut autem, quo pacto terminus significet, percipi possit, quid signum, quid significare sit, aduertamus. Signum est, quod præter sui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, ut fumus signum ignis est: ipse enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio, quæ Notitia dicitur, Signum cuiuslibet respondet. Prior, ipsi met signi; Posterior eius, cuius notitiã inducit. Signum duplex est, alterum naturale, alterum Voluntarium quod ad placitum, seu ex Instituto dicitur. Signum Naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominum voluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signum naturale ignis. Signum ad placitum, quod ex se alterius cognitionem non inducebat, sed solum, quia homines, vel alia quæuis causa id alterius signum constituit, sicut sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signum tam Naturale

rale, quàm ex instituto reperitur in rebus, & in vocibus. Signū naturale in rebus, est res, quæ ex natura sua alterius facit cognitionem, vt vestigium signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex instituto verò est res, quæ, vt diximus, non ex natura sua, sed hominum voluntate & instituto, vel alia extrinseca causa alterius facit cognitionem, vt ramus appositus, signum est ad placitum vini vendibilis, & sonitus lectionis. In vocibus autem signum naturale est vox, quæ ex se alterius facit cognitionem, vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionem facit, quales sunt voces, quibus loquimur, hæ enim non ex natura sua rerum & cōceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarunt, huiusmodi signa vocales termini sunt, dicuntur enim significare ad placitum, quasi sint signa volūtaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua, apud Logicos enim significare idem est, ac esse alterius signum, quod alij significare instrumentali ter vocant, quasi voces quædam instrumēta sint, quibus res conceptas exprimimus.

Ex his autem manifesta sūt termini definitio. Est enim

enim illa particula, vox, loco generis ad excludēda realia signa, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut sonitus campanæ termini sunt.

Dicitur Significatiua ad placitum, ad excludēdas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter significāt, vt gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur denique, ex qua simplex componitur propositio, vt manifestetur totū illud, ratione cuius tales voces termini dicuntur, hoc autē est propositio, cuius extrema termini sunt.

Ex his omnibus colligitur termino cuiuslibet duplici in intellectu respondere cōceptum, alter est Non vltimatus, qui ipsius vocis cognitio est, alter vltimatus, qui est ipsius rei per talem terminum significatæ.

Terminorum alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus est, qui significat plura, vt plura sunt, vt hoc nomen Petrus respectu plurimum, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu Canis latrabilis, & marini, & syderis cælestis.

Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu vitæ, & picti: & Nero de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem dicitur, & sanum, vt animal, quod sanitatem

tem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad sanitatem referuntur, significat. In quo Analogus obseruandum est plura esse significata, vnũ principale, reliqua minus principalia. Principale illud est, ad quod significandum vox primo fuit imposita, vt illius vocis, Nero, principale significatum est quidem rex, reliqua significata minus principalia sũt scilicet, homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est, ad quod reliqua significata reducuntur, vt in sano Significatum principale est animal habens sanitatem, reliqua enim, eatenus sana dicuntur, quatenus ad sanitatem animalis ordinantur; nam vrina sana dicitur, vt sanitatis animalis signum est, & pomum sanum dicitur, quod ipse animalis sanitati conducit.

Vniuocus est, qui significat vnum, vel plura, vt in vno conueniunt, vt Petrus respectu vnus, & ista vox, homo, respectu viuorum, quæ quamuis plures homines significet, eos tamen, vt in vna natura humana conueniunt, significat, in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, vt plura sunt, nec, vt in vno conueniunt, significat.

Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, Prior est, Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus potest esse Vniuocus, si ad vnum significatum conparetur

paretur, vt Canis respectu latrabilis, & sanum respectu animalis. Posterior Regula. Quando terminus Aequiuocus restringetur ab vno significato, sumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus vero, cum sine restrictione est, stat pro principali significato, vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuus, nisi restringatur à membro minus principali dicendo, homo pictus est imago, vel ab alio quo signo demonstrante illud minus principale significatum, vt homo est bene pictus, si demonstratres imaginem.

Differunt autem hi termini quantum ad conceptus, nam sicut in Analogo, & Aequiuoco plura sunt significata, ita plures correspondent vltimati conceptus secundum significatorum multitudinem, at Vniuoco; cum vnum significet, vnicus correspondet conceptus. In conceptu vero non vltimato non differunt, vt enim sunt singulæ voces, seu termini, ita singulos habent conceptus non vltimatos.

De Terminis Categorematicis et communi. Cap. XII.

TERMINORVM iterum alius Categorematicus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus est, qui aliquid vel aliqua

qua per se significat, vt homo, populus, album. Syncategorematicus, qui nihil per se significat, tamē alteri termino adiunctus illū facit aliter significare, vt oīs, nullus, non, quæ dicuntur aliqualiter significare, id est, aliquem modum applicāt termino, cui iunguntur, quamuis hæc proprie non sunt censenda pro terminis, cum nec subiecti, nec prædicati locū habeāt. Mixtus est, qui aliquid aliquo modo in se significat, vt doctē, sapiēter, qui dicuntur Categorema in se includere. Pari ratione ista proprie termini nō sunt, sed verborum modi, vt inferius dicemus.

Solet Categorematicus terminus in Cōplexū & in Incōplexum subdiuidi. Cōplexus est, cuius partes per se significatiuæ sunt, vt homo iustus. Incōplexus, cuius partes per se nō sunt significatiuæ, vt homo. Illæ partes dicuntur per se significatiuæ, quæ retinent significationem, quā ante habebant, quando non erant simul iunctæ. Hoc autē cognoscitur, cum totum nihil aliud significat, quam partes, quod non fit in hac voce, dominus.

Vnde quatuor necessaria sunt ad terminū cōplexū. Primum, vt sit quoddā totū, id est, habeat aliquā vnionē pluriū dictionū, quod significatur in hoc quod dicitur, cuius partes, si enim partes habet, totū est, vnde istæ voces, homo, animal, leo,

non

nō sunt terminus cōplexus, sed plures termini, cū nullā copulationē ad inuicē habeant. Secundū, vt hæ partes sint significatiuæ, ad excludēdas voces simplices, quæ partes habēt nempe syllabas, sed hæ non significāt. Tertiū, vt sic istæ partes significant, vt per se significant, id est, vt earū significatio sit tota significatio totius, & totū nihil aliud significet, quā partes, ad excludēdas voces simplices aliquas, cuius partes vidētur significare, vt domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Est igitur quartū, vt partes non significant eandem rem, tūc enim esset terminus incomplexus, vt. M. Tullius Cicero.

Sub diuiditur iterū Categorematicus in commune, & singularē. Cōmunis, qui & Vniuersalis dicitur, est cuius significatio non prohibet illū à multis vniuocè participari, sicut equus, arbor, hō, quāuis enim nō esset in mundo, nisi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi essent cōmunes termini cū ex parte suæ significationis apti sint ad multa vniuocè significāda, si multa essent, vnde sol, Phœnix sunt termini cōmunes, si enim essent plures soles & Phœnices, his eisdē nominibus significāretur. Dixi, à multis participari, intellige, seorsū de singulis, aut binis, vnde Roma, Mārta nō sunt termini cōmunes, licet plura significēt, quia non seor-

seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma, aut Mantua, propterea potest sic definiri, Terminus communis est, qui plura diuisim significat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomen Petrus potest pluribus adaptari, sed non vniuocè, ideo nō est terminus Communis. Singularis est, cuius significatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus: vel aliter, qui vnū tantum significat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mātua. Ex his liquet hoc Complexum, Petrus, vel Paulus, seu quoduis diiunctum ex terminis singularibus esse terminum communem, cū de singulis seorsum prædicetur, demonstrato enim Petro, verum est dicere, iste est Petrus, vel Paulus. Idem etiam demonstrato Paulo: at si copulatiuè sumantur, quodlibet complexum terminus est singularis, cū seorsum de multis nō prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus sūt, siue ex vtroque communi, siue ex vno singulari, altero communi, tam copulatiuè, quam disiunctiuè termini Communes sunt, quia de singulis inferioribus aut saltem binis prædicantur, vt homo & leo; homo vel leo, Petrus & leo; Petrus vel leo.

Subdiuiditur Communis in Transcendentem, & non Transcendentē. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonū, Aliquid, Verum

verum, quæ hoc vocabulo ex singulis initialibus literis confictō clauduntur, Reubau. quamuis isti non proprie communes existant, cū analogi sint. Non Transcendens est, qui limitatam habet significationem, vt homo.

Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam Ex suppositione. Collectiuus est, qui tantum plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum significat, vt Petrus. Vagus, qui vnum significat indeterminatè, vt hic homo. Ex suppositione, qui vnum significat, & potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quod vnum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

De Termino connotatiuo, et absoluto. Cap. XIII.

TERMINORVM Categoriæ, & Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, album. Abstractus, à quo alius demominatur, vt humanitas, à qua homo: albedo,

bedo, à qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis. Absolutus, qui significat per modum per se stantis. Differunt autem hæc quatuor; Adiacere, Per se stare, Significare, Connotare; duo priora competunt rebus significatis, duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere, quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò Per se stat, quod alteri non adiacet, quamuis alia sint in ipso, vt homo, animal; terminus igitur nondicitur absolutus ex eo, quod significet rem, quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, vt albedo, iustitia, nec terminus dicitur connotatiuus, quia significat rem, quæ alteri adiacet, sed quia significat per modum adiacentis, siue adiaceat, siue non.

Vnde duplex Connotatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus. Extrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, vt album, vestitum.

Signi-

Significare autem est aliquid ex impositione manifestare, vt homo hominem significat. Connotare, est id manifestare, quod ex impositione sequitur, vt album significat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori dicitur connotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, vocant significare de materiali, quod nos vero significare, dicunt Significare de formali, vtrunq; nomini connotatiuo inest, nec est idem Concretus & Connotatiuus, homo enim concretus est, non connotatiuus, licet omnes connotatiui concreti sint, nec idem abstractus quod absolutus. Corpus enim absolutus est, non tamen abstractus, quamuis omnes abstracti absoluti sint.

His sub diuisionibus explicatis iterum terminus à principio diuiditur in terminum primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui ad res ipsas significandas est impositus, vt homo, album. Secundæ intentionis est, qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significat, est impositus, vt nomen, verbū, oratio, definitio; propterea enim primæ intentionis dicuntur, id est, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerūt; posterius autem sunt etiam impositi alijs terminis ad ipsos priores terminos significandos, ideo

D 2 secun

secundū intentionis, id est, impositionis dicuntur, vt sicut priores termini res significant, ita etiam posteriores ipsos terminos significant, seu voces rerum significatiuas. Dico autem rerum significatiuas, quia termini significantes solas voces secundum se primæ intentionis sunt, vt hi, vox, sonus, gemitus, suspirium.

De Terminis in numero plurali.

Cap. XIII.

HVCVSQVE terminum vnumquēque per se diuisimus, at si vnum alteri comparemus, complures existēt terminorum species: alij enim sunt Pertinentes, alij impertinentes. Impertinentes sunt, qui ad inuicem sic se habent, vt nec repugnant inter se, nec se in bona cōsequētia inferāt, vt album, iustum, hæc enim non repugnant, quia possunt vni inesse, aliquis enim potest esse albus, & iustus: nec se inferunt, non enim est bona consequentia, hoc est album, ergo iustum, nec è conuerso, quia alterum sine altero esse potest. Pertinentes sunt, quorum alter alteri repugnat, vt album & nigrum: homo, & equus, non enim ista duo vni inesse possunt: vel similiter, quorum vnus alterum infert, vt homo, risibile, isti dicuntur Pertinentes

entes sequela, illi pertinentes repugnantia, Pertinentium sequela, alij se habent vt superior & inferior, vt homo & animal. Inferior est qui alterū infert, & non infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab altero tātum infertur, vt animal respectu hominis. Inferior excessus, superior excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui se inuicem inferunt, vt homo, risibile, alij synonymi, qui significant eandem rem, cum diuersæ sint voces, vt vestis, indumentum.

In his autem pertinentibus sunt, aliquot modi argumentandi obseruādi. Primus circa superiorē & inferiorē. Ex parte alicuius subiecti si de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur superior, vt homo est animal, ergo est viuens, nō autē contra, si de aliquo affirmatur superior, affirmabitur inferior: non enim valet, hoc est viuens, ergo hoc est animal, quia viuēs est superius animali: negatiuè autem valet; contra à superiori ad inferiorem, vt hoc non est animal, ergo non est homo, non autē, hoc non est homo, ergo non est animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuè & negatiuè, ex parte vtriusq; scilicet, quicquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de superiori particulariter tamē sumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal

currit, homo nō est irrationalis, ergo aliquod animal nō est irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de superiori vniuersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferiori, vt omne animal est sensibile, ergo homo est sensibilis. Item nullum animal est incorruptibile, ergo homo non est incorruptibilis. Tertius modus argumentandi est in conuertibilibus & Synonymis, in quibus sunt idem modi, qui erāt in definito, & definitione, nempe, de quocunque affirmatur, vel negatur vno, affirmatur, vel negatur & alter; & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt superius diximus.

Pertinentium repugnantia, alij disparati, alij contrarij, alij priuatiui, alij contradictorij, alij relativi. Disparati, qui significant res diuersas, vt homo, equus. Contrarij, qui significant res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, vt calidum, frigidum. Priuatiui, quorum vnus significat carē tiam alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum. Dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamē aptum, vt videret. Contradictorij, quorum vnus exprimit negationē alterius, vt currens, nō currens, & tales termini negati infiniti dici solent. Relatiui sunt, quorum vnus significat ordinem

ad

ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem.

His omnibus vnus est communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnus ad negationem alterius, vt hoc est album, ergo non est nigrum, homo est rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet à negatione vnus ad affirmationem alterius; non enim dicitur benè, hoc non est album, ergo est nigrum; potest enim aliquid esse nec album, nec nigrum, quale est cælū. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicēda sunt, atque hæc diuisiones sufficiant terminorum, quæ præcipuè necessariæ visæ sunt.

De Nomine, & Verbo. Cap. XV.

ENVNCIATIO simplex ex nomine & verbo tanquam ex duabus partibus, nomine, vt materia; verbo, vt forma, constat. Nomen autem est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita & recta. differunt significare tempus, importare tempus, & significare cum tempore. Id tempus significat, quod impositum est ad explicandum, vel tempus totum, vel aliquam ipsius partem, vt hi termini, dies, hora, tempus. Id conno-

D 4 tat

erat vel importat tempus, quod significat aliquid, quod tempore determinato fit, vt cœna, prandiu, Id cum tempore significat, quod significat vel esse vel aliquam actionem, vel passionem, quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, vt currit, vincit. Primum, & Secundum nomini conueniunt. Tertium verbo, & participio, non nomini, propterea ad separandum Nomen à Verbo, & participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quod nulla pars nominis separata significet, ad differentiam orationis, quæ nomen non est, cum ipsius partes per se significant, vt dicemus. Nomen enim incomplexus terminus est, quod si compositæ figuræ nomina ex partibus significatiuis constare videtur, tales tamen partes, cum in compositione sunt, iam non significant, cuius signum est, quod aliquando etiam pristinum characterem amittant, quod si aliquæ retineant, id per accidens est, nec necessarium. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt non homo, non leo, quæ cum nihil certi aut determinati significet, simpliciter, nomina dicendæ non sunt, additur vltimo, recta, propter obliquos casus, qui cum per se partes propositionis non sint, nisi rectis adiuncti sint, nomina non sunt, sed nominum casus.

Verbum

Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliqua particula cum nominis definitione communes videtur, quâuis non eadem ratione hic, & illic constituantur, hic enim dicitur, quod nulla pars verbi fit significatiua per se, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt curritur est moueri: legit, & studet: sicut in definitione nominis excluderentur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iustus. Præterea dicitur finita, ad excludendum verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullam actionem determinatam significet, verbum non est.

Circa quod aduerte, verbum tria habere. Primum enim significat aliquam operationem, vt curro cursum, disputo disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo illam significat, vt fit in tempore, in quo à nomine differt, sed cum participio communicat, propterea dicitur cum tempore, ad differentiam nominis. Tertio illa vnit cum aliquo nomine subiecto, vt homo currit, & hoc proprium est verbo, ac propterea dicitur, est nota eorum, quæ de altero prædicantur: quando autem audis, verbum infinitari hoc intellige,

llige, quando negatio eius significatione destruit, ut idem sit, non disputat, ac est, non disputans. dicitur tandem recta, ut enim in nomine solus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui casus, ita verbum presentis indicatiui verbum est, prateritum, & futurum casus verbi. hoc autem fit, quia propositio simplex non conflatur ex alijs modis prater indicatiuum, in quo prateritum, & futurum ad presentis normam expenduntur, nam prateritum nihil aliud est quam, quod fuit presentis, futurum, quod erit presentis, ideo precipua ratio verbi in presenti consistit, quamuis non sit negandum prateritum & futurum verba esse, cum ex eis propositiones fiant.

De Oratione, & Enunciatione.

Cap. XVI.

ORATIO est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ sunt significatiuæ, ut dictiones. Id autem significat, ut dicitio, quod terminus est, ut sit sententia; oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis composita, nec obstat oratione aliquam ex propositionibus aliquando esse conflata, ut Deus est verax, & homo est mendax, tales enim orationes etiam ex dictioni-

dictionibus simplicibus componuntur, propterea orationes sunt. Oratio quædam imperfecta, quædam perfecta. Imperfecta est, quæ non constituit quietum audientis intellectum, sed suspensum dimittit, ut si venires ad me. Sunt autem illæ omnes orationes imperfectæ, in quibus non est verbum, & in quibus est relatiuum cum vnico verbo, & in quibus sunt dictiones, quæ virtutem habent suspendendi & non est nisi vnicum verbum, ut vbiunque, quando cunque. Oratio perfecta est, quæ perfectum generat sensum, & intelligentiam, ut homo studet.

Harum quædam enunciativa, quædam non enunciativa est. Enunciativa est, quæ cum perfectum generet sensum, verè vel falso significat, ut Deus est iustus. Non enunciativa illa est, quæ cum perfecta sit, nihil veri, nihil falsi significat, qualis est oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & similes, quia Dialecticus in vniuersum non curat, qui solum verum vel falsum indagat. Est igitur enunciatio, quæ communiter propositio dicitur, oratio perfecta, quæ verè vel falso significat, ut leo non est animal, homo disputat. Est autem quædam simplex, quam Categorical: quædam composita, quam hypotheticam alij vocant. Simplex est enunciatio constans ex subiecto, copula, & prædicato tanquam partibus precipuis.

Subie-

Subiectū id est, quo aliud dicitur, vt homo in hac propositione, homo est Dialecticus, quod aliquādo vna dictio est, aliquando vna integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo, qui est iustus spernit mūdum, vbi totū id, homo, qui est iustus, locū habet vnus subiecti: similiter in hac, homo ē animal, est propositio, homo est animal, subiectū est, quia materialiter sumitur, & i his vtrifq; illud verbum, quod in tali propositione, quæ subiectū est, inest, dicitur minus principale. Copula est ipsū verbum, Prædicatum est id, quod de alio dicitur, sicut, dialecticus in illa propositione, homo est dialecticus.

Euenit aliquando propositiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet, & huiusmodi propositio, de secundo adiacente dicitur, vt homo est: aliquādo præter copulam prædicatum aliud inest, & huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus ē bonus.

Enunciatio Hypothesica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur, vt virtus est sequenda, & vitium fugiendū, dicitur autem locū simplicium habentibus, quia enunciationes aliquādo fiunt ex orationibus, quæ licet simplices nō sint propositiones, earum

earum tamen virtutem habent, vt si homo stude-
ret esset doctus. Omissa igitur hypothetica, ad simplicem manifestandam prius accedamus.

De Materia, forma, & qualitate, simplicis Enunciationis. Cap. XVII.

QUEMADMODUM in re aliqua natura li quatuor præcipue philosophi considerāt, Materiam nempe, ex qua res facta est. Formam, per quam est. Passiones, & proprietates à tali re procedentes, quas qualitates vocant, & denique magnitudinem & dimensionem rei, quæ quātitas dicitur, ita proportione quadam hæc quatuor in enunciatione, quæ compositum quoddam est, logici speculantur. Enunciationis materia est ordo & habitudo quædam inter subiectum, & prædicatum. Forma est ipsorum vnio & connexio, quam verbum importat. Qualitates sunt, quod affirmatiua sit, quod negatiua, vera, aut falsa. Quantitates autem, quod vniuersalis, particularis, aut indefinita sit, vt suo ordine trademus.

Cum igitur Enunciationis materia sit habitudo prædicati ad subiectum, fit, vt cum tripliciter prædicatum se ad subiectum habere possit, triplex sit & pro-

& propositionis materia. Prima est naturalis. Altera contingens. Tertia Remota. Naturalis est in qua prædicatū, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectū est de definitione prædicati, vt homo est animal, homo est rationalis, homo est animal rationale, homo est risibilis. Similiter etiam harum negatiuæ. Contingens est quando prædicatum sic inest subiecto, vt possit non inesse, vel sic non inest, vt possit inesse, vt equus est albus, homo disputat. Remota est, quū prædicatum sic non inest subiecto, vt nunquam inesse possit, vt homo est leo, album est nigrū, & harum omnium negatiuæ: in eadem enim materia sunt negatiuæ, in qua & affirmatiuæ. De forma autem enunciationis nihil aliud, quam quod de verbo dictum est, tractare modo oportet.

Circa qualitatem autem, Enunciatio simplex in veram & falsam diuidi primo potest. Vera est, quæ rem ita se habere significat, sicut se habet, vt homo est animal. Falsa, quæ aliter significat, quæ res se habeat, vt homo est leo, nec eodem modo veritas vel falsitas in omni simplici enunciatione sumenda est. Enunciations namque de præterito & futuro ex præsentis ratione dependent: tunc propositio de præterito vera erit, si aliqua præsentis eiusdem præcesserit vera. Similiter de pro-

positio

positio de futuro, si aliqua de præsentis futura sit vera, & tales enunciations de præsentis, dicuntur propositiones de inesse, vt Petrus cucurrit, erit vera, si ista, Petrus currit, fuit aliquando vera. Si militer & ista antichristus erit, est vera, si aliquando ista, Antichristus est futurus, sit vera.

Præterea est etiā propositio aliqua necessaria alia impossibilis, alia contingens. Necessaria est, quæ significat ita re esse sicut est, nec aliter se res habere potest, vt homo est animal. Impossibilis, quæ aliter significat, quàm res se habet vel habere potest, vt homo est leo. Contingens est, quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere, & non habere potest, vt homo currit. Necessaria semper est vera, Impossibilis semper est falsa. Contingens aliquando vera, aliquando falsa. Propositio in materia Naturali affirmatiua est necessaria, vt homo est animal. Negatiua impossibilis, vt homo non est animal. In materia remota cōtra, negatiua necessaria, vt homo non est lapis, affirmatiua impossibilis, vt homo est lapis. In materia vero cōtingenti vtraque contingens & affirmatiua, & negatiua, vt homo currit, homo non currit. Enunciationum simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua. Affirmatiua est cuius copula principalis affirmatur, vt homo est animal.

Deus

Deus est verax. Negatiua, cuius cōpula principalis negatur, vt vitium non est virtus. Dico autem de copula principali, quod negetur, vel affirmetur non enim habēda est ratio copulæ minus principalis, quā superius explicuimus. Erit enim enunciatio affirmatiua, si copula principalis affirmatur, etiā copula minus principali negata, qualis ē ista, qui mecum nō colligit, dispergit: & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, si tamen principalis negetur, vt qui sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam, vt copula negetur, vel affirmetur; quando enim negatio vnicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis, enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, non homo est albus.

Sunt autē Enunciaciones aliquæ, quæ duas habēt copulas principales, & simplices sunt formaliter, quāuis virtute copositæ sint, vt Petrus fuit, & est iustus: homo viuit, & viuet, & in his accidit aliquando vnā copulam affirmari, & alterā negari, vt Petrus non venit, sed veniet; homo viuit, aut non viuet, & tales ppositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt; tamē virtute vel affirmatiuis vel negatiuis ad scribendæ sunt. Pro quarū cognitione hæc regula est obseruanda, vt si fuerit sub
disiun-

disiunctione, adscribatur negatiua, vt Petrus nō viuit, vel citò morietur: si autem sub copulatione adscribatur affirmatiua, vt Petrus studet, & non studebit. Et hoc est quod alij aliter dicunt, nempe si talis propositio infert in bona cōsequētia affirmatiuam simplicem, ipsa est affirmatiua, qualis ē illa sub copulatione, valet enim Petrus studet, & non studebit; ergo Petrus studet: quod si ipsa inferatur ex negatiua simplici, erit etiam negatiua, qualis est illa sub disiunctione, valet enim; Petrus non viuit, ergo Petrus nō viuit, vel citò morietur, nam disiunctiua ex vna parte inferri potest.

Ad hoc genus Enunciacionum reducuntur illæ, in quibus est multitudo negationum, est enim malignatis naturæ, Quicquid post se inuenit, negat, & oppositum reddit: si inuenit affirmatū, negat, vt homo non est lapis: si inuenit negatū, iterum negat, & virtute affirmatū reddit, negare enim negatū est virtute affirmare, vt nullus homo non est animal, id est, omnis homo est animal: vnde dici solet, paritas negationum affirmat, imparitas negat, sed hoc intellige virtute, nam semper negatio negat, negat autem id solum, quod post se est, vt homo non est bonus, illa negatio nō negat subiectū, sicut ista, nullus homo est bonus; nullus impius est gratus Deo.

De Quantitate Simplicis Enuncia-
tionis. Cap. XVIII.

ENUNCIATIO simplex secundū quātitatē, quadruplex est: quædā vniuersalis quædā particularis quædā Indefinita, quædā Singularis. Vniuersalis est, in qua subiectū est terminus cōmunis signo vniuersali determinatus, vt omnis homo appetit bonū, nullus impius habet pacē. In his denotatur quod omni indiuiduo subiecti prædicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis est, in qua subiectum est terminus communis aliquo signo particularis determinatus, vt aliquis homo disputat, in qua denotatur quod nō omni prædicatum conueniat, & non ab omni remouetur. Indefinita, cuius subiectū est terminus communis communiter acceptus, nullo tamen signo determinatus, vt homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualent vniuersalibus, & earum frequens est in scientijs vsus, vt homo est animal, huic æquiualeat, omnis homo est animal. Singularis est, in qua subijcitur terminus singularis, vel terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus.

In his omnibus diligenter attende, non esse habendam rationem prædicati, sed subiecti, quantum cunq; enim prædicatum sit cōmune, si subiectum singulare sit, & Enunciatio singularis erit, vt Petrus est homo, seu, Petrus est omnis homo. Similiter etiam, si subiectū commune sit, quantum prædicatum sit singulare, enunciatio communis erit vt aliquis homo est Paulus. Cum igitur triplex sit Enunciationis facta diuisio secundum species aliquo modo, cum in Categoricali, & Hypotheticā. Secundum qualitatem, cum in Veram, vel falsam, Affirmatiuam, & uegatiuam. Secundū quātitatem, cum in Vniuersalem, Particularem, Indefinitam, & Singularem diuisa est, triplex erit etiam interrogandi & respondendi modus. Quæ Enunciatio est ista? Qualis Enunciatio est ista? Quanta Enunciatio est ista? Ad primum Responde, esse Categoricali, vel Hypotheticam. Ad secundū per qualitatem esse verā vel falsam, affirmatiuam, vel negatiuam. Ad tertium, Responde per quantitatem, esse Vniuersalem, Particularem, Indefinitam, vel Singularem.

De Enunciatione Hypothetica.

Cap. XIX.

In

E 2

Supra

SUPRA, quid esset Enunciatio Hypothetica, definiuimus. Est enim ex simplicibus Enunciationibus, vel ex complexis locum simplicium habentibus, media aliqua coniunctione composita. Huius tres sunt species, Conditionalis, Copulatiua, Disiunctiua. Cōditionalis est, in qua una parte concessa posterior sequitur, vt si homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua cōiunguntur partes per cōiunctionem copulatiuā vt, Deus est bonus, & iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam disiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues.

Conditionalis diuidi solet in Causalem, rationalem, & particulariter conditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt quia Sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est cōiunctio illatiua, vt sol lucet, ergo dies est. Cōditionalis, in qua coniunctio est cōditionalis, vt si sol lucet dies est. Hæ autem tres communiter conditionales dicuntur & cōsequentia quædā & simul enunciationes sunt. Cōsequentia, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: enunciationes, quia in eis verum vel falsum exprimitur. Vt consequentia sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti cōstant. Est autē antecedens in conditionali & causali, quod immediatum est post coniunctionem, quale

quale est id, Sol lucet, in his, si sol lucet, dies est, quia Sol lucet, dies est, reliquum est consequens. In Rationali verò, quod antecedit coniunctionē, antecedens est. Earum autē trium rectitudo, vel viciū, vbi in bona, vel mala consecutione vnius ex altero consistit, vt superius diximus. Quæ partes verò Enunciationes sunt, veræ, vel falsæ, necessaria, impossibiles, & contingentes sicut reliquæ dicuntur. Et quātum ad hoc, Rationalis à Copulatiua non differt, ita vt possimus quatuor species Enunciationis Hypotheticæ constituere. Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalem.

Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducuntur, hæ nempe, in quibus est aliquod aduerbiū temporis vel loci, vel cōiunctiones aduersatiuæ, vel relatiuæ, vt dum lego vos auditis: vbi est magister, est discipulus: Paulus est sanctus, sicut Petrus: tanta est turris quantus mons; qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hic autē Hypotheticam pro composita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo vocabulo vsi sint vt inferius trademus.

Harum veritas, & falsitas nō eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim Copulatiuæ & Rationalis in suarum partiuū omnium veritate

consistit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera sit, cū omnes eius partes veræ sunt. Vnde ista vera; Ignis est calidus, & aer est humidus, terra autem sicca. singulæ enim partes veræ sunt. Eius autem falsitas ex partium falsitate, siue omnium, siue vnius solum puenit, adeo vt si Copulatiua quatuor, aut quinque partes aut plures habeat, inter quas vna inueniatur falsa, tota etiam copulatiua falsa erit, qualis est ista, terra est grauis, & ignis leuis, & aqua non est elementum, tota est falsa, cū tertia eius pars falsa sit.

Disiunctiua autem vera est, cū vna eius pars est vera, adeo vt si plures partes veræ simul aut falsæ sint, tota etiam disiunctiua falsa sit: vnde hæc vera est, ignis est calidus, vel non est calidus, Petrus stat, vel non stat: hæc autem falsæ, homo est animal, vel homo est risibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non est animal, vel homo non est risibilis. ita sentiebant antiqui Græci, & Latini de disiunctiuæ veritate, vel falsitate, quam uis recentiores non admodum propriè Disiunctiuas vtentes existimant Disiunctiuam, cuius non solum vna pars, sed etiam omnes veræ sunt, & ipsam etiã esse verã; præsertim, quãdo disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se non oppositis, vt Petrus ambulat, vel Paulus studet, tunc autem falsa est solū
disiun

disiunctiua, cū omnes partes falsæ sunt.

Conditionalis autem veritas solū in illatione consistit, vt illa sit Cōditionalis vera, quæ cōsequētia sit bona, illa verò falsa, quæ Cōsequētia sit mala, siue propositiones veræ sint, siue falsæ: propterea dici solet, Conditionalis nihil ponit in esse; vnde ista vera est, nullo homine currente, si homo currit, mouetur, cum sit recta illatio, ista verò falsa, etiam homine currente, si homo mouetur, homo currit, cū non sit recta illatio.

At Causalis plura petit ad sui veritatem, nempe, quod vtraque pars sit vera, & antecedens sit causa consequentis, adeo vt ex vnius horum defectu falsa sit; vnde ista est vera, quia ignis est calidus, ignis est leuis, non solum quia vtraque pars vera est, sed etiam, quia antecedens, scilicet, ignis est calidus, est causa consequentis, quod ignis sit leuis. Ista vero est falsa, quia fumus est, ignis est; fumus enim non est causa ignis: Similiter & ista falsa est, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars sit falsa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis, nã negatiuæ opposito modo se habent. Sunt enim ad affirmatiuam rationem examinandæ. Negatiua enim est falsa, cuius affirmatiua vera: vera autem, cuius affirmatiua falsa.

De reliquis Accidētibus Hypotheti-
cæ Enunciationis, Cap. XX.

NON solum Hypotheticæ Enunciationes ve-
ræ aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibi-
les, & contingentes sunt, ac reliqua accidētia, quæ
simplicibus insunt, participant, quamuis non eo-
dē modo omnibus accidāt. Copulatiua enim Ne-
cessaria est, cū omnes eius partes necessariæ sūt,
qualis est ista; homo est animal, & Deus est vnus.
Illa autem Contingens est, cuius vtraque pars est
Contingens, & compossibilis, vt homo studet, &
leo currit. Dico autem, vt pars vtraque sit cōpos-
sibilis, id est, vt simul vera, vel simul falsa esse pos-
sit, nam cū incōpossibilis est, id est, vt simul ve-
ra, vel falsa esse non possit, quamuis vtraq; pars
sit Contingens, Copulatiua non erit Contingens,
sed potius impossibilis, qualis est ista, Petrus stat,
& Petrus non stat, similiter ista, ego lego, & ego
non lego. Potest etiam copulatiua cōtingens esse,
quando vna pars est necessaria & altera Con-
tingens, qualis est ista, homo est animal, & equus
currit, nam ratione vnus partis contingentis po-
terit tota copulatiua aliquando esse vera, aliqua
do falsa. Vera quidem, cū contingēs simul cum
nece

necessaria fuerit vera, cū enim vtraq; pars vera
erit, falsa aut, cū sola cōtingens, fuerit falsa, ma-
nente etiā necessaria vera, quia ex vnus falsitate
tota copulatiua fit falsa. Illa verò est Impossibilis
cuius vel omnes partes sunt impossibiles, vel so-
lum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit cō-
tingens, sed Incompossibilis, vt diximus, vnde ista
est impossibilis; homo nō est animal, & homo nō
est rationalis; est enim vtraque pars impossibilis.
Similiter & ista; homo non est animal, & equus ē
hinnibilis, est enim vna pars impossibilis. Tandē
& ista, Petrus stat, & Petrus non stat, quia cū
vtraque pars sit contingens per se, est tamē incō-
possibilis. Idem iudicium est de Rationali sicut de
Copulatiua.

Disiunctiua autem Necessaria est, cuius partes
incompossibiles sunt, siue vtraque sit contingēs,
siue vna necessaria, & altera impossibilis, quales
sunt istæ, homo est animal, vel homo non est sen-
sibilis. Petrus stat, vel Petrus non stat. Contingēs
cuius vtraque pars contingens, & compossibilis,
vel cuius vna pars cōtingens, quales sunt istæ, Pe-
trus currit, vel aliquis homo studet, est enim vtra-
que pars contingens & cōpossibilis. similiter ho-
mo nō est animal, vel equus currit, est enim vna
pars contingēs, Similiter ista eadē ratione, homo
est

est animal, vel equus currit, contingens est, cum possit esse vera, vel falsa; quæ tamuis secundum recentiores sustinetes veram esse disiunctiuam, cum vtraque pars est vera, ista vltima necessaria est, quia vna pars est necessaria.

Impossibilis autem Disiunctiuæ est, cuius vtraque pars impossibilis, qualis est ista, vel homo non est animal, vel homo non est rationalis, quanuis secundum antiquos etiam Disiunctiuæ, cuius est vtraque pars necessaria est impossibilis, vt ista, vel homo est animal, vel homo est rationalis.

Conditionalis autem, & Causalis, cum præcipue in illatione quadam consistat, maximè earum contingentia, necessitas, vel impossibilitas secundum illationem pensandæ sunt, vt conditionalis sit necessaria, in qua vnus ex altero necessario sequitur, vt homo currit, homo mouetur. Impossibilis vero, in qua vnus ex altero sequi non potest, vt si ignis esset calidus, ignis frige faceret. Contingens, vero in qua vnum contingenter ex altero sequitur, hoc est, aliquando sequitur, aliquando non sequitur, vt si Petrus assidue lectionibus interfuit, euadet doctus. Vnus autem præter hoc habet Causalis, vt præter illationem vnus ex altero tanquam ex causa, vt diximus, habeatur ratio partium, sicut in Copulatiua, quæ vnus ex altero necessario

seruatio sequatur tanquam ex causa, si pars vtraque necessaria non sit, Causalis non erit necessaria, sed contingens vel impossibilis, vnde ista contingens est, quia homo currit, homo mouetur, ista impossibilis, quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligenda sunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione discernuntur, vt sic negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ. Cap, XXI

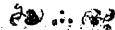
VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur, duo obseruanda sunt. Alterum est, Coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solum affirmata vel negata, sed propter Copulam principalem, ita Hypothetica non dicitur affirmatiua, vel negatiua propter simplices, ex quibus componitur, sed pro ratione coniunctionis eas connectetis, quæ si negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit; si affirmata, affirmatiua: vnde ista est affirmatiua, si nullus homo

homo currit, nullus homo mouetur, quia coniu-
ctio nō est negata, ita vero negatiua, Nō si homo
mouetur homo currit. Idem in alijs intelligendū
est. Alterū, quod obseruari debet, huiusmodi est,
Negationē, quæ conditionalē, & Causalē negat,
non negare simplices Enunciaciones, ex quibus
cōponuntur, sed vnionē illarum, vt qui dicit, Nō
quia fumus est, ignis est, non negat quod sit ignis,
& fumus; sed quod non sit ista vnio, & sequela,
quod si fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista,
Non si homo mouetur, homo currit. At in Copu-
latiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & cō-
iunctionem, et partem: vnde Copulatiua negata
æquiualeat Disiunctiua, ex oppositis partib; & cō-
tradictentib;. Similiter & Disiunctiua negata Copu-
latiua, vt nō homo currit, & homo mouetur,
huic æquiualeat, nullus homo currit, vel nullus ho-
mo mouetur. Et hæc; non homo currit, vel moue-
tur, illi, nullus homo currit, & nullus homo moue-
tur. Negatiua enī copulatiua disiunctiua affir-
matiua, & disiunctiua negatiua copulatiua affir-
matiua ex oppositis partibus æquipollent.

Circa quantitatē vero Hypotheticæ, propriē
nec vniuersales, nec particulares secundū se sunt.
cum enim quantitas Enunciacionis in subiecto res-
pectu prædicati sit, hæc autē prædicatum non ha-
beant,

beant, nō enim vnum de alio prædicant, sed quā-
dam Enunciacionū connexionē important, hęc vt
singulares sint reputandæ, & solā contradictoriā
fortiantur oppositionē. Quod si aliquando vni-
uersales, aut particulares vocātur, id est, per quā-
dam partium denominationē, quomodo Syllo-
gismi vniuersales, vel particulares iuxta proposi-
tiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc
aut vñū est attédendū, esse quasdā Hypotheticas,
quæ ex alijs etiā Hypotheticis cōponuntur, & hæc
iudicandæ sunt secundum coniunctionē princi-
palem. Dicitur autē ea principalis, quæ alias cō-
nectit, vt ista Copulatiua est, si homo currit, ho-
mo mouetur, & si homo studet, euadet doctus,
duæ enim Conditionales per copulatiuam cōiun-
guntur, similiter in alijs, quæ multis modis esse pos-
sunt; Tunc autem veritas & falsitas, Contingen-
tia, & reliqua in istis debent considerari secundū
Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in
illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat
consideratio partium simplicium. Atque hæc de
Enunciacione tam simplici, quam con-

iuncta dicta sufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRO

LIBER
I N T R O D U
CTIONIS IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS LIBER. II.

De Suppositione. Cap. I.

IVM de Termino, & Propositione hucusque tractatum sit. de his, quæ terminis accidunt, differere oportet. hæc autem sunt. Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppositio igitur est usus termini pro se, vel pro suo significato, ut in hac propositione, Homo est animal, vox illa, homo, loco rei constituitur. At vero in hac, Homo est nomen, non pro re aliqua, sed pro se sumpta est. Voces enim non solum rerum signa sunt, sed earum loco, dum de rebus disputamus, substituuntur; cum res in disputationem proferre non semper possimus, hoc tamen privilegio ipsæ voces gaudent, ut quando de eis disputatio fit, per easdem differamus, nihil earum loco collocantes.

Ex quo duplex exoritur vocum suppositio; Altera quando vocibus rerum significatarum loco utimur. Altera cum pro se ipsis sumuntur. Prior Formalis, Posterior; Materialis est. Suppositio materia

materialis, est usus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione, Homo est vox, huius suppositionis indicium est, cum prædicatu ipsi voci, non rei per vocem significatæ convenire denotatur, ut in illa propositione prædicatu, vox non rei significatæ per illam vocem, Homo, sed ipsi voci inest, propterea talis vox. Homo, materialiter supponit.

Suppositio Materialis duplex est, quædam Intrinseca, quædam Extrinseca. Intrinseca est usus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest, id est, quando voci attribuimus ea, quæ non ex significatione ei adveniunt, ut Homo est sonus, Leo est vox, quæ suppositio etiam vocibus non significativis inest. Extrinseca est usus termini pro se secundum id, quod ei ex significatione provenit, id fit, cum de vocibus aliquid enunciamus, quod illis, ut significativæ sunt, inest, ut Homo est nomen. Disputat est verbum. Hæc autem suppositio in vocibus significativis tantum reperitur. Suppositio autem Formalis est usus termini pro re quæ significat, cuius quædam Propria, quædam Impropria.

Suppositio propria est usus termini pro re, quam proprie significat, id est, ad quæ significandam primo est impositus, sicut supponunt Termini in hac propositione, Homo currit: Impropria est usus

termini pro re quā improprie significat, id est, ad quam significandam per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione trāsfertur, vt iste homo est pictus, Iste homo est Nero, similiter de alijs figuratis locutionibus. Suppositio Propria, quædam est Simplex, quædam Personalis. Simplex est vsus termini pro suo tantum immediato significato, id est, pro re, quam primo ex se representat, vt hæc vox homo, in ista propositione, Homo est species. Supponit enim nõ pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis individuo, sed pro homine in communi. Suppositio Personalis, est vsus termini pro suo mediato significato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus, scilicet, Petro, vel Paulo sumitur.

Personalis quædam Discreta, quædam Communis, Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini communis signo demonstratiuo determinati, vt Petrus studet, hic homo contemplatur. Dico autem, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac Petrus est individuū, quod tunc fit, cum non licet ex ipso inferre speciem aut genus. non enim dices, Petrus est individuum, ergo homo, vel animal est individuum. Perlo-

Personaliter autem supponit, cū illa licet inferre valet enim, Petrus disputat, ergo homo disputat, & animal disputat. Suppositio Communis est vsus termini comunis pro suis inferioribus, vt Omnis homo appetit scire; vbi Homo pro singularibus hominibus accipitur.

Huius quædam est Accidental, quædam Naturalis. Accidental est vsus termini pro omnibus inferioribus secundum exigentiam temporis, quod importatur per copulā suæ propositionis, vt Omnis homo scribit, vbi subiectū pro presentibus solum secundum tempus illius verbi supponit. Naturalis est vsus termini pro omni suo inferiori significato, vt Omnis homo est animal: supponit enim homo, nõ solum pro presentibus, sed pro omnibus secundum quodcūque tēpus, quod in propositionibus necessarijs fit, quæ suppositio alibi est examinanda.

De suppositione communi, & signis indicatibus eam. Cap. II.

SUPPOSITIO communis, quæ vsus terminis pro suis inferioribus est, quædam est Distributiva, quædam Copulata, quædam est Determinata, quædam verò Confusa.

F Suppositio

Suppositio Distributiua est vsus termini communis p̄ omnib⁹ suis significatis copulatiuè sumptis. Tunc autem terminus p̄ suis significatis copulatiuè sumitur, quando pro illis ita accipitur, vt in singula seorsum respectu eiusdem prædicati, vel subiecti in propositione copulatiua resoluitur, vt subiectum in hac, Omnis homo currit, sic enim est resoluendum: iste homo currit, & iste homo currit, & ista demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio Copulata est vsus termini communis pro suis significatis collectiuè sumptis, quod fit, cū p̄ illis seorsum respectu alicuius subiecti, vel prædicati nō accipitur, sed pro omnib⁹ simul mediā cōiunctione copulatiua, vt Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, Isti Apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim. Suppositio Determinata est vsus termini cōmunis pro omnib⁹ suis significatis disiuctiuè, quod tū fit, cū in singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vnus in propositione disiuctiua resoluitur, vt subiectū in hac, Aliquis homo currit, sic enim est resoluendum: iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio Cōfusa est vsus termini communis pro omnibus in inferioribus diuactum, quod fit, cum pro omnibus simul

simul, & non seorsum respectu vnus subiecti vel prædicati sumitur, vt subiectum in hac. Ad equitandum requiritur equus, est enim resoluendum: requiritur ad equitandum iste equus, vel iste, vel alius, non tamen de singulis seorsum dices. Iste equus requiritur, vel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ.

Cum igitur tot suppositiones existāt, æquum est, vt quomodo termini supponant, ostēdamus: at quoniam suppositionum varietas ex vi aliorum signorū, quæ in propositionibus sæpe sunt, prouenit, horum distinctionem & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces, quæ terminis adiunctæ eorum suppositiones variant, & aliter eos significare faciunt, quæ signa quātitatis dicuntur. inter hæc quædā Nomina, quædā Aduerbia, reperiuntur. Nomina, vt Omnis, Nullus. Aduerbia, vt Sæper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, Et, Vel. quædam Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi. Item quædam Affirmatiua, vt Omnis, Sæper. quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuersalia, vt Nullus, Omnis, Et, Semper. quædam Particularia, vt Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta vniuersalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter, similiter & nomina, vt

Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus nõ iunguntur, alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuersalia sunt, sicut, & Omnis, Quicumque, & similia, quæ omnia aliquando diuisiue, aliquando collectiue sumuntur. Diuisiue cum licet seorsum singularia separare respectu eiusdem prædicati, vt Quatuor homines, siue omnes homines currunt. Tunc enim licet resolueret. Iste currit, & iste currit. Collectiue autem, cum non licet seorsum resolueret, vt Quatuor homines portant totum pondus, Omnes ciues sunt mille,

Præter hæc sunt alia signa partim vniuersalia partim, particularia, ac proinde Media dicitur: includit enim particularitatem, & vniuersalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque; Omne pro speciebus singularium, resoluntur. n. per, Et, quæ vniuersalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas est, vt alter oculus est dexter, id est, omnium duorum iste, vel ille. Neuter, id est, aliquorum duorum, neque iste, neque ille. Vterque, id est, aliquorum duorum, iste & ille; similiter, Omne animal fuit in arca Noe, id est cuiusque speciei animalis hoc vel illud indiuiduum fuit, & hæc signa Incompleta dici solent: hæc intellige quando incompletè sumuntur, aliquando enim completè sumuntur, & tunc distribuunt pro omnibus singularibus. hæc etiam omnia intellige

Illegit de signis non impeditis, aliquando enim simul duo concurrunt, & vniuersale sit particulare, & particulare vniuersale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentibus differemus.

De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum, Cap. III.

PROPOSITIS varijs signis, à quibus terminorum suppositio dependet, superest, vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum varietas manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima Regula. Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua, quàm negatiua distribuunt categorema inclusum in se, particularia illud verò determinant, vt semper, id est, in hoc tempore, & in hoc tempore, et reliquo. Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc vel illo tempore. At in terminos propositionis, in qua sunt, variam potestatem habent. namque; negatiua distribuunt omnes sicut suum categorema, vt nunquam homo est leo, subiectum & prædicatum huius distributiue supponit virtute illius mixti negatiui, vt sit sensus, omni tempore nullus homo est leo: affirmatiua verò vniuersalia confundunt, vt semper homo est albus, extrema confusa manent. At in

his, quæ particularia sunt affirmatiua, vt aliquādo homo est albus, extrema supponunt, ac si nullum signum ibi esset.

Secunda regula. Terminus communis communiter supponēs, si sine signo sit, vel cum signo Syncategorematico particulari, supponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus vel Paulus studet. hoc enim subiectum complexum determinatè supponit, Cum autem in propositione signa Syncategorematica sunt & vniuersalia, tūc affirmatiua sibi proximos terminos distribuunt, remotos post positos confundunt, negatiua verò post positos omnes distribuūt, vt Omnis homo est animal. Homo distribuitur. Animal confunditur. Nullus homo est animal totum distribuitur. Hoc intelligi debet, quādo affirmatiua vniuersalia diuisiue tenētur cū enī sumūtur collectiue, proximos sibi terminos copulati supponere faciunt, vt Quatuor homines portāt totum pondus. Tunc autem maximè copulati sumūtur, cū singulis illius termini inferioribus, cui, iunguntur, nihil per se denotatur inesse, vt diximus, sed simul omnibus.

Tertia Regula. Verba, quæ suam actionem in terminū communem primò applicant, virtutem habent proximos sibi confundēdi, vt Promitto tibi

tibi equum, Parisijs veditur piper, quæ dicuntur signa specialia confusionis, & demum quicunque terminus ex alterius resolutione dependet, cōfusus manet, vt Bis cantavi Millam. Ad equitandū requiritur equus, vbi ille terminus, Millam, pendet ex resolutione aduerbij: & terminus, equus, ex resolutione gerundij.

Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto cōiungitur in vno extremo, iudicādū ē de obliquo ac si vnū esset extremū per se, quantū ad suppositionē, vnde in hac, Equus hominis currit, determinatè supponit. In hac verò Equi cuiuslibet hominis, cōfusè, nec refert in hoc, quod ante, vel post rectū cōstituitur. Hæ regulæ Suppositiones terminorū à signis singulis proueniētes indicāt. Quādo autē bina cōcurrunt, tunc obseruandū est.

Quinta Regula. Cū virtus duorum signorū cadit supra aliquē terminum, tunc vel sunt eiusdē virtutis, vel diuersæ. Si diuersæ fuerint, signū determinans maiorem habet virtutem, quā confundens, & distribuēs: vnde in hac, Omnis homo est aliquod animal, & in hac, Nullus homo est aliquod animal prædicatum determinatè supponit signum verò distribuens maiore habet virtutem, quam confundens vnde in hac, Omnis homo nō

est animal, prædicatū distributiue supponit. hæc præfertim respectu prædicati intelligenda sunt, nam respectu subiecti, maior est virtus distributis, vt patet in hac, non quidam homo currit: subiectū enim distribuitur. Quando verò duo signa eiusdem virtutis sunt, nempè quia vtrumque distribuit per se, mutuo se impediunt, & determinati æquivalent: vnde in hac, Non omnis homo est animal, subiectum determinatè supponit, quia æquiualeat isti, Aliquis homo non est animal, hoc intellige respectu subiecti, nam cū talia duo supra prædicatum cadunt, illud supponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo nō est animal, quæ isti æquiualeat, Omnis homo est animal.

Sexta Regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, id est, partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superius diximus, & inferius in eorū resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt Præter, Tantū, & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in Tertio libro differemus.

De Resolutione Suppositionis Terminorum. Cap. IIII.

Diale-

DI ALECTICI ad manifestandam suppositionis vim & varios propositionum sensus ex diuersa terminorum suppositione prouenientes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas consistit, vt uatur Resolutione quadam, quam Ascensum, & Descensum vocant. Est autem Ascensus à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio. Descensus verò ab vniuersali ad singularia progressio, vt iste ignis calefacit, & iste calefacit, &c. ergo omnis ignis calefacit: vel descēdo. Omnis ignis calefacit, ergo iste calefacit, & iste calefacit. Maximè autem utimur Ascensu, quādo veritatē alicuius vniuersalis propositionis probare, & manifestare volumus, propterea oportet vt omnia singularia quoad fieri possit enumeremus, præsertim cum sub distributo ascendimus, tunc autem sufficiēter enumerantur singularia, quando ex his quæ nobis nota sunt, cum probabilitate aliorum sic se habentium procedimus, vt si dicas, iste ciuis huius vrbs est albus, & iste ē albus, nec apparet ullus qui non sit albus, etiā si omnes non numerentur, infertur. Omnis ciuis huius vrbs est albus, quia probabile est reliquos, qui nō apparent, nec numerātur, esse albos, cum maior pars visa sit alba. Descēsu autē utimur ad vniuersalis alicuius falsitatem ostēdendā, propterea nō semper

semper oportet ad omnia singularia descendere sub vniuersali distributo, cū falsitas ex vnius singularis defectu, veritas aut ipsius vniuersalis ex omnium singularium positione proueniat.

Tam Ascensus, quàm Descensus quadruplex est, Copulatiuus, Disiunctiuus, Copulatus, Disiunctus. Copulatiuus est, in quo singularia seorsum respectu vnius subiecti vel prædicati sumuntur in propositione copulatiua, vt iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal, hæc autè Resolutio debetur termino supponenti distributiue. Disiunctiuus est, in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnius sumuntur in propositione disiunctiua, vt iste homo currit, vel iste homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino supponenti determinatè. Istæ autè duæ resolutiones ad veritatè & falsitatem propositionis manifestandâ, & probandam conducunt. Maximè autem interest inter Ascensum copulatiuum, qui debetur termino supponenti distributiue, & Disiunctiuum, qui debetur supponenti determinatè. Cum enim vterq; ad veritatè propositionis communis probandam, & declarandam ordinatur, necesse est, vt singularia per quæ ascèditur, vera sint, cum discrimine tamè: in disiunctiuo enim suffi-

sufficit vnius singularis veritas ad propositionis communis veritatè, vt Homo currit, vera est, si vel vnū singulare currat, propterea non oportet multa singularia numerare. At in copulatiuo nõ vnius solum, sed omnium singularium, quæ sub illo termino sunt, veritas è necessaria ad vniuersalis veritatè, propter ea omnia in Ascensu annumerare oportet. Oppositū autè obseruandū est in Descensu, quo ad vniuersalis falsitatè ostendendâ. Tunc enim in disiunctiuo per omnia singularia descendere oportet, cū vnius aut plurium singularium falsitas propositionè particularè fallam efficere non sufficiat. in copulatiuo verò, vel ad vnū singulare satis erit descendere, propositio enim vniuersalis ex vnius singularis falsitate falsa sit.

Præter has Resolutiones duas Dialectici duas alias assignat, quibus suppositionis Copulatæ, & confusæ vim manifestent, ponuntq; Ascensum, & Descensum, Copulatum, & Disiunctum. Copulatum est quū omnia singularia simul sub copula cõiunctiua respectu vnius prædicati sumuntur, vt Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, isti apostoli, Et isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ resolutio debetur termino supponenti collectiue. Disiunctus est, quum omnia singularia sub disiunctione sumuntur, ita vt nõ liceat quodlibet per se sumere,

sumere, vt Ad equitandū requiritur equus, id est, requiritur iste, vel iste equus, in quo à disiunctiuo differt, sicut & copulatus à Copulatiuo. In Copulatiuo enim & Disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua vel disiunctiua. At in Disiuncto & copulato singularia omnia simul cum vno prædicato in propositione categorica constituimus.

Ascensus & Descensus Copulatiuus, & Disiunctiuus quidam est Affirmatiuus, qui sub propositione affirmatiua fit; quidam Negatiuus, qui sub propositione negatiua: in illo singularia per propositiones affirmatiuas, in hoc per negatiuas enumerantur.

De Regulis circa ordinem Resolutionis, Cap. V.

VT propositionum veritas nota fiat, resoluedi ordinem aduertere oportet, qui sequentibus propositionibus manifestatur.

Prima propositio. Nullus terminus supponens Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet singularium resolutionem: vnde in his Homo est species, Leo est nomen, Petrus sedet, subiecta resoluenda non sunt.

Secunda propositio. Sub termino, vel aggregato

supponenti collectiuè, non est resolutio copulatiua facienda, nec sub confusè supponenti, disiunctiua, vt Iste, & Iste sunt duo, non dices, ergo iste est duo. Similiter non dices, Parisijs & Romæ venditur piper, ergo Parisijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia Propositio. Non est resolutio facienda sub duobus terminis simul, sed sub vno prius, & dū sub illo Resolutio fit, alter immotus, id est, eodē modo se habens, maneat, vt Omnis homo est omnis homo, sic resolue, Iste homo est omnis homo, & Iste homo est omnis homo. Non autē sic, Iste homo est Iste homo, & iste homo ē iste homo.

Quarta propositio. Terminus Mixtus vniuersalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in se resoluedus est copulatiuè ratione categoricæ in eo inclusi, quam resoluantur termini propositionis, vt semper homo currit, hoc tēpore homo currit, & hoc tempore homo currit. Nunquā omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantauit Missam, semel cantauit Missam, & iterum semel cantauit Missam. Facta autem resolutione Mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

Quinta Propositio. Sub determinato ascende prius, quam sub distributo, in descensu verò poteris

teris etiam à distributo incipere, vt Homo non est animal, non ascēdes sub prædicato, sic Homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, ergo homo non est animal: nam singulares propositiones antecedentis sunt veræ, consequēs verò falsum, quod fieri in consequentia bona non potest, talem defectum argumētandi vocāt Dialectici, A pluribus determinatis respectu partium multitudinis. Multitudinem vocant terminū distributum. Partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Pōterit tamē sub tali distributo descendi, vt homo non est animal, ergo homo nō est hoc animal, & homo non est hoc animal, tūc enim non dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

Sexta Propositio. Sub distributo termino, vel complexo prius descende, quàm sub confuso, licebit tamen sub confuso ascendere: nō enim dices. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est hoc animal, vel Omnis homo est hoc animal, valet tamē ascendēdo, omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, ergo Omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino vniuersali, a quo alter pendet, vt Ad equitandum requiritur equus, prius oportet resolue re illud gerendum in sua inferiora.

Septi

Septima Propositio. Quando termini eodem modo supponunt vel determinatè, vel distributiue, commodiùs est subiectum, quàm prædicatum prius resolue, vt in hac, homo est animal, in qua termini determinatè supponūt, & in hac, Nullus homo est equus, in qua distributiue. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ nō habet signa exponibilia: ista enim prius resolueda sunt, (vt dicetur inferiùs). Similiter intelligēda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi, confusus manet determinatus, & sub eo potest fieri resolutio, vt Omnis homo est animal, ergo iste homo est animal, & Iste homo est animal, postea prædicatum resolue, Iste homo est hoc animal, vel iste homo est hoc animal.

Vltima Propositio. In conditionali, seu causali propositione, subiectum consequentis prius est resoluedum, quàm termini antecedentis, vt in his, si omnis homo in gratia obierit, nullus eodemnabitur. Si nullum alimentum suppedites animali, omne morietur, hæc sunt regulæ maximè in resolutione obseruandæ, quas sequētibus carminibus facilius quis memoriæ mādare poterit.

Simplj

*Simpliciter. pro vno. pro se vox sumpta. quiescat.
 Lernere confusum. collectum spargere noli.
 Cuique suum tribuens tu primo mixta resolue.
 Ne tangas voces binas. contemne priora.
 Ultima contemplans quando deductio regnat.
 Aspice signatum ascendens: commune relinque.
 Prima petens confusa finas. communia sume.
 Elige subiectum quando fors postulat aequa.*

De Resolutione incōpleta. Cap. VI.

EST alius Ascensus, & Descēsus mixtus, partim disjunctio-
 ne, qui debetur terminis incompletè supponenti-
 bus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de qui-
 bus suprà locuti sumus, scilicet Alter, Neuter,
 Vterq; hi enim terminū pro suis inferioribus bi-
 nis supponere faciunt, ac propterea talis suppositio,
 Duorum vocatur, sed id cū discrimine, nā Alter,
 binaria inter se distribuit, in se ipsis verò dis-
 iungit, vt Alter oculus est dexter, id est, horū duo-
 rū, iste, vel iste est dexter, & horum duorum, iste
 vel iste est dexter. Vterque, vero binaria disiungit
 inter se, & in se copulat, vt Vterq; pes est claudus,
 id est, horū duorū iste, & iste est claudus, vel ho-
 rū duorū iste, & iste est claudus. Neuter, idē pror-
 sus facit, sed negatiuè, vt Neutra manus est dex-
 tra, id est, Harum duarū nec ista, nec ista dextra;
 vel

vel Harum duarum nec ista nec ista est dextera.
 Est etiam aliud signū incōpletum, Omnis, quod
 aliquando completè sumitur, sicut & præceden-
 tia, & tunc distribuunt terminum, cui iunguntur,
 pro omnibus suis inferioribus. Aliquādo, Omnis,
 incompletè sumitur, cū termino generico iun-
 gitur, tunc autem distribuit species, disiungit ve-
 rō indiuidua specierū, vt Omne animal fuit in ar-
 ca Noe, id est, ex hac specie animalium hoc vel il-
 lud indiuiduum, & Ex hac specie hoc vel illud
 indiuiduum, quod idem est, ac Cuiuslibet speciei
 animalis aliquod indiuiduum fuit in arca Noe, &
 talis suppositio dicitur pro generibus singulorū,
 id est, pro speciebus singulorū indiuiduorū: Prior
 vero dicitur, Pro singulis generū, id est, pro omni-
 bus speciebus; et omnibus specierū indiuiduis.

Multū autē refert ad veritatē propositionis,
 quòd termini supponāt cōpletè, vel incompletè;
 nā Cōpleta suppositio petit veritatē omnium inte-
 riorū, nullo excepto, vt omne animal currit, siue
ra futura est talis propositio subiectumque sup-
ponit cōpletè, opus est, vt omnia indiuidua spe-
cierū omnium animalis currat, si incōpleta est sup-
positio, sufficit ad veritatem eius, vt ex omnibus
speciebus vnum saltem indiuiduum, aut alterū
 currat, quem sensum facit illa propositio, Omne

animal fuit in arca Noe, eadem ratio est in alijs, nam Alter oculus est dexter, si suppositio sit incompleta, non opus est ad veritatem eius, vt omnes oculi sint dextri, sed vt ex omnibus binarijs vnus saltem sit dexter.

De resolutiōe Relatiuorū, Cap. VII.

RELATIVORVM contemplationem ad Crāmaticū pertinere, non est, qui eat in fincias, tamen quia sola cognitio talis ad veritates, vel falsitates propositionū, quæ à Relatiuis oriuntur, dignoscendas nō sufficit, Dialectico examine opus est, propterea, paucis ex Grammatica accerfitis, ea, que secundū Dialecticam in his obseruāda sunt, trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuum. Est autē duplex: aliud substantiæ, aliud accidentis. Relatiuum Substantiæ est, quod suum antecedēs per modū nominis substantiui refert, nec refert vtrū antecedens sit substantia vel accidens, siue nomen connotatiuum, siue absolutū, siue vnum nomen, siue vna oratio, dummodò vnius substantiui locū habeat. Relatiuū Accidentis est, quod refert per modum adiectiui, siue illud sit substantia, siue vni nomen, siue vna oratio:

Relatiuum substantiæ aliud Identitatis, aliud Diuersi

Diuersitatis, Identitatis est, quod pro eodē accipitur pro quo suum antecedens, siue pro eodem numero, vt Beatus vir qui timet Dominum, siue pro eadē specie, vt, In ligno vincimus, in quo peccauimus. Relatiuū Diuersitatis e, quod pro alio supposito accipitur, quā suum antecedēs, vt Petrus loquitur, & alter tacet. Dicitur autē suū antecedēs referre i obliquo, scilicet, alter à Petro tacet.

Relatiuum accidentis simili ratione aliud est Identitatis, aliud Diuersitatis. Identitatis est, quod refert suum antecedens consignificando idē accidens, vt Petrus est iustus qualem oportet esse Christianum. Diuersitatis est, quod refert suū antecedens, consignificando diuersum accidens, vt Augustinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. Relatiuum substantiæ Identitatis, quoddā Reciprocu, quoddam Non reciprocum. Reciprocum regressionē quādam significat in suum antecedēs vt Omnis homo amat se. Mater diligit filiū suū. Nō reciprocum, talē regressionem nō significat, qualia sunt reliqua relativa signata, Relatiui accidentis resolutio ex eius significatione manifesta est: pro alijs autem sit.

Prima ppositio; Relatiuū, Qui, copulatiuū sensum facit. idē enim valet, quod, Et ille: Bifariam autē potest in propositione cōstitui; Aliquādo à

parte vnius extremi, scilicet quādo subiecto, vel prædicato copulatur, vt Animal quod est rationale, est risibile, & tunc illa integra propositio est vna categorica, cuius subiectū est propositio, vbi relatiuum est, cuius verbū dicitur Copula implicationis. Aliquando nō ponitur à parte vnius extremi alterius propositionis, sed ipsum per se relatiuum extremū cōstituit, vt Homo est animal, qui est risibile, et talis propositio formaliter Hypothesica est, & virtualiter Copulatiua. Est autem in vtriusq; resolutione magnum discrimen, cū enim Hypothesica est, immediatē in copulatiuā est resoluenda, vt homo mouetur, qui aliquādo studet, resoluatur, Homo mouetur, & ille aliquādo studet. At cū categorica, est, non est immediatē in copulatiuam resoluenda, quousq; antecedens ipsius resoluatur, vt Omne animal quod est rationale est risibile, nō est resoluendū, Omne animal est rationale, & illud est risibile, sed antecedens in singularia prius resoluatur, & facta singularium resolutione, poterit vniūquoq; singulare in copulatiuam resolui, nempe; Hoc animal, quod est rationale est risibile, & hoc animal, quod est rationale est risibile, postea, hoc animal est rationale, & illud est risibile.

Secunda propositio. In Hypothesica, Copulatiua

tiua virtuali, vel formali, relatiuum refert suum antecedens restrictē, id est, pro illo eodem, pro quo suū antecedens accipiebatur in sua categorica, vt Homo disputat, & ille contēplatur, ille scilicet homo qui disputat, contēplatur, idem inest relatiuo Diuersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet à legēte audit. Cum autem relatiuum refert terminum supponentē copulatiuam, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cælo, scilicet & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictē, vt homo loquitur, vel ille tacet, ille, scilicet homo, tacet.

Tertia propositio. Relatiuum reciproū, supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis. vt Omnis homo est ipsemet, Ipsemet, refert hominē, at cū resoluatur Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet, refert Paulū, similiter Omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandū est, non licere loco relatiui reciproci suū antecedens ponere, nō enim idem est, Omnis homo odit se, & Omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & Amat filium matris

Licebit autem id duobus locis facere. & cum reciprocū est totale extremū, vt Omnis homo est ipsemet, idem est ac, omnis homo est homo, & cū similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petrū, dūmodò antecedit vniuocè sumatur. Quando verò Relatiuum non est reciprocum, licet ipsius loco antecedens constituitur, seruata restrictione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est, ac Homo disputat, & homo disputās loquitur. Ex quo sequitur tale relatiuum supponere, sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta ppositio. In resolutione obseruare oportet, vt reciprocū simul cū antecedente resoluiamus simul & nō reciprocū, cū à parte vnius extremi est, yti diximus. At cū propositio Hypothesica est, anteceditur resoluitur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt animal est irrationale, & canis est illud, resoluitur, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, illud, supponit p animali sicut in priori: propterea cōsultius erit ponere anteceditur loco relatiui dū sit resolutius sub antecediti, scilicet, animal ē irrationale, & canis est animal, nēpe irrationale.

De Ampliatione. Cap. VIII
CVM

CVM suprà terminos pro rebus secundum tempus per copulam importatum existentibus supponere docuerimus, superest, vt modò explicemus quādo termini pro pluribus, vel paucioribus, quā tēpus copulæ exigit, supponant, quā Dialectici Ampliationē, vel Restrictionē vocant, quæ multū veritati propositionum cognoscendæ prodest, cū ab ea & propositionum conuersio, & multiplex argumētandi modus pēdeat. Est autem ampliatio, extensio termini à minori ad maiorem suppositionem, quando enim terminus in propositione pro re secundum tempus præsens existente accipitur dicitur suum statum habere; at quādo indifferēter & disiuctim simul pro præsentī, & alio accipitur tempore, dicitur Ampliari, vt in hac, Iusti viuēt vitā pacificam, Iusti non solum pro præsentibus, sed etiam pro futuris accipitur. Est autem diuersus Ampliationis modus in terminis singularibus, & in communibus, tam absolutis, quā connotatiuis. Terminus singularis, cum vnum tantum significet, ampliatur quoad existentiam sui significati secundum varias differentias temporis, vt Petrus cucurrit, id est, Petrus qui est, vel fuit, cucurrit, quæ dicitur Ampliatio tēporū. Terminus autē communis, cū plura significet, non solum

secundū tēpus, sed etiam secundū supposita varijs temporibus existētia, ampliatur, vt in hac, Multi homines saluabūtur, subiectū non solum pro præsētibus, sed etiam p futuris ampliatur. Terminus autem Connotatiuus, cūm præcipuè formam significet, secundū eam ampliatur, vt in hac, Album fuit nigrum, subiectum ratione albedinis ampliatur, vt sit sensus: hoc corpus quod modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum. Triplex igitur Ampliatio est. Sola tēporum, quæ inest singularibus. Temporum & suppositorum, quæ inest communibus. Temporum & formarū, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem, secundum quæ termini ampliatur, apud Dialecticos, quinque sunt; Præsens, Præteritum, Futurum, Possibile, & Imaginarium, vt tunc terminus ampliari dicatur, quando secundum plures differentias vel omnes horum temporū diuinctim supponit. Dico autem, Diuinctim, quia cūm terminus secundum plura tempora copulatiuè accipitur, ampliatio nō est, vt subiectū in hac Petrus est, & fuit doctus, nō ampliatur, sed op9 est, vt secundū plura tempora, vel omnia sub diuinctiōe accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doct9 siue tēpora sūt expressa, vt in exēplo præcedēti, siue virtute in vno verbo cōtineātur, vt in sequētibus

tibus regulis manifestabitur, quæ plurimū robore communi loquendi vsu habent.

Prima Regula. Verbum præteriti ampliatur suū subiectum secundū duas temporis differentias, præteriti nempe, & præsēntis: suum verò appositum restringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri similiter subiectum secundum præsens, & futurum ampliatur: appositum verò ad futurum restringit, vt Adam fuit ex limo factus. vbi, Adā pro quodā supposito, qui est, vel fuit, supponit: illud verò appositū, ex limo factus, restringitur p eo, quod fuit. Et clarius, Petrus audiuit lectionē, Petrus, ampliatur pro eo, qui est, vel fuit: appositū autē illud, lectionē, pro lectione præterita restringitur. Præterea Domificator faciet domos, vbi, domificator, ampliatur pro eo, qui est, vel erit: appositum autē, domos, restringitur pro his, quæ erunt.

Secūda Regula. Terminus significans inceptiōnē, vel actionē, per quam res incipit esse, vel fieri vel significās aliquā prioritatem, ampliatur terminos, quibus suam significationem applicat; secundum præsens, vel futurum, vt Pluuia incipit, scilicet, quæ est; vel erit. Aedifico turrim. Petrus est prior Antichristo: contra verò terminus significans Desitiōnē, vel destructionē, vel Posterioritatem,

tem, ampliatur ad tempus præsens, vel præteritū, vt Comburo domum, scilicet, quæ est, vel fuit. Destruo Bafylicam, Sum posterior Adamo.

Tertia Regula. Verbum Potest, vel aduerbia illud includentia, scilicet, Possibiliter, Impossibilitèr, Necessario & nomina significãtia possibilitatem existentia ampliant suos terminos ad præsens, vel præteritum, vel futurū, vel possibile, vt Rosa est corruptibilis, scilicet, quæ est, vel erit, vel potest esse.

Quarta Regula: Verba significãtia actum animæ interiorè, ampliant ad quinque temporū differentias, vt Alexander appetebat alium orbè, ibi, Orbis, ampliatur pro eo, qui est, vel erit, vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter intelligo Chymæram, Opto sanitatem.

De modis argumētandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTILIS est admodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obseruandum est, terminum Amplum se habere ad eundem non amplum, sicut terminus superior ad inferiorem se habet, vt enim superior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita Amplus comprehendit minus amplum, & ipsum excedit. Homo enim

enim dū ampliatur pro his, qui sunt, vel erunt, includit, se ipsum, vt supponit solum p his, qui sūt iuxta quod sumitur primus modus argumētandi, vt enim valet à superiori distributo ad inferiorè affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet omne animal currit, ergo homo currit. similiter, Nullū animal currit, ergo homo nō currit, ita ab amplo distributo ad nō amplū valet affirmatiuè vel negatiuè vt Omnis homo potest disputare, ergo hō qui è, potest disputare, similiter. Nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autem vnū debet attendi, vt quādo affirmatiuè argumētatur, ponatur cōstantia termini nō ampli, id è, aliqua propositio affirmatiua, per quam denotetur illū terminū non amplum supponere, aliter argumētatio mala erit, poterit enim antecedens dari verū, & cōsequens falsum, vt puta si nullus esset homo præsens, tūc antecedens verum esset, scilicet Omnis homo potest disputare, ratione enī Ampliationis, subiectū supponit pro his, qui possunt esse, cōsequens autè falsum, homo, qui è, potest disputare, cū nullo hō sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur cōstantia subiecti nō ampli denotās illud esse, non dabitur antecedēs verū, & cōsequēs falsum, & in hūc vsū inuenta est à Dialecticis Cōstantia. Secundus modus.

Sicut

Sicut valent ab inferiori ad superiorem terminū particulariter sumptum affirmatiuē, vel negatiuē, vt homo currit, ergo animal currit. similiter homo non currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum nō distributū, id est, particulariter sumptum affirmatiuē vel negatiuē, dummodo in negatiuo modo argumentandi ponatur Cōstantia nō ampli, vt Homo disputat, ergo homo potest disputare. similiter aliquis homo, qui nō est, potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut nō valet à superiori sine distributione ad inferiora, nec ab inferiori ad superiorem distributū, nō enim valet, Animal currit, ergo homo currit, nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit: Ita non valet à nō amplo ad amplum distributū, nec ab amplo nō distributū ad nō amplum, non enim dices, Homo potest disputare, ergo homo disputat, cum arguemur ab amplo, sine distributione ad nō amplū, nec similiter Homo nō disputat, ergo homo non potest disputare, cum ex parte prædicati à non amplo ad amplum distributū argumentemur. In his argumentandi modis obseruandum est, ne, dum arguemur à subiecto amplo distributo ad non amplū, committatur defectus ex parte præ

prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentandi; non enim valet, Omnis homo potest disputare, ergo Omnis homo disputat; quia prædicatum illud; Disputare, manet amplum sine distributione: negatiuē valeret quidē, quia negatio prædicatum distribuit, vt nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & Diminutione. Cap. X.

RESTRICTIO est, termini coarctatio à maiori ad minorem suppositione, quæ opposita est Ampliationi. Fit autē talis termini restrictio maximē quatuor modis. Primò per Copulā implicationis, vt Omnis homo, qui est iustus, spernit mundum, vbi illud subiectū Homo, restringitur vt pro iustis solū supponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, vt vir sapiens amat sciētiam. Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuū in alio extremo, quā substantiuū sit, collocatur, nulla sit restrictio, si enim dicas, Omnis homo est sapiēs, subiectū, Homo, non solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertio per additionem obliqui à parte etiam eiusdē extremi, vt Omnis liber Aristo. est Græcè conscriptus,

tus, vbi subiectum, liber pro his solum, quos Aristoteles scripsit supponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quartò restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, vt Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, vbi subiectum illud, Apostolus restringitur, vt pro Paulo supponat: Omnes hæ additiones non mutant significatione, vel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, sed solum ad pauciora supposita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum improprie supponere faciunt, & ex propria significatione in impropria transferunt, vt duo leones marmorei sunt in foro, Homo pictus est in aula, in quibus subiecta p̄ significatis similitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur. Est enim Alienatio, distractio termini à propria ad impropria significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significatione, vt Aethiops est albus secundum dentes, qui termini diminuti dicuntur Dicta secundum quid. In his autem vtrisque attendere oportet, ne arguemur à termino alienato, vel diminuto, ad eundem terminum absolute, & simpliciter sumptum, non enim valet, Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus, nec valet, Duo leones marmorei

rei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Restrictione, idem obseruandum est, quod in ampliatione. Terminus enim non restrictus, habet locum superioris, seu Ampli; Restrictus vero inferioris, seu non Ampli. Vnde est prior argumentandi modus, A non restricto distributo ad restrictum affirmatiue vel negatiue, dummodo i affirmatiuo argumentandi modo, ponatur Constantia restricti, vt Omnis homo disputat, & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat; similiter, Nullus homo currit, ergo nullus homo albus currit.

Posterior modus, A restricto ad non restrictum non distributum affirmatiue, vel negatiue, constantia in negatiuo posita, vt Homo doctus non disputat, & Homo doctus est, ergo Aliquis homo non disputat. Similiter. Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit eadem ratio, qua in Ampliatione, non valere à non restricto non distributo ad restrictum, vt non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec a restricto ad non restrictum distributum, similiter enim non sequitur. Omnis equus regis currit, ergo Ois equus currit.

De appellatione. Cap. XI.

APPE

APPELLATIO species quædã Restri-
ctionis est, quæ maximè in adiectiuis ter-
minis respectu terminorum, quibus iun-
citur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue
connotatiui sint. Est autem Appellatio applica-
tio significati formalis vnius termini ad forma-
le, vel immediatum significatũ alterius. Vt si quis
dicat, Petrus est Logicus magnus, hic terminus,
magnus, applicat suum formale ad formale sui
substantiui, denotat quæ Petrum esse magnũ, &
peritũ Logices, talisq; applicatio Appellatio dici-
tur, & terminus applicans suum formale Appe-
llans dicitur: is autem cui applicatur, Appellatũ.
Fit etiam similis Appellatio in termino Absolu-
to, quando aliquid ipsius immediato significato
conuenire denotatur, vt homo est species. Cog-
nosco animal. Video Petrum; In quibus proposi-
tionibus tales termini, nempe, Homo, Animal,
Petrus, pro immediato significatis sumuntur. Quã-
uis autem in his vsus & vim locutionis maximè
inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præ-
scribere iuuabit.

Prima Regula. Quando terminus absolutus
subiicitur prædicato, non cõuenienti suo media-
to significato, tale prædicatũ appellat immedia-
tum significatum ipsius subiecti, vt Homo est spe-
cies,

cies. Animal est genus, prædicata enim illa homi-
ni, vel animali insunt, vt homo, & animal sunt,
id est, vt conceptũ cõmuni cognoscuntur.

Secunda Regula. Quando adiectiuis terminũ
cum connotatiuo opponitur à parte eiusdem ex-
tremi, appellat formale ipsius substantiui, vt iste
est monachus albus, Petrus est Logicus magnus,
in quibus denotatur, quòd ille sit albo habitu, &
hic peritus logices. Cum autem tales duò termi-
ni à parte extremi eiusdem non sunt, talis appe-
llatio non fit, vt si dicas: Ilte monachus est albus,
non significat quòd sit albo habitu.

Tertia Regula. Verba significantia actum ani-
mæ appellant formale, vel immediatum significa-
tũ proprii termini, cui iunguntur, vt cognosco ve-
nientẽ. Vidi Papam, in quibus denotatur me cõ-
gnoscere aliquem venire, & me vidisse Papã, dũ
erat Papa. idem censendum est de quibusdã ver-
bis applicatibus significationẽ suam terminis cõ-
notatiuis, vt facio calceum, construo domum, in
quibus significatur me inducere formam in matẽ-
riam, non autem quòd faciam coriũ, vel lapidẽs,
ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua
termino substantiuo iuncta multiplicant forma,
& suppositum substantiui, vt tres homines, id est
H tria

tria supposita, habentia suas singulas peculiare naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicat so- lam materiale, vt tria alba, id est, tria corpora ha- bentia albedinem, adeo vt si fieri possit, vt vna & eadem albedo in tribus esset distinctis corporib9 talia possent tria alba dici, si album adiectiuè su- matur. Aduertenda est autem hæc regula magis pro Theologia, quam pro Logica. Circa modum argumentandi id obseruandum est, nè sub ter- mino appellato argumentemur, & varietur, vel au- feratur appellatio termini appellantis. Vnde nõ valet, Petrus est Logicus, & Petrus est magnus, ergo est Logicus magnus, nec valet, est Logicus magnus, ergo est Logicus, & est magnus, nec va- let, video venientem, Petrus est veniens, ergo vi- deo Petrum, nec similiter valet; iste facit calceũ, calceus est corium, ergo facit corium, nec simili- ter è conuerso.

De Enuntiationis simplicis opposi- tione. Cap. XII.

DE Proprietatibus terminorum in propo- sitione hucusque tractauimus, æquũ erit modo de accidentibus ipsarum propo- sitionũ quæ adinuicem collatæ fortiuntur, differere ea sunt, Oppositio, Æquipollentia, & Cõuersio. Non

Non autem hic de oppositione quæ inter res in- uenitur agimus, secundum quam calor frigidita- ti, & albedo nigredini opponitur, nec de ea, quæ interminos, secundum quam alij Contrarij, & alij Contradictorij, alij Relatiui, alij Priuatiui sũt sed de illa, quæ inter propositiones versatur. Est autem Oppositio, duarum propositionũ utroque extremo eodem ordine participantũ, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantiã.

Quadruplex autem est oppositio; Contra- dictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Cõ- tradictoria est oppositio duarum propositionũ secundum qualitatem & quantitatem repugnan- tium, nimirum quia altera vniuersalis, altera par- ticularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt Omnis homo est albus, aliquis homo non est al- bus. Contraria est oppositio duarum propo- sitionum vniuersalium, secundum qualitatem repu- gnantiũ, vt nullus homo est albus. Omnis homo est albus. Subcõtraria, est oppositio duarum pro- positionum particularium secundum qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo est albus, Ali- quis homo non est albus, nec hic indefinitam à particulari discernimus. Subalterna, est opposi- tio duarum propositionum sola quantitate re- pugnantium, vt Omnis homo est albus, aliquis

homo est albus; Nullus homo est albus, Homo non est albus. Harum duarum propositio vniuersalis dicitur Subalternans: particularis verò, Subalterna. Sūt autem quædam particulariūs in omni oppositione obseruanda.

Primum est, vt vtroq; extremo eodem ordine participant, id est, idem habeant subiectū, & prædicatum: vnde istæ nullatenus opponuntur, Homo non est animal, lapis non est equus, nec istæ, Homo non est equus, Homo est animal. nec istæ. Homo est animal, Animal non est homo.

Secundò obseruandum est, vt ista idenptitas extremorum sit in Nomine, In re significata, In integritate, in tempore, & loco. In nomine, vt sit eadem dictio categorematica, vnde istæ non opponuntur, Cicero scripsit, Tullius non scripsit. Angelus est Dei, Angelus non est Deus. Corpus est album, corpus non est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorū efficiuntur, debent esse in vtraque propositione opposita; quare omnes hæ non opponuntur: Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis possidetur à Rege, Aliquis equus non possi-

possidetur a Rege, Petrus est animal album. Omnis homo est omne animal. Homo non est animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco, vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur a rebus secundum eundem locum, & tempus, vnde istæ non opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro vno tempore, altera pro altero tempore sumatur, nec istæ. Ego sum in Diui Petri. Ego non sum in Diui Petri, si vna vno loco, altera altero, à me proferatur.

Tertiò obseruandum est, vt proprietates terminorum non mutantur, scilicet Suppositio, Appellatio, & reliquæ. Suppositio autem ea, quæ non prouenit ratione signorum quantitatis, hæc enim mutari debet, sed alia, qualis est, Materialis, Simplex, Personalis, ne in vna simpliciter, in altera personaliter, vel materialiter supponat. Idem in Ampliatione, vt seruetur eadem Ampliatio: licet tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos esse, quàm in affirmatiua, vnde istæ opponuntur; Omnis homo disputat, Nullus homo potest disputare, In subcontrarijs verò affirmatiua magis ampliari, vt homo non disputat, homo

potest disputare: debet etiam attendi, vt seruentur præcepta Resolutionis terminorum, & ordo ascendendi, vel descendendi idem fit in vtraque opposita propositione.

De quibusdam præceptis alijs in oppositione. Cap. XIII.

RAETER ea, quæ dicta sunt, obseruandum est etiã, vt in omni oppositione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera sit affirmatiua, altera negatiua. Quãtitas autem non in omni mutanda est nisi in Contradictoria, & Subalterna, vt altera vniuersalis, altera particularis sit. Cõtrariæ enim vniuersales simul, Subcontrariæ verò particulares esse debent.

Hoc etiã seruandum est in vniuersalitate syncategorematica, qualis est cõiunctio copulatiua, Et, ac in particularitate qualis est, Vel. Quando enim cõplexu copulatu est subiectum, in sua Cõtraria propositione manet ipsa copula copulatiua, in sua verò Cõtradictoria mutatur in, Vel: vnde istæ sunt Cõtrariæ, Petrus, & iste equus est irrationalis, Petrus & iste equus nõ est irrationalis: istæ verò Cõtradictoriæ, Petrus & iste equus est irrationalis. Petrus vel iste equus nõ est irrationalis. Quãdo verò vtrumque cõplexum è per, Vel, pro-

propositiones sunt Subcontrariæ: Hoc autẽ intelligendũ est, quãdo, Et, accipitur diuisiue, & Vel, disiunctiue, & cõplexa cõstant ex partibus singularibus. Quando enim copulatiue, vel disiunctiue accipiuntur, habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares nõ est nisi sola oppositio cõtradictoria, & talia subiecta inuariata debent manere, quod idẽ censendum est de propositionibus designo. Collectiuo. Vnde hæc solũ opponuntur cõtradictoriẽ, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Omnes Apostoli Dei nõ sunt duodecim. Similiter istæ. Isti Apostoli, & isti, & alij sunt duodecim. Isti Apostoli, & isti, & alij nõ sunt duodecim. Præterea obseruandũ est, vt in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis, quantũ ad eius quãtitatẽ, vt mutetur in Contradictoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in Cõtraria seruatur vniuersalitas, in Subcõtraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Cõtraria est semper, Omnis homo currit. Contradictoria verò. Aliquando homo currit. Postremò obseruandum est, esse aliquot signa etiam Mixta & Syncategorematica, quæ non plenam habent vniuersalitatẽ, nec particularitatẽ, ac inde in completa dicuntur, & in talibus propositionibus

Contradictoria maximè reperitur oppositio, ea uere autè oportet, ut in vna propositione fiat vniuersale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppositio. Vnde istæ nõ opponuntur. Vterque homo currit, vterque homo nõ currit, seu neuter homo currit, cum in vtraque maneat eadem vniuersalitas, & particularitas, cum signum vtrũque per Et, & per Vel, exponatur, ut diximus. Istæ tamen contradicunt; Vterque oculus est dexter, alter oculus non est dexter, quia id, quod in vna exponitur per Vel, in altera exponitur per Et. & ita particularitas in vniuersalitatem, & cõtrã mutatur, ut patet exponenti. Idem iudicãdũ est de nominibus & aduerbijs numerabilib9, quæ incompletè vniuersalia sunt, ac proinde optimò contradicendi modus est toti propositioni negationem apponere; Bis cantauit Missam, Non cãtaui bis Missam. Tres homines currunt, Non currunt tres homines. Complexa autè ex termino cõmuni, vel ex terminis communibus, pensanda sunt tanquam termini communes in Contrarietate, & Cõtradictione, & alijs oppositionibus; Propterea eis debet addi signũ vniuersale, vel particulare, hoc vno excepto, ut in Contrarijs maneat Et, in Cõtradictorijs verò in vna, Vel, in altera Et, in vtraque subcontraria, Vel. vnde istæ sunt cõtrariæ

Omnis

Omnis homo & equus currit, Nullus hõ, & equus currit. Istæ contradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Istæ subcõtrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus nõ currit. Hoc intellige de subiecto, nam verbum cõplexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel nõ currit, sunt Contrariæ, nec oportet mutare illud, Vel.

Ex his nõ difficile erit oppositiones in propositionibus Hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, solam Contradictoriã fortiuntur oppositione, quæ facilis est in Conditionali, & Causali per negationis appositione, ut, si Sol lucet dies est, Nõ si sol lucet dies. Quia æstas est, calor est. Non quia æstas est, calor est. In Disiunctiua verò & Copulatiua est particularis alijs contradicendi modus. Nam Disiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicunt. Istæ enim Contradictoriæ sunt, Nullus homo est animal, & Nullus equus est albus. Homo est animal, vel equus est albus. Possent etiam inter has Contrariæ, & subcontrariæ secundum partes assignari, sed id intelligeti, quæ dicta sunt, facere non erit difficile.

De Legibus oppositarũ. Cap. XIII.

HAEC

A E C autem lex, & natura Contradictoriarū est, vt in nulla materia vtraque simul vera, aut falsa esse possit, sed ex vniū veritate alterius falsitas, & ex falsitate veritas sequatur.

Contrarū lex ē, vt in materia Naturali, et Remota altera vera, altera falsa necessariō sit: In materia Cōtingēti vtraq; falsa esse possit, nunquā tamen vera: vnde ex vniū veritate alterius falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse, tamē ex vniū falsitate alterius veritas non infertur, cum vtramque falsam esse formaliter non repugnet.

Subcōtrarū lex, in materia Naturali, & Remota eadē est cum alijs, in materia verō Cōtingēti vtraque vera formaliter esse potest, nō tamē falsa; vnde ex vniū falsitate alterius veritas, non tamē ex alterius veritate, alterius colligitur falsitas

Subalternarū lex est, vt in materia Naturali & Remota simul veræ, vel falsæ sint; in materia verō Cōtingēti altera vera, altera falsa potest esse, ita tamen vt si vniuersalis est vera, particularis sit vera, at si particularis falsa, vniuersalis sit falsa, non contra: potest enim particularis esse vera, & vniuersalis falsa. Sunt autē aliquot Regulæ pro vsu & cognitione oppositarum propositionum.

Prima Regula. Propositis duabus propositionibus

nibus oppositis, si Subalternans vniū est Contraria alterius, illæ sunt Contradictoriæ, verbi gratia, Omnis homo est albus; homo non est albus, sunt cōtradictoriæ; nā Subalternans illius negatiuæ, quæ est ista, Nullus homo est albus, est Cōtraria prioris scilicet: Omnis homo est albus. Perinde est ac si dicamus, in Contradictorijs, Subalternans particularis ē, Cōtraria propositionis vniuersalis.

Secunda. Datis duabus oppositis, si affirmatiua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ sunt Contrariæ, ac si dicas Contraria affirmatiua infert Contradictoriā negatiuæ; Omnis homo est albus, Nullus homo est albus, illa affirmatiua infert hanc, Homo est albus, quæ est contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ. Homo est albus, homo non est albus, ex Contradictoria huius negatiuæ, quæ est, Omnis homo est albus, sequitur illa affirmatiua, Homo est albus, & nō cōtra. Propterea illæ sunt Subcōtrariæ, perindē est ac si dicatur, Contradictoria subcontrariæ infert aliam subcontrariam.

Quarta. Si cōtradictoria vniū est Cōtraria vel Subcōtraria alteri, ille sunt Subalternæ, vt Omnis homo est albus, aliquis hō est albus. Contradictoria

dictoria particularis est cōtraria vniuersalis, & contradictoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ subalternæ.

De Equipolentia. Cap. XV.

AEQVIPOLLENTIA, est duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem à varijs signis proueniens. Vnde tales propositiones se mutuò inferunt, prodestque hoc ad obscuras propositiones in clariores resolendas. Sūt autem aliquot regulæ obseruandæ.

Prima regula; Datis duabus Contradictorijs cuique præponatur negatio, fit alteri æquipollēs Verbi gratia. Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus. Si priori addas negationem, & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualeat illi, Aliquis homo nō est albus; si huic addas negationem. Non aliquis homo non est albus, æquiualeat huic, Omnis homo est albus, Vfus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens propositam negationem, cuius vis tibi ignota est deme negationē, & quære illius Contradictoriā, nā huic æquipollebit cū illa negatione præposita

Secūda. Datis duabus Cōtrarijs cuiunq; post ponatur negatio, fit alteri æquipollēs; Nullus hō est

est albus, Omnis homo est albus; si dicas. Nullus homo nō est albus, æquipollebit huic, Omnis homo est albus; si dicas Omnis homo nō est albus, æquiualebit alteri Nullus homo est albus; Huius regulæ idem est vsus, sicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus subalternis, cuiunq; præponatur & postponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo est albus, Homo est albus, si dicas Non omnis homo nō est albus, æquipollet huic; Aliquis homo est albus, si autem dicas; Non aliquis homo non est albus, æquipollet huic; Omnis homo est albus. Idem in his. Nullus homo est albus, Homo non est albus. Si enim dicas, Nō nullus homo non est albus, æquipollet, Aliquis homo non est albus; particulari vero huic non congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est vsus, qui & aliarū. Est autem hæc negationis virtus, vt cadens supra terminū supponentem vniuersaliter faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere vniuersaliter, affirmatiue neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualeat, Quidam non. Non nullus, Quidā. Nō aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. at, Nullus nō, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit supra subiectum, alterum supra prædicatum, vt Omnis homo

homo non est albus. Nullus homo non est albus. Ex hoc sequitur quod paritas negationū virtute affirmat, imparitas negat, quādo partes extremorū non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam virtutē post se, sicut si nulla præcessisset. Aliquādo Rhetores ornatus causa, & vt magis negātes explicent affectum, solent negationes multiplicare, præsertim quando plura nomina ad vñū verbum referuntur, quorum vnum ab altero nō pendet, ita vt cum singulis verbum accipi possit, & tunc talis propositio negatiua est cēfenda, nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pēfanda vt, Iste non veretur Deum, neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momēto quiescit, id est, Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquoue momento quiescit.

De Conuersione, Cap. VI.

CONVERSIO, est duarum propositionū vnus ad alteram per extremorum transpositionē cōsequētia necessaria; cuius antecedens dicitur Propositio conuersa, consequens autem Propositio conuertens, nec oportet sit mutua inter eas cōsequētia, hæc enim conuersio est, Omnis homo est animal, ergo animal est homo. non semper tamen valet contra à conuertentē ad cōuersam,

uēr sam, vt si conuertatur, Omnis homo est albus ergo aliquid album est homo, non tamen cōtrā valet, aliquid album est homo, ergo omnis homo est albus. Conuersionis tres sunt species. Prima est Conuersio Simplex, quæ in terminis dici solet, quando ex prædicato subiectum, & ex subiecto prædicatū fit, eadem quantitate extremorum, & qualitate seruata, quo pacto vniuersalis negatiua, et particularis affirmatiua in se ipsas cōuertitur, vt Nullus homo est lapis, ergo Nullus lapis est homo; Homo ē animal, ergo animal est hō Secunda species est, quando extrema mutantur manēte qualitate, mutata tamen quātitate, quæ, Conuersio in parte dici solet, quomodo vniuersalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Omnis homo est animal, ergo Aliquod animal est homo, Nullus homo est lapis, ergo lapis non est homo. Tertia species conuersionis est per Cōtrapositionem, quādo manente eadē quātitate propositionis & qualitate, extrema transmutatur non solum quātum ad ordinem, sed etiam quia ex finitis sunt infinita, quo modo vniuersalis affirmatiua, in vniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuam conuertuntur, vt Omnis homo est animal, ergo Omne non animal, est non homo. Homo non est lapis. ergo

ergo Non lapis non est non homo. In hac autem conuersione illud obseruandum est, vt in conuersione affirmatiuæ ponatur constantia conuertentis, non enim sequitur Omnis homo est ens, ergo Omne non ens est non homo, Prior namque est vera, posterior falsa, quia subiectum non supponit, & est affirmatiua. In negatiua autem ponatur Constantia subiecti conuertentis; non enim sequitur Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum non est non Antichristus, nam ista posterior vera non est, cum cuncta, quæ modo bona non sunt, sint non Antichristus, quod si Antichristus modo esset, & supponeret iste terminus, esset vera. Aliquod non bonum, scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus. Solent autem istæ conuersiones his carminibus exprimi.

*Simpliciter Sedi: conuertitur Eus per acci.
 Isto per contra: sic fit conuersio tota.
 Dissertit. A. negat. E. sunt vniuersaliter ambæ.
 Dissertit. B. negat. D. sunt particulariter ambæ.*

Literæ enim denotant propositiones conuertendas. per A, intelligitur vniuersalis affirmatiua. per, E, vniuersalis negatiua. per, I, particularis affirmatiua. per, O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obseruanda sunt. Primo; in cõ.

quando expressum non est, debet fieri resolutio, vel quando apte fieri non potest, debet fieri aliqua circum locutio. Iste liber est Aristotelis, ergo aliquid ens Aristotelis est iste liber. Nullus homo est omnis homo, ergo. Nihil quod sit omnis homo, est homo. Cereus velociter currit. Currens velociter est cereus. Secundo. Obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex Simpliciter in Personalem, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo est nomen, ergo Nomen est homo. Leo est species, ergo Species est Leo, nisi sit eadem, non enim valet, senex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit senex. Sed debet aliquid assumi ad seruandam terminorum Applicationem, scilicet ille qui fuit iuuenis, est vel fuit senex, Basylica incipit esse, non valet. Aliquod incipiens esse est Basylica, sed Aliquod incipiens est, vel erit Basylica, similiter conuertatur, Adam est prior Antichristo, ergo aliquid prius Antichristo est vel fuit Adam. Obseruanda est etiã Appellatio si qua occurrerit.

FINIS SECUNDI LIBRI.

I INTRO

LIBER
I N T R O D U
CTIONIS IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS
LIBER. III.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enun-
ciatio Modalis. Cap. I.

DE Enunciationibus absolutè prædicatum
inesse subiecto enunciãtibus, pariterque de
compositis, & earum omnium pprietatib. huc-
usque egimus; Nunc de simplicibus quibusdam
Enunciãtionibus prædicatum cum aliquo modo
enunciãntibus, quas Modales vocant, discramus
Circa eas autè tria oportet speculari, earum scilicet
Acquipollentiam, Oppositionem, & Conuer-
sionem, non enim in his aliarum eadem obseruã-
tur præcepta, & leges. Est autè Modus, parti vel
toti propositioni adiacens Determinatio. Modi
enim non aliud sunt, quàm limitationes, & coar-
ctationes eorum, quæ communia, & indifferen-
tia

tia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeter-
minatè profert hominem, at cum dicitur, homo
albus disputat, iam ratione illius adiecti subiectũ
restrictum est, tale enim adiectũ modus dicitur.

Modus duplex est; alter, qui additur parti pro-
positionis, nempè nomini, aut verbo, quales sunt
obliqui casus, & adiectiua nomina, quæ Modi sũt
nominum, similiter aduerbia verborum signifi-
cationes determinantia, quorum præcipua conside-
ratio Grammatica est. Alter modus est, ipsius pro-
positionis compositionem determinans, vt verũ,
falsum, contingens: dicimus enim, hominem esse
animal verum est, hominem currere contingens
est, qui modi totam ipsam propositionem verã,
vel contingentem esse determinant. Et quamuis
multi huiusmodi modos Enunciãtiones Modales,
de quibus est consideratio, constituere existima-
uerint, tamèn adhuc inter huiusmodi modos di-
stinguendum videtur. sunt enim quidam Enun-
ciãtionis compositionem ita determinantes, vt si-
mul etiam eiusdem Enunciãtionis materiam de-
terminent ac indicent, & huiusmodi præsens est
disputatio. Est igitur Modus, qualiter hic conside-
ratur, vox significatiua, enunciãtionis compo-
sitionem ratione materia determinans. Cum autè
triplex sit materia, vt superius dixim⁹. Necessaria

Remota, Contingens, triplex etiam modus erit, nempe, Necessarium, Impossibile, Contingens: nā & si ponatur quartus, scilicet Possibile, re tamen cum Contingēti idem est. En igitur, quid Modus, & quotuplex sit. Modalis autem Enunciatio est, quæ aliquo ex his modis est determinata, quæ pari ratione triplex est secundum modorum numerum, seu potius quadruplex, si modi secundū vocem considerentur. Est autem obseruandum, modos dupliciter vsurari: vno modo Aduerbialiter nempe, cum dicimus, homo impossibiliter est lapsus, Deus necessario est vnus. Petrus cōtingēter, seu possibiliter disputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem disputare est contingens, Deum esse vnum est necessarium. Est autem discrimen, cum enim Nominaliter sumuntur, locum habent prædicati, & quæ simplex erat Enunciatio in finitū mutatur, & vnus habet subiecti rationē, vt si dicas, hominē disputare est contingens vna est enūciatio Categorica, cuius subiectum totū illud est, hominē disputare, quod dici solet Dictū. Prædicatum autem residuum est, scilicet, est contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiusmodi. Cū vero Aduerbialiter tenetur modus, enūciationis forma nō mutatur, vt si dicas, homo necessario est animal, equus possibiliter est albus.

Vt

Vt cunque autē, siue Nominaliter, siue Aduerbialiter modus sumatur, bifariam in enūciatione cōstituitur: vno modo intra ipsius extrema, seu intra partes dicti, vt homo possibiliter disputat; & hominem possibile est disputare. altero autē modo extra totam Enūciationem vel dictū, siue ante, siue post, vt possibiliter homo disputat possibiliter, similiter, possibile est hominem disputare, vel hominem disputare est possibile, idem de alijs censendum est modis.

Solet autem à quibusdam nō parum discriminis inter ista assignari. Cum enim modus siue Nominalis, siue Aduerbialis medius est, modale diuisam: Cum vero extra est, modale coposita facit. Est autē Modalis diuisa, in qua prædicatum denotatur inesse supposito subiecti, quod maxime terminis connotatiuis accidit, vt si dicas, album possibiliter est nigrū, sensum diuisum facit, nēpe, corpus illud, quod album est, posse esse nigrū, sed diuisē, id est, non vt quādo album est, nigrū sit. Similiter idem sensus est in istis, calidum contingenter est frigidum, ambulātem possibile est sedere; scribētem contingit nō scribere, in quibus omnibus prædicata suppositis, seu materialibus subiectorum conuenire denotantur. Modalis coposita est, in qua partes dicti, vel Enūciationis etiam secun-

dum sua formalia significata simul ununtur, ut ambulātem sedere est impossibile, sensus compositus est, nempe, impossibile esse, quod ambulās, dum ambulāt, sedeat. Idem sensus est in alijs, scilicet, calidum, esse frigidum impossibile est dum calidum est, seu impossibilitate calidum est frigidum contingenter album est dulce. At quamvis ista distinctio sensus compositi, & diuisi sit verissima, & tales Enunciationes huius sensus admittere recipiendum sit, non tamē refert (quantū existimo) quod modus in medio, vel extra ponatur, sed ut cunque collocetur, utrumq; sensum, admittit, ac ideo distinguenda semper potius est, quamuis si aures consultāmus, modus in medio constitutus sensum diuisum facere videbitur, sed id non sentiper est, nec in Aristotele habet fundamentum.

De qualitate & quantitate Modalis

Cap. II.

DE Enunciatione de Modo adverbiali, nunc prætermissa postea dicemus. Interim de ea, quæ Modo constat nominali tractemus, ac primum de eius qualitate, postea verò de quantitate Modalis igitur, & vera, & falsa dicitur. Eius tamē veritas & falsitas secundum modi naturam pen-

san-

sanda est, & non solum ab eo, quod res est vel nō est simpliciter, quod huius regulis fiet manifestū.

Prima Modalis de necessariō vera est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, unde ista, hominem esse animal est necesse, vera est, quia dictum illud reducitur ad propositionem hanc necessariam homo est animal. Falsa autem est, cum eius dictum reducitur ad propositionem vel impossibilem, vel contingentem. Iste enim falsæ sunt, hominem non esse animal est necesse, & equum esse album est necesse, ipsarum enim dicta ad propositiones reducuntur, quarum altera est impossibilis, scilicet homo non est animal, & altera contingens, quamvis vera sit, scilicet equus est albus. Tales autem propositiones, in quas dicta reducuntur, dicuntur propositiones de inesse.

Secunda Regula. Enunciatio de Impossibili est vera, cuius de inesse, nempe illa propositio ad quæ dictum resoluitur, est impossibilis. Unde ista vera est, hominem esse equum est impossibile, cum reducatur in illam, homo est equus, quæ est impossibilis. Illa verò falsa est, cuius de inesse, vel est necessaria, vel contingens, ob quam rationem istæ falsæ sunt, hominem esse animal est impossibile, & equum esse album est impossibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Possibili vera est,

I 4 cuius

cuius de inesse nō est propositio impossibilis, siue sit contingens: vnde istæ veræ sunt. hominem esse animal est possibile, equum esse album est possibile, licet de præsentī nullus equus sit albus, vnde aduerte, Illud in præsentī dici possibile, quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue possit nō esse, siue nō possit non esse. Illa autem falsa est, cuius de inesse est propositio nec necessaria, nec contingens, sed impossibilis: istæ nanquæ falsæ sunt, hominem nō esse animal est possibile, & equum esse canem est possibile, vtrumq; enim horum Impossibile est. Pro Contingenti verò non constituitur alia regula præter hanc eandem de Possibili, quia Contingens, vt hic consideratur, inter modos idem resignificat, quod Possibile, vt inferius dicemus. In his autem propositionibus de inesse vnum accēdi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis, quod erat in dictis, vnde ista, Petrus cucurrisse est cōtingens reducenda erit in hac de inesse, Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compositis oportet intelligere, diuisæ enim prius resoluendæ sunt ratione cōnotationis subiecti, vt hoc albu possibile est esse nigrū, resoluatur, hoc quod est vel potest esse album, possibile est esse nigrum, cum ampliatiōe semper extremorum postea reducatur ad suam de inesse cum materiali subie-

subiecti, scilicet, hoc est nigrum esse possibile, itē in alijs modis, si enim ad suā demesse resoluetur, immediate esset falsa, scilicet album est nigrū est possibile, & tamen illa diuisa vera erat, præterea diuisa prius debet resolui in singulares, quādo est de subiecto communi, & postea singulares ad de inesse reduci possunt.

Quarta Regula: Modales omnes veræ sunt necessariæ, Falsæ autem impossibiles, nūquam Contingentes sunt. Quamuis enim dicta Modalium aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingencia reperiantur, tamen ipsæ Modales si veræ, necessariae, si falsæ, impossibiles sunt; vnde ista necessaria est, equum esse album est cōtingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quia sit contingens, equum esse album. Ista autē est impossibilis, equū esse album est necessarium, & ita; hominē esse doctum est impossibile, pariter est impossibilis. Ex quo fit, vt aliud sit propositionem esse necessariā & aliud esse de modo necessario, potest enim esse propositionem esse necessariam, & de modo cōtingenti, vt diximus, & similiter esse impossibile, & de modo necessario, tunc enim dicitur de modo necessario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, siue sit vera, aut falsa, necessaria, vel impossibilis. Inter hæc Modales

dales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiam reperiuntur, earum tamen negatio vel affirmatio nõ à dicto, sed à copula ipsius modi pendenda est, vt illa sit affirmatiua, cuius copula modi affirmata, est quantumcunque dictum affirmetur, vel negetur, istæ enim affirmatiuæ sunt, hominem non esse animal est impossibile, Petrum currere est contingens, & similes. Illa verò negatiua est cuius copula modi negatur, quantumcunque dictum affirmetur, vel negetur, istæ enim negatiuæ sunt, hominem currere non est impossibile, equum nõ esse album non est necesse, & aliæ huiusmodi.

In Modalibus etiam quantitas inest, quædam enim est vniuersalis, quædam particularis. Duplīciter autem in his quantitas sumi potest. Altero modo ex parte ipsius modi, vt illa sit vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem: illa particularis, quæ modum sortitur particularem. Sunt autem modi vniuersales duo; Impossibile, & Necesse; duo autem particulares, Contingens nempe, & Possibile. Altero modo ex parte dicti, quod si fuerit vniuersale; & Modalis dicetur vniuersalis. Similis est ratio, si fuerit particulare, indefinitum, aut singulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppositione, & Equipollentia earum habenda est ratio-

ne,

ne quætitatis modi, ac propterea cõsenda est vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem, quantumcunque dictum sit singulare. E contra Particularis erit, quæ modum habet particularem, quantumcunque dictum sit vniuersaliter sumptum.

De Modalium Equipollentia. Cap. III.

CV M igitur quatuor sint modi, etiam erunt propositiones Modales secundum genus, quædam de Possibili, quædam de Contingenti, quædam de Impossibili, quædam de Necessario, Contingens autem dupliciter accipitur, vno modo, vt opponitur necessario, vt idem sit cõtingens, & id quod potest esse, & non esse. Altero modo, vt idem dicatur quod possibile, scilicet quod potest esse, & sic est superius ad necessarium; quod enim necessarium est, potest esse, non tamen omnino quod potest esse necessarium, & sic sumitur in presenti iste modus, nõ priori modo, vnde re nõ differunt Cõtingens & Possibile, sed voce tantum. Qualibet autem harum quatuor propositio- nũ quatuor habet sub se species. prima est, in qua dictum & modus affirmatur, vt Petrum currere est possibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere est impossibile. Petrum currere est necesse. Altera est, in qua dictum negatur, & modus affir-

matur

matur, vt Petrum non currere est possibile Petrum non currere est contingens. Petrum non currere est impossibile, Petrum non currere est necesse. Tertia est, in qua dictum affirmatur, & modus negatur, vt Petrum currere non est possibile, & sic consequenter in alijs modis. Quarta est in qua vtrūque negatur, vt Petrum non currere non est possibile: idem in alijs, quas omnes pro singulari secundum sequens tibi figura manifestat, vbi positiones suos modos collocantur, in singulis quadrangulis.

POSSIBILE.	CONTINGEN.
Petrū currere ē possibile.	Petrū currere ē contingens.
Petrū nō currere ē possibile.	Petrū nō currere ē contingens.
Petrū currere nō ē possibile.	Petrū currere nō ē contingens.
Petrū nō currere nō ē possibile.	Petrū nō currere nō ē contingens.
Petrū currere ē impossibile.	Petrū currere est necesse.
Petrū nō currere ē impossibile.	Petrū nō currere ē necesse.
Petrū currere nō ē impossibile.	Petrū currere nō ē necesse.
Petrū nō currere nō ē impossibile.	Petrū nō currere nō ē necesse.
IMPOSSIBILE.	NECESSE.

His constitutis aduertendum est, singulas vnus modi habere singulas aliorum modorum æquivalentes, vna enim de possibili, quæcūque sit, habet alteram de contingenti, & aliam de impossibili,

&

& aliam de necessario sibi æquipollentes. idē etiā fit in alijs aliorum modorum, quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus regulis manifestabitur, quæ licet de vno modo sint, per eum tamē reliqui cognoscuntur.

Prima Regula. Propositio de Possibili vtroque affirmato æquiualeat vni de Contingenti vtroque affirmato, & alij de Impossibili de modo solum negato, & alij de Necessario de vtroque negato, & sic omnes hæc quatuor propositiones sunt æquipollentes. Petrum currere est possibile, Petrum currere est contingens. Petrum currere non est impossibile. Petrum non currere non est necesse.

Secunda Regula. Propositio de Possibili de dicto solum negato, æquiualeat vni de Contingenti de dicto solum negato, & vni de Impossibili de vtroque negato, & vni de Necessario de modo solum negato, vnde hæc quatuor æquivalent. Petrum non currere est possibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impossibile. Petrum currere non est necesse.

Tertia Regula. Propositio de Possibili de modo solum negato æquipollet vni de Contingenti de modo solum negato, & vni de Impossibili de vtroque affirmato, & vni de Necessario de dicto tantum negato, vnde istæ sunt æquivalentes. Petrum

trum

trum currere nō est possibile. Petrum currere nō est Contingens. Petrum currere est impossibile. Petrum non currere est necesse.

Quarta Regula. Propositio de Possibili utroque negato æquivalet vni de Contingenti utroque negato, & vni de Impossibile de dicto solum negato, & vni de Necessario de utroque affirmato, vnde istæ æquipollent. Petrum nō currere nō est Contingens. Petrum non currere est Impossibile. Petrum currere est necesse.

Vnum tamen in his omnibus obseruandū est, vt quoties dictum est de subiecto comuni, varietur eius quætitas in propositionibus solum de necessario, vt si in alijs est particulare, in propositione de necessario fiat vniuersale, vel si in his est particulare, in illis fiat vniuersale, vnde illæ æquivalent, hominem currere est possibile, hominē currere est contingens, hominem currere non est impossibile. omnem hominem nōn currere non est necesse. Vel si in illis assumatur vniuersalitas, in hac debet deponi, aliter non æquivalerēt. Sequentes figuræ has omnes manifestant.

AEQV POLENTES	AEQV POLENTES
Petrū currere est possibile.	Petrū nō currere ē possibile
Petrū currere ē cōtingens.	Petrū nō currere est cōtingēs.
Petrū currere nō ē impossibile.	Petrū nō currere nō est impos.
Petrū currere nō ē necesse.	Petrū currere nō est necesse
AEQVIPOLENTES	AEQV POLENTES
Petrū currere nō ē possibile.	Petrū nō curr. nō est possibile.
Petrū currere nō ē cōtingēs.	Petrū nō cur. nō est cōtingēs
Petrū currere ē impossibile.	Petrū nō cur. est impossibile
Petrū nō currere est necesse.	Petrū currere est necesse

AEQVIPOLENTES DE SVBIECTO COMMVNI.

Hominē currere est possibile.	Hominē non cur. est possibile
Homi. currere est cōtingens.	Hominē nō cur. est cōtingēs.
Homi. currere nō est impossi.	Ho. nō cur. nō est impossibile.
Om̄ ho. nō cur. nō est necesse.	Om̄ ho. curr. nō est necesse.
AEQVIPOLENTES	AEQV POLENTES
Homi. currere nō est possibi.	Hominē non cur. nō est possi.
Homi. curr. nō est cōtingēs.	Ho. non cur. nō est cōtingēs.
Homi. currere est impossibile.	Homi. non cur. est impossibile
Om̄ ho. nō currere ē necesse.	Om̄ ho. currere est necesse.
AEQVIPOLENTES	AEQV POLENTES

Si tamē ista facilius cognoscere desideras, per quasdam voces poteris ea in prōptu habere, quæ sunt ab antiquis excogitatæ, scilicet. Amabimus, Edentuli, lliace, Purpurea: in quibus continentur quatuor

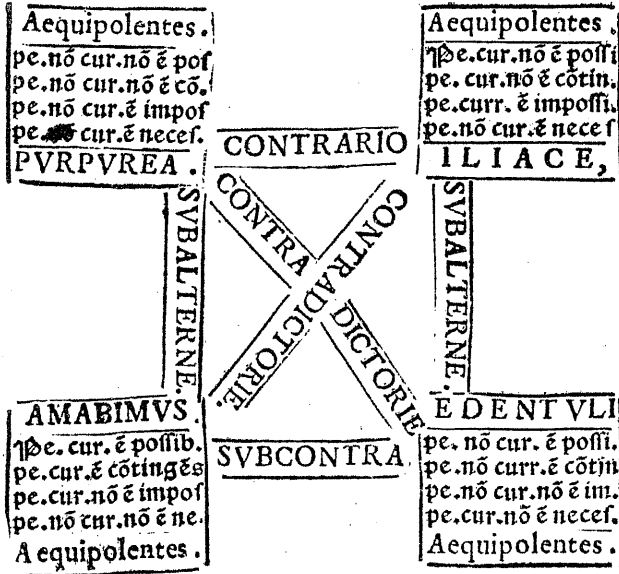
quatuor vocales, A, E, I, V. A designat modalem cuiuscunque sit modi affirmatiuam, de utroque. E. negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo. I. negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto, V, negatiuam de utroque. Aduerte præterea in illis singulis vocibus esse quatuor vocales, prima significat de Possibili, secunda significat propositionem de Contingenti, tertia de Impossibili, quarta de Necessario, illæ ergo sunt æquipollentes, quæ vnica voce continentur, vt patet in prima voce Amabim9. prima enim est de possibili, & quia est. A est tota affirmatiua. Petrum currere est possibile secunda est de Contingenti & quia est, A, est tota etiam affirmatiua. Petrum currere est contingens, tertia est de Impossibili, & quia est, I, est negatiua tantum de modo. Petrum currere non est impossibile. quarta est de Necessario & quia est, V, est tota negatiua. Petrum non currere non est necesse. Omnes hæc quatuor inter se sunt æquipollentes, similiter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, seruando eundem ordinem. Quod si velis proposita aliqua modali eius æquipollentes cognoscere, collata eam in sua voce, & tunc sume alias secundum illam vocem, potest autem cognosci, in qua voce sit, si fuerit de possibili considerando primas vocales, quæ ei conueniant, si fuerit de contingenti, consideran-

considerando secundas, tertias verò, si fuerit de impossibili, quartas, si de necessario. V.g. Petrum currere est impossibile, continetur in Illiace, vbi tertia est de Impossibili toto affirmato, tunc sumere oportet alias æquipollentes secundum vocalium ordinem, & qualitatē, prima est possibile modo solū negato, quia est, I, secunda de contingenti eodem modo, tertia est illamet, quarta est de necessario de dicto tantum negato, quia est, E, idem in alijs modis vni formiter.

De Oppositione Modalium. Cap. IIII.

AEQVIPPOLLENTIA Modalium per spectata, facile est earum Oppositionem inuenire, omnes enim propositiones, quæ sunt in Amabimus, de quibus fuit prima regula superior, sunt subcontrariæ earum; quæ sunt in Edentuli, de quibus fuit secunda regula. Præterea omnes, quæ sunt in Illiace, de quibus fuit tertia regula, sunt contrariæ earum, quæ sunt in Purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea, quæ sunt in Illiace, & in Amabimus contradicunt. Similiter & illæ, quæ sunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ, quæ sunt in Purpurea, & Amabimus, sunt subalternæ, & illæ pariter, quæ sunt in Illiace & Edentuli, quæ omnia sequens figura manifestat.

Quando autem Modales sunt de termino cōmuni, tuc in earū oppositione obseruandu est, vt quoties dicta sunt oppositæ qualitatis, scilicet, alterum est affirmatu, alterum negatum, tunc etiam mutetur quâtitas subiecti, vt in vna sit particula re, in altera vniuersale, vnde si prima de Amabimus est hæc, omnē hominē currere est possibile, eius cōtradictoria erit ista vltima de Iliace, hominem non currere est necesse, & eius subcontraria ista prima de Edentuli, hominē non currere ē possibile. quando verò dicta non sunt opposita secū dum affirmationem, & negatione, non debet mutari quantitas. hæc autem regula semper vera est tamen in contrarijs licet manere eandem quantitatem vniuersalem, & in subcontrarijs particularem, vnde istæ sunt cōtrariæ omne animal nō esse hominem est necesse, quæ est in Iliace, & omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & istæ subcōtrariæ, hominem currere est possibile, hominem nō currere est possibile, prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta sunt oppositæ qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In Subalternis verò, quarum vna est de possibili, & altera de Necessario, obseruandū est, ne dictum in possibili sit vniuersale & in necessario

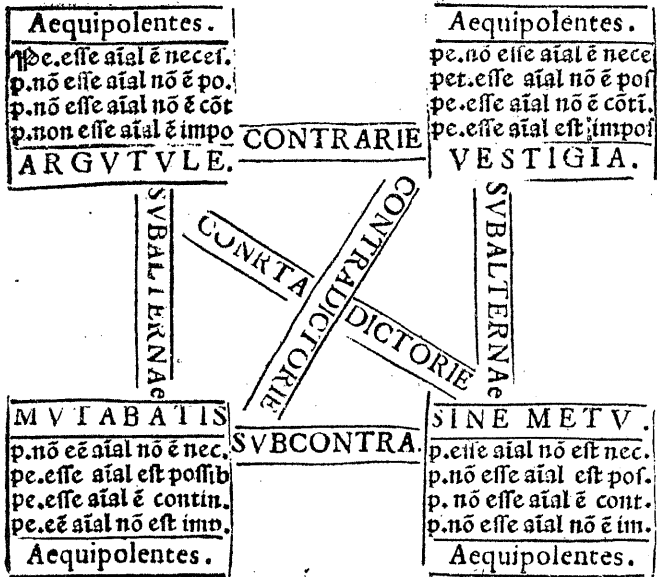
cessario particulare, sed in vtroq; vniuersale vel in necessario sit vniuersale, in propositione autem de possibili particulare, vnde istæ subalternantur, omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & omne animal esse hominem est possibile, vel aliquod animal esse hominem est possibile, non tamè istæ, omne animal esse hominem est possibile, aliquod animal esse hominem est necesse.

De Equipollentia & Oppositione Modalium secundû Aristotelem, & ipsarum Conuersione. Cap. V.

ARISTOTELES Secundo Periherm. quânis modum communem, quem hætenus secuti sumus in assignâda Modalium Equipollentia, & Oppositione, nō reprobet, alterû tamen verioremodum ipse docet, quem pro studiû exercitio nō grauabor exponere, & ad methodû quandam facile reducere. Aristoteles igitur easdem modales, quas superius enarrauimus, assumit, diuerso tamen ordine distribuit: Primo enim loco eam, quæ de necessario est, constituit; Secundo eam, quæ de possibili; Tertio de contingenti; Quarto de impossibili, cuius ratio optima est, id enim

enim in anteriori loco ponendum est, quod vt antecedens se habet ad alterum, cum igitur Necessarium antecedit possibile (quod. n. necessarium est possibile est, non tamè omne, quod possibile est, necessarium est, cum hominem esse albû possibile sit, non tamen necessarium) meritò a Necessario, potius quàm a Possibili incipiemus: Constituantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis sint quatuor propositiones equipollentes ex eisdem Modalibus sumpto initio ab ipsis ð necessario, vt diximus, quæ facilius his distinctionibus nostris poterunt cõprehendi, nêpè, Argutule. Vestigia. Sine metu. Mutabatis. Prima dictio est, Argutule, in qua sunt quatuor Equipollentes. prima de necessario tota affirmatiua denotata per A. nempè Petrû esse animal est necesse. Secunda de possibili tota negata denotata per primum. V. nêpè Petrum non esse animal non est possibile. tertia similiter negata de Contingenti per secundû, V, vt Petrû non esse animal nō est cõtingēs. quarta de Impossibili de modo affirmato, & dicto negato, scilicet, Petrum non esse animal est impossibile. hæc igitur quatuor equipollentes sunt. Pariratione pro alijs tribus poterunt eadē arte quatuor equipollentes cõstitui, incipiendo semper à necessario. Quod si oppositionē in his quæris, cõsi-

dera eas, quæ sunt in prima, & secūda dictione, si-
bi mutuò esse contrarias, quæ autem in tertia, &
quarta, sub contrarias, at quæ in prima sunt, con-
tradidunt ijs, quæ sunt in tertia: quæ autem in se-
cunda, ijs, quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequēs
figura manifestat.

Oppositione autem & Aequipollentia vtrūq;
discussis, conuersionem earundem modalium su-
perest explicare. Circa quam vnum ante omnia
aduertendum est. Modales non esse cōuertendas
nisi secundum earum dicta, Modo, semper mane-
te prædicato, & tunc sit.

Prima ppositio: Modales omnes de modo ne-
cessario, possibili, contingenti, affirmatis, impossi-
bili verò negato, cōuertuntur secundum sui dicti
cōuersionem, id est, si dictum fuerit vniuersale af-
firmatiuum, conuertatur per accidens: si vniuer-
sale negatiuum, aut particulare affirmatiuū, sim-
pliciter, si particulare negatiuum, non conuerta-
tur, idem enim est iudicium de dictis, & de simpli-
cibus Enunciationibus. Vnū tamē obseruabimus
vt quoties vniuersalis affirmatiua de necessario
conuertitur, si fuerit de sensu diuiso, mutetur im-
possibile, verbi gratia, omnem hominem esse ani-
mal est necesse, conuertatur, aliquod animal esse
hominē est possibile, nisi enim sic cōuertatur, mul-
toties fient malæ consequentiæ, vt patet in istis,
omne nigrū esse corpus est necesse, nō conuerti-
tur, aliquod corpus esse nigrū est necesse. hæc. n.
est falsa, Illa vera. Similiter, omne Grammaticum
esse hominem est necesse, conuertitur, aliquē ho-
minem esse Grammaticū est necesse. Idem etiam

obseruandum erit in vniuersali negatiua, præfer-
tim in ijs, quæ modum aduerbialem habent, vt in
ferius dicemus. Idem cõfendũ de particulari affir-
matiua, quod de ipsa vniuersali, vt mutetur Nece-
ssarium in Possibile, quando verò sensus cõposi-
tus fuerit, non est opus mutare modum.

Secũda Propositio, Modales ex Impossibili af-
firmato, & de Contingenti possibili, & necessario
negatis, non conuertuntur, quoties dictum ẽ vni-
uersale affirmatiuum, non enim valet, omne ani-
mal esse hominem est impossibile, non est necessa-
rium, ergo hominẽ esse animal est impossibile aut
nõ necessariũ. Idẽ dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propositio. Modales eadẽ, nempè de
Impossibili affirmato, & de alijs modis negatis cõ-
uertuntur, quoties dicta simpliciter conuerti pos-
sunt, cum sunt vniuersalia negatiua, aut particu-
laria affirmatiua, vt nullũ hominem esse animal
est impossibile, conuertitur, nullum animal esse
hominem est impossibile. Similiter, nullũ animal
esse hominem non est contingens, aut non possi-
bile, non necesse, conuertitur, nullum hominem
esse animal non est contingens, aut nõ possibile,
vel non necesse.

Quarta propositio. Nihil prohibet Modales
per Contrapositionem conuertere, quando dicta
vniuer

vniuersalia affirmatiua, aut particularia negati-
ua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuer-
tebantur, hoc tamen verum & facile, sed tamen
parum vtile est.

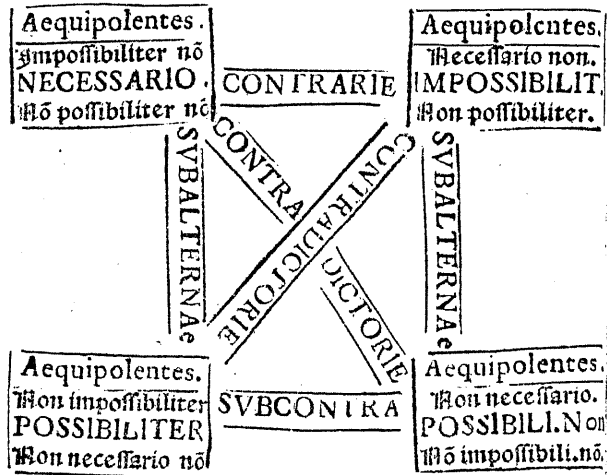
De Modalibus de modo Aduerbiali

Cap. VI.

ON parum ad proprietates propositio-
num cognoscendas naturam horum mo-
dorum intelligere prodest, Cũ igitur
modi quatuor sint, ex his, duo sunt vniuersales,
Necessario, & Impossibiliter: duo autem particu-
lares, ex vniuersalibus, alter est affirmatiuus, scili-
cet, Necessario: alter verò negatiuus, scilicet Im-
possibiliter. At vterque particularis est affirma-
tiuus, imò pro eodem sumuntur, scilicet, Possibi-
liter, & Contingenter. Erit autem particularis ne-
gatiuus, si postponatur negatio, scilicet, Possibili-
ter non, vel, Contingenter non: Vnde Necessario
se habet, sicut Omnis, impossibiliter, sicut, Nullũ,
Possibiliter, sicut, Quidam; Possibiliter non, sicut
Quidã nõ. Ex quo patet, Necessario, & Impossi-
bilitate, opponi cõtrariẽ; Possibiliter, & Possibiliter
nõ, opponi Subcõtrariẽ; Necessario, & Possibili-
ter, subalternẽ; similiter, Impossibiliter, & Possibi-
liter nõ. At Necessario, cũ Possibiliter nõ; Impos-
sibiliter.

fibiliter cū Possibiliter, cōtradictoriè, vt sequēs figura facilè manifestabit. Similiter, sicut Omnis nō, valet, Nullus, & Nullus nō, Omnis; ita Necesfario nō impossibiliter nō, Necesfario. Item sicut, Nō omnis, Quidā nō; & Nō nullus, Quidā, æquialét; ita, Nō necesfario, Possibiliter nō; Nō impossibiliter. Demū sicut Nō quidā, Nullus, Nō quidā nō, Omnis; ita etiā: Non possibiliter Impossibiliter, & Non possibiliter non, Necesfario æquipolent, vt eadem figura manifestat.

Ex his facile erit; Oppositionem quamlibet inter ipsas propositiones inuenire, hoc enim ante omnia obseruandum est, vt in omni oppositione habeatur ratio tota ipsius modi. Illæ.n. erunt contrariæ, quarum modi sunt contrarij, vt istæ, homo necesfario currit, homo impossibiliter currit; illæ subcontrariæ, quarum modi sunt subcontrarij, quāuis subiecta sint vniuersalia, vt omnis homo possibiliter currit, omnis homo possibiliter nō currit. Sic etiā in alijs oppositionibus, & tales propositiones dicuntur oppositæ de modo. Quod si præter modi oppositionem, accesserit quātitas subiecti, debita cuiq; oppositi, magis opponuntur, & tūc dicuntur oppositæ de subiecto, & modo, vt si cōtrarijs addatur vniuersalitas in vtroq; subiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tātum: vnde istæ sunt contrariæ de subiecto & modo, omnis homo necesfario currit, omnis homo impossibiliter currit istæ subcontrariæ, homo possibiliter currit; homo possibiliter non currit; istæ contradictoriæ, omnis homo necesfario currit, aliquis homo possibiliter nō currit; istæ subalternæ, Omnis homo necesfario currit, possibiliter homo currit, vel omnis homo currit, vel omnis homo necesfario est animal, aliquis homo possibiliter est animal, tamen

eamē ratio præcipua oppositionis in modo cōstitit, vt ea sola ablata, oppositio auferatur, eaverō posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secūdu quod multi sūt modi æquipolletes, & oppositio ex modis solis, & oppositio ex modis cū subiecto potest sumi, quorū exēpla sūt facilia. Circa cōuersionē autē nō est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simpliciu cōuersione, sed vniuersalis affirmatiua per accidēs conuertatur, particularis autē affirmatiua, & vniuersalis negatiua simpliciter, vnde ista omnis homo possibiliter est animal, cōuertenda est in hāc, aliquod animal possibiliter est homo, hęc autē, nullus homo possibiliter est animal, in hanc, nullum animal possibiliter est homo. Vnum autē aduertendū est, vt modus vniuersalis affirmatiuus, mutetur in conuertente in particularē affirmatiuū, vt ista, creans necessario est Deus, cōuertatur in hāc, Deus possibiliter est creās. Est etiā aliud aduertendū, Modū Impossibiliter in se habere negationē, ac propositionē reddere negatiuā, nisi ab alia negatione impediatur. Vnde ista negatiua ē, omnis homo impossibiliter est lapis, & conuertēda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impossibiliter est homo, vel in hanc, nullus lapis possibiliter est homo; ista autem affirmatiua est propter

ter duas negationes, nullus homo impossibiliter est animal, conuertendo in hanc, aliquod animal possibiliter est homo, vniuersalis enim affirmatiua in particularē cōuertitur. denique maximē valor modorū est cōsiderandus, ne eā, quæ est affirmatiua in virtute, cōuertamus sicut negatiuā, & id, quod erat particulariter sumendū, vniuersaliter sumamus. Particularis verò negatiua de subiecto nō est cōuertenda, sicut nec reliquæ Enunciationes, non enim cōvertes, aliquod animal impossibiliter est homo, nec, aliquis homo possibiliter nō est Gramaticus. Atq; hęc de istis Modalibus, quæ nulla ratione sunt parui pendenda, cū horū modorum cognitio non mediocrem ad rerū naturas cognoscendas vsū exhibeat.

DE ENUNCIATIONIBVS.

De contingenti specialiter sumpto.

Cap. VII.

ABSOLVTIS Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis cōponuntur, superest, vt vnum alium modum, cuius Aristotel. in Prioribus meminit, explīcemus; hic autem est Contingens nō in ea significatione,

catione, qua superius vsurpabatur, illic enim cōtingens pro possibili sumebatur, vt illud esset cōtingens, seu Possibile, quod esse potest, siue possit non esse, siue non possit non esse, idem de necessario, atq; etiam de existenti non necessario prædicabatur, hic autem pro alio contingens vsurpatur, pro illo nempe quod potest esse, & potest nō esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repugnat & contradicit non solum necessario, sed etiā impossibili. quod enim necessarium, aut impossibile est, contingens non est, tale autem contingens vocant, specialiter sumptum. Huius natura est ad modum consideranda. habent enim hoc propositiones de necessario, vt si affirmatiuum dictum ē necessarium, negatiuum sit impossibile, & e contra, si negatiuum necessarium, affirmatiuum impossibile, vt si hominem esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, & si hominem non esse lapidem est necesse, hominem esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enūciationes de Impossibili, vt si vna opposita sit impossibilis, altera sit necessaria: At de Contingenti Enūciationes, si dictum oppositum est contingens, & alterum necessario erit contingens, vt si hominem esse album est contingens, etiam & hominem non esse album erit contingens, maximè in

in his, quæ dī sensu diuiso sunt. Ex quo fit, vt negatiua de Contingenti, virtualiter sit affirmatiua, cū vna opposita non inferat alteram, vt diximus, & hoc notare maximè oportet pro Syllogismis de contingenti, traditis ab Aristotele in primo Priorum, quos explicabimus in quarto libro. Enūciationes autem de Contingenti sic cōuertere oportet; Affirmatiuæ enim vniuersales & particulares conuertuntur, sicut reliquæ, in particulare affirmatiuam; at vniuersalis negatiua cōverti nō potest in vniuersalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem esse album est contingens, in hanc nullum album esse contingens, poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non cōuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam; valet enim, aliquem hominem non esse album est contingens, ergo aliquod album non esse hominem est contingens, & hoc sufficiat pro Introductione huius in Aristotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

De Excluisiuis. Cap. VIII.

ENUNCIATIONIBVS Modalibus abso-
lutis, quibus ratione modi peculiaris inerat
difficul-

difficultas, nūc de quibusdam alijs, quæ ob aliquē terminū, vel signum in eis inclusum multas ac varias in valore continent propositiones, ac propterea obscurum habent sensum per illas inclusas, quæ clariore sunt, manifestandum, tractemus, quas Exponibiles propositiones vocant, quem tractatum eo antiqui Dialectici Probationes terminorū, appellarunt, quod tales propositiones per eas quas in se includūt, quæ manifestiores sūt probari possint. hæque exponentes vocant. Inter huiusmodi igitur Enunciationes primum genus est earum, quæ aliquo signo exclusiuo tenentur, quale est tantum, solum, & similia, quarū duplex est modus, quædam enim dicuntur de excluso extremo, nimirum cū tale signum prædicatū determinat, & ab eo exclusionem facit, vt, homo ē tantum animal rationale; quædam absolutè exclusiue dicuntur, cū tale signum totam modificat propositionem, quod fit, cū signum ex parte subiecti tenetur, vtroque autem modo bisariā fit exclusio, aut enim prædicatum est aliquis numerus, & tunc exclusio dicitur secundum pluralitatem; aut est aliqua alia res, & tunc exclusio dicitur secundum rem. Latè autem differunt Enunciationes hæc duæ, nempe quando est exclusio in prædicato, aut quando est exclusio in subiecto,

vt

vt videre est ex sensu diuerso earundem enunciationum, hæc enim, prædicabilia sunt tantum quinque, si exclusio fiat in prædicato, vera est, facit enim sensum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod verū est. at si exclusio fiat in subiecto, scilicet, tantum prædicabilia sunt quinque. propositio est falsa, quia facit sensum, nulla alia, à prædicabilibus, esse quinque, quod quidem falsum est. Vtriusque igitur modi expositio trahenda est. Et quidem eam, quæ est de excluso prædicato, exponere facile est, si auferamus signum, & à prædicato remoueamus, si fuerit numerus, quemcunque alium numerum, si fuerit res, quamcunque aliam rem. Ista igitur, prædicabilia sunt tantum quinque, exponitur, prædicabilia sunt quinque, & non plura, similiter, homo est tantum animal rationale, exponitur, hō est animal rationale, & nihil aliud: at propositiones exclusiuas de subiecto excluso non ita facile est exponere; diuidendæ enim prius sunt, habent se namque in quadruplici differentia, quædam sunt integræ affirmatiue, id est, in quibus ipsum signum & propositio nis copula affirmatur, vt tantum homo est risibilis. Secundò quædam sunt harum oppositæ quæ vnā habent præpositam negationem, vt nō tantum homo est risibilis. Tertiò quædam sunt de co

L

pula

pula negata, de signo autem affirmato, ut tantum homo non est risibilis. Quartò quædã sunt harum oppositæ de utroque negato, ut, non tantum homo non est risibilis. Omnes autẽ istæ per Hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constat ex eodem prædicato, & subiecto ipsius exclusiuæ ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, ut tantum homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu nullum non homo est animal; nõ tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuam, cuius prior sit ipsa met exclusiua ablato signo, posterior negatiua vniuersalis de opposito subiecti, uti diximus, ut tantum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibile. Huius autem negatiua disiunctiuè est resoluenda per partes contradictorias propositionibus prioris, ut, nõ tantum homo est risibilis, exponitur nullus homo est risibilis, vel, aliquod nõ homo est risibile. Tertia autẽ propositio exponenda est Copulatiuè, sicut prima, ita ut prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & posterior vniuersalis affirmatiua de eodẽ prædicato, & opposito subiecti sicut in alijs, ut tantum homo nõ est risibilis, exponitur, homo nõ est risibilis, & quodlibet aliud ad homine, seu

omne

omne nõ homo est risibile. Quarta exponitur per Disiunctiuam, sicut secunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, ut, non tantum homo non est risibilis. Omnis homo est risibilis, vel, aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, ut prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta; propterea vtile erit in resolutione secundæ, prius resolvere primam, & in resolutione quartæ prius resolvere tertiam.

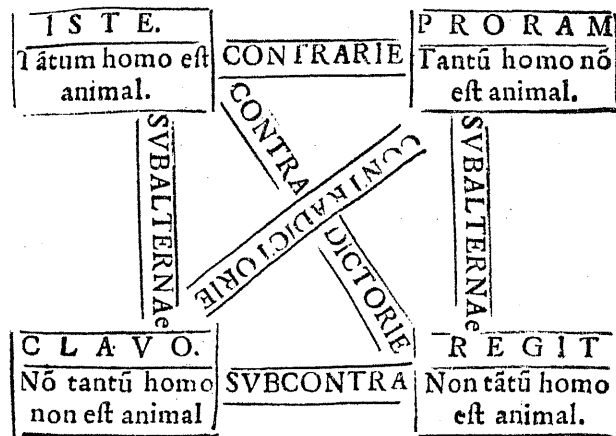
De Oppositione Exclusiuarum.

Cap. IX.

ANTE QUAM Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluendis. Sicut igitur hæc quatuor *Iste, Regit, Prorã, Clauo*; quæ suo ordine singulæ singulis exclusiuis deseruiunt, obseruatis tamen illis duobus superius enarratis, nempe, ut prima, & tertia exponantur copulatiuè, secunda & quarta disiunctiuè, Similiter, ut prior pars constat ex eodem prædicato & subiecto, posterior ex eodẽ prædicato, & opposito subiecti, obseruatis etiam quatuor vocalibus notandis pro alijs etiam quæ inferius sequuntur. *A*, denotat vniuersalem affir-

matiuam. E, vniuersalem negatiuam. I, particularem affirmatiuam. O, particularem negatiuam. Est igitur prima dictio. Iste, pro exclusiua tota affirmatiua, scilicet, tantum homo est risibilis, denotat, vt prior sit particularis affirmatiua. Secunda vniuersalis negatiua, vt expositum est. Regit, pro negatiua, non tantum homo est risibilis, denotat, vt orior sit vniuersalis negatiua, posterior particularis affirmatiua, opposito modo Primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta vocales suas. Est etiam, præter hæc consideranda vis signi exclusiui, quemadmodum enim signum vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Exclusiuum opposito modo, immediatos confundit, mediatos distribuit, vt tantum homo est animal, homo confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quod tales propositiones conuertuntur per vniuersales affirmatiuas, vt tantum homo est animal, conuertitur, omne animal est homo. In negatiuis hoc non valet, quia negatio mutat virtutem signi. Ex his Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile illæ enim, quæ copulatiuè resoluuntur, scilicet, prima, & tertia sunt contrariæ, quæ verò disiunctiuè, vt secunda, & quarta subcontrariæ, prima verò, & secunda, tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cum quarta,

ta, & secunda cum tertia Subalternæ, vt sequens figura manifestat.

De Exceptiuis. Cap. X.

POST Exclusiuas sequitur aliud propositio-
nis genus, quod propositio Exceptiua dicitur
quæ signo aliquo exceptionis modificatur, quale
est præter, & aliud simile, in quibus observandum
est, vt terminus exceptus sit inferior termino, à

quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio fit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominem est expers rationis, propter quod antiqui talem propositionem per tres exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidem esset vniuersalis præiacens cum termino excluso i subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale: Secunda vniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectum Exceptiua de termino excepto; scilicet, omnis homo est animal. Tertia vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiua, scilicet nullus homo, est irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua, scilicet non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur per Disiunctiuam ex partibus contradicentibus. At quando est negatiua de copula, non de signo, vt omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiue per tres vniuersales, prima negatiua, secunda & tertia affirmatiua de iisdem subiectis & prædicatis, sicut prius, scilicet, nullum animal aliud ab homine est rationale, omnis homo est animal, et omnis homo est rationalis. Huius autem negatiua per Disiunctiuam ex partibus

tibus contradicentibus, vt, non omne animal præter hominem non est rationale. Quamuis autem hoc verum sit, clarius et distinctius resolutio fiet, si per duas tantum exponentes resoluantur, omnis nempè secundis, nam cum exceptiua proprie non fiant, nisi cum exceptus terminus continetur sub eo, à quo fit exceptio, non opus est hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes, his dictionibus facilius retineri. Date, Prompti, Pœnam, Pigro, quæ eadem via procedunt, sicut in Exclusionis, vt prima sit propria exceptiua, & ita reliquæ suo ordine, similiter prima, & secunda cõtradiciant, tertia etiã, & quarta. At prima & tertia fiat cõtrariæ, secunda & quarta subcontrariæ, vt facile erit cuilibet experiri.

De Reduplicatiuis. Cap. XI.

SVNT alia propositiones, quæ Reduplicatiua dicuntur, eò quòd aliquod signum habeant, quod aliquid supra terminum præcedentem superponat, vt homo in quantum rationalis est rationalis, hæc autem signa dupliciter vsurpantur, aliquando termini precedentis aliquam rationem manifestant, secundum quam aliquid ei denotatur cõuenire, vt, ens, in quantum ens, est obiectum Metaphy

ſaphyſicæ: color quatenus color, eſt obiectum viſus, & tunc dicuntur ſpecificatiuè teneri. Aliquādo cauſam prædicati importāt, vt homo quatenus rationalis, eſt riſibilis, id eſt, cauſa cur homo ſit riſibilis, eſt quia rationalis eſt, & tunc quadruplex cōſtituitur Reduplicatiuarum ſpecies, ſicut in alijs. Prima eſt purè affirmatiuarum, homo in quantū rationalis, eſt riſibilis. Secunda negatiuarū de ſigno, non omnis homo in quantū rationalis, eſt riſibilis. Tertia negatiuarū ſolū de copula, homo in quantum rationalis, non eſt riſibilis. Quarta eſt, in qua totum negatur, non omnis homo in quantum rationalis, nō eſt riſibilis. Et quāuis à multis harum quælibet per quatuor exponentes manifeſtari ſoleat, id tamen inutile videtur, commodius autē & diſtinctius erit ad cauſales reducere, & ſecundum has in omnibus de illis indicare. Reducetur igitur prima ad Cauſalem affirmatiuā, quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Secunda ad cauſalem negatiuam, non quia homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis. Reducitur tertia ad Cauſalem affirmatiuam de ſolo conſequenti negato, vt, homo in quantum rationalis, non eſt riſibilis, id eſt. Quia homo eſt rationalis, non eſt riſibilis. Quarta verò ad cauſalem negatiuā de conſequenti negato, vt nō omnis homo in quantū

quantū rationalis, non eſt riſibilis, id eſt, nō quia homo rationalis eſt, riſibilis non eſt. Sic igitur exponi congruè poteſt Reduplicatiua, quando cauſaliter tenetur, nā quando ſpecificatiuè tenetur, tunc nullo modo per cauſalem exponidebet, ſed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo, in quantum homo, eſt ſpecies, id eſt, homo communiter ſumptus, & in generali eſt ſpecies. Aliquando reduplicatio ſit non in cauſa, ſed ſecundū conſequentiam ſolam, vt homo in quantū riſibilis, eſt rationalis, ſed hoc rarò, & tunc nō per cauſalem, ſed per Cōditionalem fiet expositio, ſcilicet, ſi homo eſt riſibilis, homo eſt rationalis.

De Exponibilibus quibuſdā Verbis.

Cap. XII.

R A E T E R ſigna Syncategorematica ſunt aliqua Categoremata, quæ cum obſcurū reddant propoſitionis ſenſum, ex poſitione egent, inter iſta, eſt verbū Differt. Aliud & Diuerſum Duplex harū propoſitionū conſtituitur ſpecies, prior affirmatiuarū, homo difert ab equo, vel, eſt alius ſeu diuerſus ab equo, & talis per tres exponētes exponēda eſt, duæ priores ſint affirmatiuæ, per quas extremorū exiſtētia ſignificetur, tertia negatiua eorūdem extremorū inter

inter se, vt homo est, & equus est, & homo nō est equus. Posterior species est negatiuarū, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debēt, vt, homo non differt ab equo, homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

Sunt etiā alia duo Verba, quæ propositiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sunt. Incipit & desinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico instanti totū suū esse habent, aut perdunt, vel rebus, quæ spatio tēporis, & successiuè esse acquirunt, & deperdunt. Primi generis sunt substantiæ. Secundi sunt multa accidētia, & secundū hoc variè talia verba exponēda sunt. Verbū incipit, quādo iungitur termino significati substantiā est, resoluendū per copulatiuā, cuius prior pars sit de presēti affirmatiua, & posterior negatiua de præterito cū isto aduerbo immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas, cum tali præfenti, vt homo incipit esse, homo est, & immediatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur termino significanti rem, quæ successiuè habet suū esse, est resoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars sit de præfenti negato, & futuro affirmato, cū illo eodem aduerbio, calor incipit esse, calor non est & immediatè post hoc erit. Si verò talis propo-

propositio fuerit negatiua, disiunctiuè cōtradictorio modo exponetur, vt calor nō incipit esse calor nunc est, vel, non immediate post hoc erit.

Verbum autē, desinit, iunctū termino significati rem, quæ totū esse suū simul habet, exponidetur per copulatiuā, cuius prior pars sit de præfenti negato, & posterior de præterito affirmato cū illo eodē aduerbio. Petrus desinit esse, Petrus nō est, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quādo iungitur rebus successiuis, in hoc enim nō est discrimē, motus desinit esse, motus nō est, & immediatè ante hoc fuit, negatiua autē propositio disiunctiuè cōtradictorio modo est exponēda sicut in alijs omnib9. Horū rationes & causas quæ rere, alius est, quā nostra præfens patiatur speculatio, est enim negotiū Phycū, satis sit Dialectico modū exponēdi noscere, cætera supponatur.

De Comparatiuis & Superlatiuis.

Cap. XIII.

SVNT etiā aliæ propositiones, quæ aliqua indigēt expositione, quales sunt propositiones de Comparatiuo & Superlatiuo. Propositio igitur de comparatiuo tres habet exponētes. Prima est, in qua subijcitur subiectū comparatiui. Secunda, in qua subijcitur terminus cōparatus. Tertia in qua vnū

vnū cū altero respectu positiuū confertur, cū ad-
 uerbio denotāte excessum, verbi gratia, leo éfor-
 tior homine, leo est fortis, & omnis hō est fortis,
 & leo est magis fortis. Aliquādo cōparatiuum su-
 mitur abusuē, & tūc nō ponit positiuum, vt me-
 lius aliquādo dicitur minus malū. Quando autē
 ppositio é negatiua, vt leo nō est fortior homine
 disunctiuē cōtradictorio modo est resoluenda.

Superlatiuū verò aliquādo sumitur negatiuē,
 aliquādo positiuē. Cum positiuē tenetur, resolu-
 debet per Copulatiuā, cuius prior pars sit propo-
 sitio ex subiecto & terminē Superlatiuū cōposita
 posterior affirmatiua de Comparatiuo cū termi-
 no cōparato vniuersaliter sumpto, verbi gratia.
 Arist. fuit doctissimus Græcorū; Aristoteles fuit
 Græcus, & quocunq; Græco doctior. At quādo
 tenetur negatiuē, posterior propositio erit vni-
 uersalis negatiua, in qua subijcitur terminus su-
 perlatiuū cū Comparatiuo, & terminus cōpara-
 tus est ipsum subiectū, vt Cicero fuit eloquentissi-
 mus Latinorū, id est, Cicero fuit Latinus, & nu-
 llus Latinus fuit illo eloquentior. Plures possent
 propositiones adduci, quæ expositione indigere
 videntur, sed obseruanti modum resoluendi præ-
 dictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

INTRODV

CTIONIS IN DIALECTICAM
 ARISTOTELIS.
 LIBER. IIII.

De argumentatione.

De Argumentatione bona & mala,
 formali & materiali. Cap. I.

ARGUMENTATIONVM parti-
 bus materialibus, nempè propositionib9
 & ipsarum partibus & accidentibus ha-
 tenus discussis, nunc tandem ipsam argumen-
 tationem explicare aggredimur. Est igitur Argumē-
 tatio, quæ Consequentia dici solet, oratio in qua
 vnum ex alio inferri denotatur, vt superius decla-
 rauimus. Hæc autem duplici parte constat, & An-
 tecedenti, & Consequēti. Antecedens est illa pro-
 positio, ex qua altera inferitur. Dicitio illa, qua ta-
 lis consequentio vnius ex altera denotatur, Nota
 illationis dicitur. Solet aliquando Consequentia
 vitiosa fieri, cum id, quod inferri denotatur, non
 ita

ita sicut denotatur inferitur. oppositū autē in cō-
 sequentia bona accidit. Hæc omnia in primo Li-
 bro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter
 incipiētium captū inexplicata omisimus, transe-
 amus. Cōsequētia, seu Argumētatio bona duplex
 est, quædā formalis, quædā materialis: Materialis
 est oratio, in qua pars altera verè ex altera infer-
 tur, ob rerum solam coniunctionē, vt Petrus est
 homo, ergo Petrus est substātia, quia enim homo
 necessario cū substātia cōiungitur, ea sola causa
 fit, vt ex tali antecedēri cōsequens colligatur. Di-
 ximus autē ob eam solam causam, quia nō pro-
 pter modū colligendi, sed propter rerum cōnexio-
 nē duntaxat illa fit illatio, si enim in consequenti
 aliud colligeremus de Petro, cū quo non necessa-
 rio homo coniungeretur, Cōsequētia vitiosa ef-
 fet, vt si dixeris, Petrus est homo, ergo Petrus est
 albus. Potest enim Antecedens verum, & Conse-
 quens falsum esse, ex quo fit, vt illa Consequētia
 non sit bona propter illam formam & modū co-
 lligendi, scilicet ex vno alterum inferre, sed pro-
 pter connexionē rerum significatarum in Conse-
 quenti, & Antecedenti. Vnde talis Consequētia
 valebit in omnibus his solum, in quibus talis con-
 nexio fuerit reperta; propterea licebit argumen-
 tari eadē ratione, qua inferebatur, Petrus est hō,
 ergo

ergo est substātia, ita scientia est habitus, ergo est
 qualitas; iustitia est virtus, ergo est habitus: Ar-
 bor est viuens, ergo est corpus. In his enim omni-
 bus eadē est connexio consequentium cum suis
 Antecedentibus, nempe superiorum cum inferiori-
 ribus. Tales igitur consequentiæ, & aliæ huius-
 modi materiales dicuntur. Argumentatio verò
 formalis, est oratio, in qua vnum ex altero infer-
 tur non solum propter rerum connexionē, sed
 etiam propter modū colligēdi, vt si dicas. Omne
 bonum est appetendum, Omnis virtus est bona,
 ergo Omnis virtus est appetenda. In hac enim ar-
 gumentatione etiam si nulla esset rerum connexio,
 propter solam formā talem inferendi, vnum
 ex altero inferretur. Vnde fit, vt si talē formā ap-
 plices alijs rebus quantumcunque inconnexis, fir-
 ma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis la-
 pis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Om-
 nis hō est animal, optimè ex tali Antecedēti. Con-
 sequēs colligitur. Talis cōsequētia formalis est,
 quæ in omnia materia, in omni ppositiōe simili
 applicata, semper ē bona; dico autē in Omni simi-
 li ppositione, quia si applicetur dissimilibus pro-
 positionibus, apparebit quidē eadē, sed nō erit;
 Similitudo autē duarum propositionū, in his præ-
 cipuè consistit, primo, vt sint eiusdem qualitatis,
 id est,

id est, si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiã negatiua; hoc intelligere oportet quantũ ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt; animal, quod nõ é rationale, est risibile, hõ qui currit, mouetur. Est enim vtraque affirmatiua. Secũdo, vt sint eiusdẽ quantitatis, id est, si vna vniuersalis & altera vniuersalis, si vna particularis indefinita, aut singularis, & altera eodẽ modo. Tertio vt in vtrãq; eadẽ sit acceptio terminorũ, scilicet eadẽ Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur vt si vna fuerit Modalis, et altera similiter eiusdẽ modi, vel æquivalentis, si vna Exponibilis, & altera, si vna de subiecto cõplexo, & altera, hæc omnia eatenũs dicta sunt, vt cũ formã Argumẽtationis aliquã, quæ in aliquibus ppositionibus bona erat, velis alijs propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talem formam Argumẽtationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, risibile est homo, ergo Omne risibile est animal, & ea, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius: idem in alijs oportet dicere.

De

De Regulis Generalibus bonæ consequentiæ. Cap. II.

SUNT aliquot generales regulæ, quibus Consequentiarum & argumentationum vis, inferẽdo maximè manifestatur, quæ aliquibus principijs innituntur. Primũ est, Ex vero non sequitur nisi solum verum, id est, in bona Consequentiã, si Antecedens verum est, oportet Consequens verum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula. Si Antecedens est possibile aut contingens. Consequens etiam cõtingens aut possibile aut necessarium, si vero Antecedens necessarium, Consequens erit necessarium, verbi gratia. Homo currit, ergo mouetur. Huius argumẽtationis Antecedens, contingens est, pariter etiam & consequens, vt enim homo potest currere, & nõ currere, ita moueri, & non moueri. Præterea, homo est animal, ergo est substantia. Huius Antecedens necessarium & Consequens etiam necessarium, si enim daremus oppositũ, Antecedens esse necessarium & Consequens non necessarium, numquam posset verum inferre sensum, quod fieri nõ potest, & patet, nam si Antecedens necessarium, verũ erit semper, si Consequens non necessarium poterit esse falsum, tunc igitur Antecedens verũ infer-

M

ret.

ret. Consequens falsum: vt homo videt, ergo homo est animal. Antecedens quidē possibile. Consequens necessarium. ex Possibili verò vel contingenti nunquam sequitur impossibile.

Secundū Principium. Falsum nō sequitur nisi ex falso. Huic innititur altera Regula. Si Consequens est falsum. Antecedēs erit falsum; si Consequens impossibile, etiam Antecedens erit impossibile, si consequens contingens. Antecedens non erit necessarium, aliter enim si Antecedēs esset necessarium, esset semper verum, si autem Consequens contingens posset esse falsum, & tunc Antecedens verum infert consequens falsum cōtra primum principium.

Tertium principium. Ex falso potest sequi verū, vel falsum, id est, fieri potest, vt in bona Consequentia ex Antecedenti falso sequatur aliquādo Consequens falsum. V. g. ista est Consequētia bona, homo est lapis, ergo est corpus, vbi antecedens falsum, infert consequens verum. Similiter & ista est bona, Homo est lapis, ergo caret sensu, vbi vtrumque falsum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impossibili potest inferri; Consequens aliquando impossibile, aliquando contingens, aliquando necessarium, vt patet in his consequentijs, homo est equus, ergo homo

homo est animal; hic enim ex impossibili infertur necessariū, similiter homo volat, ergo homo mouetur, ex impossibili sequitur contingens. Similiter etiam homo est leo, ergo homo est rugibilis: vtrumque est impossibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falso, id est. Consequens verum potest inferri aliquando ex Antecedenti vero, aliquando ex Antecedenti falso, ex quo sequitur quarta Regula. Consequens necessarium inferri aliquando ex Antecedenti impossibili, aliquando ex necessario, aliquando ex Contingenti, vt patet in his consequentijs, homo est leo, ergo homo est animal; homo est corpus, ergo homo est substantia. Equus est albus, ergo equus est corpus.

Quinta Regula. In bona consequentia contradictorium consequentis infert contradictorium antecedentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, homo non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet à contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit, ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Cōsequenti infertur etiā ex antecedenti, & ex quocūq; inferitur Antecedens, infertur etiam Cōsequens. V. g. homo est animal, ergo est viuens. Si ex hoc Cōse-

quenti inferamus. homo est corpus, poterit etiã inferri ex illo Antecedenti, scilicet homo est animal, ergo homo est corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadem Consequentia, si illud Antecedens homo est animal, inferitur ex altero Antecedenti, nempe, homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem consequens, nempe, homo est rationalis, ergo homo est corpus. Hæ sunt Regulæ pro consequentiã bona obseruandæ, post quarum explicatione ad species ipsius Argumentationis discutiendas tra-
seamus, habet enim argumetatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductione, & Exemplum. de quarum singulis ordinetradem, ac primùm de Syllogismo qui omnium prima species est. Cùm autem ex syllogismo quidam sit Hypotheticus, qui partem aliquã Antecedentis propositionem habet Hypotheticam, quidã Categoricalis, qui ex simplicibus propositionibus conficitur initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.

De Syllogismo Categoricali & eius principijs. Cap. III

SYLLOGISMVS est oratio, in qua quibusdam positis, necessario aliud sequitur per ea, quæ

quæ posita sunt. Dicitur, Oratio, loco generis: Ad dicitur, Quibusdam, vt intelligamus non vnã propositionem, sed plures necessarias esse ad Syllogismum. non enim Syllogismus est argumetatio quæ ex vnica propositione alterã infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, Positis, vt notum sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus conficitur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferius tradem. Dicitur etiam, Positis, id est, concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si semel quis Antecedens admiserit, cogatur & Consequens admittere ex virtute ipsius Antecedentis præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dicitur, Ex necessitate aliud sequitur per ea, quæ posita sunt. Dicitur tandẽ Aliud, quia conclusio, quæ inferitur, temper est Enunciatio aliqua ab Antecedenti distincta: Nõ enim est Syllogismus, cum idẽ inferitur, quod erat in Antecedenti. Constat autẽ Syllogismus, materia & forma: Materia quidem duplex est, remota, & propinqua: Remota, sunt termini: Propinqua simplices propositiones, quarum subiecta vel prædicata termini dicuntur. Hi vero termini, ex quibus Syllogismus remotè conficitur, tres solum sunt. Propositiones autẽ duæ, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant terminis. Cùm igitur duplex propositio ex tribus ter-

minis, quin bis vnus sumatur, cōponi nequeat, fit, vt vnus illorū in vtraque ppositione repetatur, & talis, Mediū in Syllogismo dici solet: ille verò terminus, qui cū Medio i priori ppositione, quæ Maior dicitur, assumitur, Maior extremitas appellatur, ille verò alter, qui in posteriori ppositione quæ minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas vocatur, vt exēplo hoc patet, Omne animal ē sensibile, Omnis hō ē animal: vbi, Animal, est Mediū, Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma Syllogismi est figura, & modus. Figura est ordinatio trium Terminorum inter se, secundum debitam subiectionem, & prædicationē, id est, illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus est ordinatio propositionū inter se secundum certam, qualitatem, & quātitatē, scilicet quod si vna propositio negatiua, altera sit affirmatiua, vel si vna particularis, altera vniuersalis, vel alijs modis, de quibus inferius dicemus.

Syllogismorum duplex est modus inferendi, prior eorum, qui directe concludunt, posterior eorū qui indirectè. Ille Syllogismus directè concludit, qui conclusionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis est iste.

Omne

Omne animal est sensibile. Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis. Ille verò concludit indirectè, qui conclusionem infert, in qua minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Aliquod animal est Petrus. Eorū autē qui directè concludūt, quidā Perfectus, quidā imperfectus. Perfectus est, qui nullius indiget, vt appareat necessario cōcludere, id est, qui conclusionē ita clarè, & dilucidè necessariò infert, vt lumine ipso rationis statim eius robur in cōcludendo perspiciatur, vt in isto, Omne animal est substantia. Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia. Imperfectus est, qui alicuius mutationis circa propositionē indiget, vt appareat necessariò cōcludere, id est, qui verè necessariò concludit, tamen nō id apparet, quin priò fiat aliqua mutatio, scilicet, aliqua conuersio, vel transpositio propositionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione postea dicere oportet.

De triplici figura Syllogismorū, & regulis cōmunibus earū. Cap. IIII.

SYLLOGISMORVM figura triplex ē, iuxta triplicem Mediij cū extremitatibus dispositionem.

M 4

tionem.

ftionem. Prima, in qua Mediū alteri extremitati subijcitur, & de altera prædicatur, vt Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secūda in qua de vtraq; extremitate prædicatur, vt Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia, in qua vtriq; extremitati subijcitur, vt Omnis homo est corpus. Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura varij sunt Syllogismorum modi, cum secundū quālibet illarū multipliciter possint in quātitate, & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamē quædā regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obseruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil necessario sequitur, id est, quando vtraque præmissa est propositio particularis, vel Medium in vtraque particulariter supponit, tales præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam conclusionem. Vnde iste Syllogismus nihil valet, Homo est animal. Equus est animal, ergo Equus est homo, semper enim Medium debet in vna vel vtraque præmissa vniuersaliter supponere, quod si fuerit aliquod complexum diuisiue sufficiet, vt vna pars in vna, altera in altera distribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes et Brunellus homo, & omnis equus sunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secūda. Ex puris negatiuis nihil sequitur, id est, quando

quando vtraq; præmissa fuerit propositio negatiua, nihil ex tali dispositione sequetur formaliter. Vnde iste Syllogismus est nullus, Nullum accidens currit, Nullus homo est accidens, ergo nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando inferitur conclusio, sed id non provenit ex vi Syllogismi & propositionum dispositione, sed propter naturam quorundam Terminorum, qui ad inuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo est lapis, Nullus Equus est homo, ergo Nullus Equus est lapis.

Tertia. Si aliqua præmissarum fuerit particula, conclusio debet esse particularis, vt in hoc Syllogismo, Omnis musicus cantat. Aliquis homo est musicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obseruandum est, ne aliquis terminus particulariter supponens in præmissis, vniuersaliter supponat in conclusione. Vnde iste Syllogismus non valet. Aliqua substantia non est animal, Omnis homo est animal, ergo aliquis homo non est substantia. nam Maior extremitas supponebat in præmissis determinatè, in conclusione vero distributiue: Non autem valet à nō distributo ad distributum.

Quarta. Si aliqua præmissarū fuerit negatiua. Conclusio negatiua erit, propter has autē duas regu-

regulas dici solet; Conclusio sequitur debiliorem partem, id est, si particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit conclusio.

Quinta. Mediū non debet assumi in conclusio-
ne, aliter enim esset cōclusio eadē cū vna ex præ-
missis, nō enim valet, *Omne animal est substātia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substātia.* Aliquādo licet Medium in conclusione ponere ad seruandā proprietatē Termini, vt *Cogno-
sco Petrum, & Petrus est veniēs, ergo Cogno-
sco Petrum qui venit;* Nō enim aliter valeret, sci-
licet. *Cogno-sco venientem, tūc enim variaretur
appellatio, & daretur antecedens verum, & cōse-
quens falsum.*

De principijs quibus nituntur Syllo- gismi perfecti, et de modis perfe- ctis primæ figuræ. Cap. V.

DVO sunt principia naturali lumine perspe-
cta, quibus humanum ingeniū dissentire ne-
quit, & in his nituntur quatuor modi Syllogismo-
rum concludentium directè primæ Figuræ, qui
modi perfecti ob id sunt, & ad eos cæteri redu-
cuntur.

Alterum principium est. Quicquid affirmatur vni-

vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectū affirmatur; quod principiū vocant, *Dici omni, in quo fundatur duæ cō-
sequentiæ perfectissimæ, & Syllogismorū duplex
modus. Prior.* Quādo prædicatum vniuersaliter affirmatur de subiecto, vniuersaliter affirmabitur de eo, de quo tale subiectum etiam vniuersaliter affirmatur, vt *Omne animal est substātia, & Omnis homo est animal, ergo Omnis homo ē substātia, & iste dicitur primus modus figuræ primæ, scilicet, Ex vniuersalibus affirmatiuis.*

Posterior est. Quādo prædicatū de aliquo vni-
uersaliter affirmatur, si tale subiectum de aliquo particulariter affirmatur, etiā & prædicatū de eo de particulariter affirmabitur, vt *Omne animal ē viuēs, Aliquod corpus est animal, ergo Aliquod corpus ē viuēs.* Alterū principiū est, *Quando vni-
uersaliter negatur aliquod prædicatū ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiā, cui tale subiectum cōpetit, & hoc vocatur Dici de nullo, in quo fun-
datur duo modi Syllogismorū perfectorū. Prior* est, quādo prædicatū vniuersaliter negatur ab aliquo subiecto, vniuersaliter etiā negatur de omni eo, de quo subiectū vniuersaliter affirmatur, vt *Nullū animal est lapis. Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis.* Posterior est. Quādo prædi-

prædicatū vniuersaliter negatur de subiecto, & subiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouetur, vt Nullum albū est nigrum. Aliquis homo ē albus, ergo. Aliquis homo nō est niger. Hæc igitur duo principia per se nota quatuor modos perfectos constituunt in prima figura, vt primus sit, vt vniuersalis affirmatiuus, Secūdo loco collocetur vniuersalis negatiuus. Tertio particularis affirmatiuus. Quarto particularis negatiuus. Sic autē vocantur, quia per primum infertur Vniuersalis affirmatiua conclusio. Per Secundū Vniuersalis negatiua. Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartū verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ causa carmina composuerunt, quibus omnes vtilis modi omnium Syllogismorum cuiusque figuræ continerentur. Sunt autem ista.

Barbara. Celarent. Darij. Ferio. Baralipon.

Celantes. Dabitis. Sapensimo. Friesomorum.

Caesare. Camestres. Fesino. Baroco. Darapti.

Elapton. Disamis. Darisi. Bocardo. Serison.

In quibus obseruandū est esse quatuor vocales A, E, I, O, Per, A, intelligitur Vniuersalis affirmatiua. Per, E, Vniuersalis negatiua. Per, I, particularis affirmatiua. Per, O, particularis negatiua. Similiter obseruandū est in singulis dictionibus esse tres Syllabas: si enim in aliquibus sunt plures, vltimæ

timæ sunt metri causa. Per primam syllabam intelligenda est Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Conclusio. Duo prima carmina sunt, p prima Figura, i quibus si respicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogismorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuersalem affirmatiuum. Celarent, vniuersalē negatiuum. Darij, particularem affirmatiuum. Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit distinxisse alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuersalibus affirmatiuis infertur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuersalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi sub Barbara, & Celarent, continentur; Syllogismus enim, qui infert vniuersalem, potest etiam particularem subalternatam inferre.

De Modis indirectè concludētibus in prima figura, & de inutilibus modis eiusdem. Cap. VI.

PRÆTER quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima Figura alij quinque indirectè concludentes, sequentibus quinque dictionibus indicat. Primus est. Baralipon, Ex dupli

duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua; Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes, Ex duplici vniuersali altera affirmatiua, & altera, negatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua. Nullum animal è insensibile, Omnis homo est animal, ergo Nullum insensibile est homo.

Tertius est Dabitis, ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, cõcluditur particularis affirmatiua, Omne album est currès. Aliquis homo est albus, ergo Aliquod currèns est homo.

Quartus est Fapesmo, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur negatiua conclusio particularis. Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

Vltimus est. Frisefomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua cõcluditur particularis negatiua, Aliquod nigrum est homo, Nullum album est nigrum, ergo Aliquis homo non est albus.

Sunt autè duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenièntes, quæ in modis indirectè

rectè

rectè cõcludètibz nō habèt vniuersaliter locū, quarū prior est. In modis perfectis primæ Figuræ Minori existèti negatiua, nihil sequitur. Vnde nō valet, Omne albū est coloratū, Nullus coruus est albus, ergo Nullus coruus è coloratus. Huius regulæ ratio è, quia argumètamur à non distributo ad distributū ex parte Maioris extremitatis, cuius signū est, si enim talis extremitas in Maiori distribueretur, esset Syllogismus bonus, sed talis propositio esset à cõmuni modo loquèdi aliena. Vnde iste valet. Omne albū est omne coloratū, Nullus coruus è albus, ergo Nullus coruus est colorat9. Hæc tamè regula non habet locum in modis indirectè cõcludètibz. in Fapesmo enim & Frisefomorū valet Minori existèti negatiua, vt diximus.

Posterior regula è. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori existèti particulari, nihil sequitur. Vnde nō valet, Aliquod coloratū est albū. Omne nigrū est coloratū, ergo Omne nigrum est albū. Huius regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari. Medium in neutra premissarum vniuersaliter, sumitur, cuius signū est, si in vna distribuitur, valebit, sed talis propositio erit inusitata. vt Aliquod coloratū est albū. Omne nigrū est omne coloratū, ergo Omne nigrū est album. Hæc etiam regula nō valet in Modis indirectè concludentibus,

bus, nam in Frisefomorum valet Maiori existēte particulari.

Ex his regulis simul cum prioribus communibus colligitur, nō posse esse in prima Figura nisi quatuor modos perfectos, nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quātitatē ordinari, aut enim vtraque vniuersalis, aut vtraque particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor particularis, aut Maior particularis, & Minor vniuersalis. Quæque autem harum secundum quālitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi. Quādo enim vtraque est vniuersalis, tūc aut vtraque est affirmatiua, & sic est primus Modus utilis ad inferendum in Barbara, aut vtraque negatiua, & hic est modus inutilis, quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua & secunda affirmatiua, & iste modus est utilis in Celarēt, aut maior est affirmatiua & minor negatiua, & iste ē inutilis modus per priorem Regulam positā. Item, quando vtraque est particularis, tūc aut vtraque est affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prior affirmatiua & posterior negatiua, vel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & in his omnib9 nullus reperitur modus utilis, quia ex puris particularibus nihil sequitur. Si verō Maior sit vniuersalis, & Minor particularis, aut vtraque affirmatiua, &

ua, & iste est modus utilis in Darij, aut vtraque negatiua, & tunc est inutilis, aut prior negatiua, posterior affirmatiua & ē utilis in Ferio; vel Maior est affirmatiua & Minor negatiua, & iste est inutilis, quia in prima figura Minori existenti negatiua, nihil sequitur. Postremò potest esse Minor vniuersalis, & Maior particularis, aut vtraque negatiua, aut vtraque affirmatiua, vel prior affirmatiua posterior negatiua, vel prior negatiua, & posterior affirmatiua. & nullus ex istis modis est utilis, quia maiori existenti particulari nihil sequitur in prima Figura. Vnde solum supersunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione, duo alij ex tertia, qui modi sunt illi prædicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis. Cap. VII.

SECUNDA Figura est, in qua Medium prædicatur de vtraque extremitate, cuius Figuræ tres Regulæ speciales sunt.

Prima. Quando Maior est particularis non valet Syllogismus. Non enim sequitur. Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est albū, ergo Nullum nigrum est coloratum. Ratio huius est,

N quia

quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non distributo ad distributum. Vnde si aliqua via fuerit, per quam talis extremitas in conclusione non distribuatur, valebit Syllogismus, vt Aliquod coloratū est albū, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum omne coloratum est.

Secūda. Ex puris affirmatiuis nō valet Syllogismus. Omnis hō est animal. Omnis leo ē animal ergo Omnis leo est homo. Huius ratio est, quia in neutra præmissarū Mediū vniuersaliter sumitur, cuius signū est, si in altera distribuatur, valebit Syllogismus, Omnis homo omne animal est, Omnis leo est animal, ergo Omnis leo est homo.

Tertia. In Secūda figura semper cōclusio negatiua debet esse. Hæc pendet ex illa Regula cōmuni, Vna præmissa negatiua existēti, cōclusio negatiua erit. In secūda figura quatuor modi vtilis inueniūtur, selecti, ex sedecim modis, sicut i prima figura. Designātur autē quatuor dictionibus primis tertij carminis, scilicet Cesare, Camestres Festino Baroco, Primus. Ex Maiori negatiua vniuersali, & Minori affirmatiua vniuersali infert cōclusionē negatiuā vniuersalē directē, Nullus lapis ē animal, Omnis hō ē animal, ergo Nullus hō est lapis. Potest hic indirectē cōcludere, si Conuertens conclusionis inferatur, scilicet; Nullus lapis ē hō.

Secun-

Secundus est Camestres, Ex Maiori vniuersali affirmatiua & Minori negatiua vniuersali, infertur cōclusio negatiua vniuersalis directē. Et quia negatiua conuertitur simpliciter, etiā hic modus potest indirectē concludere, Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal, ergo Nulus lapis est homo, vel indirectē, Nullus homo est lapis.

Tertius est Festino. Ex maiori negatiua vniuersali, & Minori affirmatiua particulari sequitur Cōclusio negatiua particularis. Nullū iniustum est bonum. Aliquis homo est bonus, ergo Aliquis homo non est iniustus. Iste modus non concludit indirectē, quia particularis negatiua nec simpliciter, nec per accidens conuerti potest.

Quartus modus est, Baroco, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, Cōclusio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo nō mouetur, ergo Aliquis homo nō est currens. Eadem ratione nec iste potest indirectē cōcludere. Posset præter hos alius esse modus cōcludens indirectē, scilicet: Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuersali, quē modū diximus ineptū ad concludendū directē: Vnde valet, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo Aliquod coloratum non est nigrum, qui

N 2 modus

modus correspondet Frisefom, qui erat in prima Figura, concludens indirecte.

De Tertia figura, Regulisq3, & Modis eius. Cap. VIII.

TERTIA Figura est, in qua Medium utriusque extremitati subiicitur, duo autem ei insunt. Alterum est, Minori existenti negatiua nihil sequitur, unde non valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis, ergo Lapis non est corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur, à non distributo ad distributum, cuius signum est si in conclusione non distribuatur maior extremitas, valebit, ut Omne animal est corpus. Aliquod animal non est lapis, ergo lapis non est corpus. Alterum est. In Tertia figura semper conclusio est particularis. Unde non valet Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est rationale. Arguitur. n. à non distributo ad distributum ex parte Minoris extremitatis, cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, valebit Syllogismus; sed tales propositiones efficiuntur, de incòsuetudo modo loquendi. Unde valet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est rationale. In Tertia Figura sex modi utiles inueniuntur, significati.

significati vltima dictione tertij carminis, scilicet Darapti, & sequentibus.

Primus igitur est in Darapti. Ex utraque præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua, Omne animal est substantia. Omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile est substantia.

Secundus est in Felapton. Ex præmissis vniuersalibus Maiori negatiua, & Minori affirmatiua, infertur Conclusio particularis negatiua. Nullum animal est insensibile. Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in Disamis. Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuersali infertur conclusio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo Aliqua substantia currit.

Quartus est in Datifi, Ex maiori vniuersali, affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo, Ex minori affirmatiua vniuersali, & minori negatiua particulari infertur conclusio negatiua particularis. Equus non est homo, Omnis equus est animal, ergo Aliquod

animal non est homo.

Sextus est Ferison. Ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua sequitur cōclusio particularis negatiua. Nulla arbor ē animal, Aliqua arbor est corpus, ergo Aliquod corpus nō est animal. Etiā in hac figura Syllogismi in directē cōcludunt, quorū conclusiones simpliciter cōuerti possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datifi. Ex his omnibus patet, vndeiginti modos esse vtiles, nouē ex prima figura, quatuor ex secūda, sex ex tertia. Patet etiā in prima figura cōcludi omnia genera propositiōnū, scilicet, Vniuersalē affirmatiuā, Vniuersalem negatiuā, & particulares affirmatiuā, & negatiuā. In secūda verò figura solū vniuersalē, & particulare negatiuas. In tertia particulares affirmatiuā & negatiuā. Patet etiam inter omnes propositiōnes particularem negatiuam pluribus posse modis Syllogizari. Concluditur enim directē in vno primæ, & duobus modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ: Post hanc, particularem affirmatiuā, concluditur enim in vno primæ, & tribus tertiæ. Post hanc, Vniuersalem negatiuam, quæ solum in vno Primæ & duobus Secundæ concluditur. Vltimū locum habet vniuersalis affirmatiua, quæ solum Syllogizatur in Barbara.

De

De Modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos. Cap. IX

SVPERIVS Syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse diximus, vt eorum vis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionē, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis Syllogismus ex illis imperfectis per cōuersionē alicuius propositiōnis per eolde terminos sit in aliquo ex quatuor perfectis, vt si fiat Syllogismus in Cæsare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo ē lapis, reducitur ad Celarēt ostēsiuē, nempē per simplicem cōuersionē Maioris sic, Nullū animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullū homo est lapis. Vtimur autem hac ostensione, vt manifestemus conclusiones Syllogisimorū optimē sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac regula consistit. Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia à cōuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex cōuertente, etiam sequitur ex conuersa. Talis

N. 4. autem

autem Conclusio, sequitur ex Cōuertente, vt manifestè patet in Syllogismo perfectò, ergo eadem conclusio benè inferebatur. etiam ex Conuersa, quæ erat præmissa Syllogisimi imperfecti.

Reductio ad impossibile est, cum ex contradictorio Conclusionis cū aliqua præmissa infertur Cōtradictoriū alterius præmissæ, & hoc in Syllogismo perfectò, Fiat enim Syllogismus in Baroco. Omne sensibile est animal. Arbor non est animal, ergo Arbor nō est sensibilis. Si sumatur Cōtradictoriū Conclusionis huius pro Minori cū eadē Maiori inferetur in Barbara cōtradictorium Minoris præcedētis, vt Omne sensibile ē animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.

Vsus huius reductionis est, cū quis negat conclusionē prædicti Syllogismi, concessa Maiori & Minori, existimans cōsequentiā non esse bonam, ob idque, præmissas posse veras esse, conclusionē existitēte falsa. Tunc aduersus huiusmodi hominē sumendū est cōtradictoriū conclusionis, quā negat, quod teneatur admittere tāquam verum, cū duo contradictoria, simul vera non sint, & illud idē cōtradictoriū simul cum vna expræmissis cōcessis inferetur contradictoriū alterius præmissæ etiā concessæ in modo perfectò, quem non possit ipse

ipse negare, vt teneatur admittere duo cōtradictoria, quod est maximè absurdū, vel cōsequentiā priorē affirmare & probare vt bonā, cū nō possit cōsequens illius esse falsum, antecedēte existēte vero: V.g. in Syllogismo prædicto, cōcedit quis, Omne sensibile est animal. Arbor nō est animal, negat autē conclusionē. Arbor non est sensibilis, tunc argumētior. Cōtradictoriū igitur erit verū nempè. Omnis arbor est sensibilis, cum eadē igitur maiori, quæ data est vera, infero in Syllogismo prædicto Cōtradictorium minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis arbor ē sensibilis, ergo Omnis arbor est animal, Syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex præmissis veris cōclusionē verā quæ ē cōtradictoria, Minoris cōcessæ vt veræ, non igitur dandū fuit contradictoriū illius cōclusionis verum esse. Ecce quo pacto cōuincitur, Cōclusionē in Baroco nō potuisse esse falsam, præmissis existentibus veris. Ex quo cōstat tallem Syllogismū esse argumentationē bonam, cum non possunt præmissæ veræ esse, conclusionē falsa. Hi igitur sunt duò modi Syllogismos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ Figuræ.

De Modo, quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducuntur. Cap. X.

QVI autē Syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducuntur, manifestandum est. Omnes igitur Syllogismi cuiusque figuræ reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad vnum: quod vt facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor cōfōnates, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem Syllogismum reducendū esse ad modum perfectū, qui tali litera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Cesare, Camestres Celantes, ad Celarent reducuntur: Baroco & Brocardo, ad Barbara; Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam. S. & hæc denotat talem præmissam, vt conclusionem significatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cesare, ratione primæ nempe, C, indicat, reducendum ad Celaret, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ significatur per E, ante S, conuertendam simpliciter. Est etiam P, & hæc notat conuersionem per accidens præmissæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per solam cōuersionem Minoris, vbi est, P, per accidens. Est præterea, M, & hæc denotat transpositionem præmissarū,

vt

vt ex Maiori fiat Minor. Deniq; est, C, & notat talem modum reducendū per Impossible, sumpto contradictorio conclusionis loco præmissæ notatæ per vocalem antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirecte concludentes.

Cesare igitur reducitur ad Celarent, per conuersionem simplicem Maioris, vt; Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus lapis est homo, si dicas, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis.

Camestres etiam ad Celarent, per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur, S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud M, & simplicem conuersionem cōclusionis quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic, Nullū animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Baroco ad Barbara ad Impossible, quod significatur per C. cū eadē maiori, & cōtradictorio cōclusionis posito pro minori Omnis hō est animal; Arbor nō est animal, ergo Arbor non est hō sic, Omnis hō est animal, Omnis arbor est homo, ergo

ergo Omnis arbor est animal.

Eadem obseruatione poterunt omnes alij facile reduci, quos pro exercitatione luenum reducidos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Bocco per Impossibile reducuntur, non ita hoc intelligendum est, quasi alij non reducuntur, sed quod hi non ostensione, sed tantum per Impossibile reducuntur, ceteri. n. ostensione, & per Impossibile reduci possunt.

Quo pacto alij Modi ad impossibile reducuntur. Cap. XI.

CVM non solum illi Modi duo, sed etiam omnes alij ad Impossibile reducuntur in eodem quatuor primæ figuræ, superest, ut Modum, quo reduci possint, et ad quem ex illis quatuor reducuntur, aperiamus: Non enim eadem via omnes hæ ad eundem modum, ad quem per ostensionem, reducuntur. Propterea aduertendum est primo. Syllogismos quatuor Secundæ figuræ reduci sumpto Contradictorio conclusionis pro minori cum eadē maiori, ex quibus inferitur contradictorium minoris, ut fiat in Cesare syllogismus. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Reducitur sicut iuxta prædictam regulam. Nullus lapis est animal, Aliquis homo

homo est lapis, ergo Aliquis homo non est animal qui Syllogismus est in Ferio. At Syllogismi tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadē Minori, ex quibus inferitur contradictorium Maioris, ut fiat Syllogismus in Darapti. Omnis homo est animal. Omnis homo est risibile, ergo Aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic, Nullum risibile est animal. Omnis homo est risibile, ergo homo est animal in Celarent.

In modis autem indirectis primæ, assumendum est contradictorium conclusionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus inferitur contradictorium Minoris mediate, præter Celantes, in quo Minor sumenda est pro Maiori, & contradictorium Conclusionis pro Minori, ad inferendum contradictorium Maioris, ut fiat Syllogismus in Fapesmo. Omne animal est sensibile, Nullus lapis est animal, ergo Aliquod sensibile non est lapis, reducatur ad Barbara. Omne sensibile est lapis, omne animal est sensibile, ergo omne animal est lapis. Aduertendum est secundo in Syllogismis ad Impossibile reducendis non semper inferri. Contradictorium præmissæ alterius Syllogismi primo & immediate: aliquando. n. inferitur contraria, ut in Darapti, aliquando contraria conuertentis negatiuè,

tiuè, vt in Fapismo, sed quia ex istis facillè est deducere cōtradictoria, propterea asseritur, Syllogismū ad Impossibile inferre cōtradictorium. Ad uertendū est tertio, esse aliquōt dictiones, quibus manifestatur, ad quos modos primæ Figuræ, reliqui ad Impossibile reducātur, nempè Nesciebatis Odiebā, Letare, Romanis, in quibus tria cōsiderāda sunt. Primū, esse quatuor vocales denotantes illos quatuor primæ Figuræ, A, denotat Barbara E, Celarēt, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio habet quinque Syllabas pro quinque modis indi rectis primæ figuræ. Secūda quatuor p quatuor modis Secūdæ. Duæ vltimæ sex, p sex modis Tertix. Postremō primæ Syllabæ significant primos modos. Secūdæ secūdos, & sic cōsequēter in quilibet dictione. Vnde Nesciebatis, prima syllaba ē pro Baraliptō, notat reducēdū ad Celarēt. Secūda notat Celātes reducendū ad Darij, & sic cōsequēter. Pariter in secūda Figura: Odiebā, prima indicat Cesare reducendū ad Ferio, Secūda Camestres reducendū ad Darij, eadē est ratio in alijs omnibus. Aduertendū est vltimō, Aristotelē etiā duos ex prima figura modos particulares, reduxisse ad alios duos vniuersales ad Impossibile, sed nō immediatē, sicut reliquos, sed mediati, nā pri mi reducūtur ad Secūdā figurā, & ex Secūda

figura

figura per ostensionē postea reducūtur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossibile reducitur ad Camestres eadē regula, qua Syllogismi Secūdæ figuræ reducūtur; nempè cū eadem Maiori, & cōtradictorio cōclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictoriū Minoris, vt fiat in Darij, Omne animal sentit, Aliquod albū est animal, ergo Aliquod albū sentit, reducitur. Omne animal sentit. Nullū albū sentit, ergo Nullū albū ē animal. Ferio aut reducitur ad Celarēt, vt Nullus lapis ē animal. Aliquod albū ē lapis, ergo Aliquod albū nō est animal, reducitur, Nullus lapis est animal, Omne albū est animal, ergo Nullū albū est lapis. Postea verō hos reducere ad Celarēt ostēsiu ē facile est. Ex quibus omnibus patet, quot sint syllogismorū modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuersales primæ, tanquā ad fontē reducantur. Erit satis vtile, si studiosi Inuenes in his reducēdis maximè exerceantur, totū enim negotiū logicū maximè ex natura Syllogismi recta cognitionē, & speculatione depēdet, ob idq; nos quosdā solū reduximus, vt iuxta regulas his exēplis illustratas reliquos inter se conferentes reducerent.

De arte inueniendi Mediū ad cōcludēdā quāq; propositionē. Cap. XII.

POST

POSTQUAM vniuersos modos cōcludēdi in qualibet figura ostendimus, superest, vt artem, qua proposita quauis conclusione Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, ostendamus. Hæc autē sequentibus continetur conclusionibus. Ante quas oportet supponere notitiam trium Terminorū, scilicet, medij, Antecedentis, Consequentis, & extranei. Illud medium dicitur Antecedens aliquem terminum, quod infert illū vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo est antecedens ad animal, & ad risibile. Illud dicitur consequens alicuius, quod inferitur ex illo vel tanquam superius, vel tanquam conuertibile, vt animal est consequens ad hominem, & hinnibile ad equum. Illud autem dicitur Extraneum, quod de illo non potest affirmari, vt homo ad equum.

Est igitur prima Conclusio: Ad concludendam vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barbara, oportet sumere Medium cōsequens ad subiectum & antecedens ad prædicatum, id est terminum, qui de subiecto prædicetur, & sit illo superior, & inferior prædicato, Verbi gratia, ad cōcludendū, Omne animal est substantia, sume corpus. Omne corpus est substantia. Omne animal est corpus, ergo Omne animal est substantia, vel sume

sume aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet sensibile, sic, Omne sensibile est substantia. Omne animal est sensibile, ergo Omne animal est substantia. Secūda; Ad concludendā particulare affirmatiuā in Tertia figura, vel in prima p cōuersionē particularis affirmatiuæ sumendū est Medium, quod sit Antecedens ad vtrūque, scilicet subiectum, & prædicatū, verbi gratia, ad cōcludendū. Aliquod animal ē substantia, sume istud Mediū, homo, sic, Omnis hō est substantia, Omnis hō est animal, ergo Aliquod animal ē substantia, in Darapti. Tertia Ad cōcludendā vniuersalē negatiuā in Cesare, & Celarent, sumendū est Mediū extraneū ad prædicatū, & consequens ad subiectū, verbi gratia, ad concludendū, Nullus homo est lapis, sumendum est Animal, vel, Risibile, sic, Nullū animal est lapis Omnis hō est animal, ergo Nullus hō ē lapis. vel, Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus hō est lapis. Quarta. Ad cōcludendā eandē vniuersalē negatiuā in Camestres, vel Celātes indirectē, sumendū est Mediū extraneum ad subiectū, & cōsequens ad prædicatū, vt ad concludendam eadem, scilicet, Nullus homo est lapis, sume Inanimatum. Omnis lapis est inanimatus, Nullus homo est inanimatus, ergo, Nullus homo est lapis. Quinta ad concludendam particularem negatiuam in Tertia figura, aut indirecte in

prima fumere oportet Mediū antecēdēs ad subiectū, & extraneum ad prædicatū, vt ad cōcludēdū, Animal nō est insensibile, fumatur, homo sic, Nullus hō est insensibilis, Omnis hō est animal, ergo animal nō est insensibile. Sexta. Ad inferendū particularē affirmatiuā indirectē in Baralip̄tō & Dabit̄is, sumēdum est Medium antecēdēs ad subiectū, & consequens ad prædicatū, vt ad cōcludēdum. Aliquod corpus est equus, fumendum est, viuēs, sic, Omne viuens est corpus. Omnis equus est viuens, ergo Aliquod corpus est equus nec potest aliud Mediū ad cōcludēdū aptum sumi, si enim aliū hoc speculati fuerimus, inueniem⁹ Mediū aliquod posse modis nouem se habere ad extremitates, ex quibus conclusio Syllogismi constat, ex quibus modis, sex apti, tres verō inepti ad inferendū comperiētur. Primò enim potest esse cōsequens ad subiectum, & prædicatum, id est superius vtraque extremitate, & tunc est inutile, quia si superius est vtraque extremitate, debet de vtraque affirmatiuè prædicari, & faciet præmissas affirmatiuas in secūda figura, quod esse non potest. Secundò potest esse extraneū ad vtramq; extremitatē, & sic etiā est inutile, quia debet de vtraque negari, & sic faceret ambas præmissas negatiuas, quæ est cōbinatio inutilis. Tertiò potest esse extraneus subiecti, antecedens prædicati, & sic etiā

est

est inutile, quia si ē antecēdēs prædicati, denotat Maiorē esse affirmatiuā, i qua maior extremitas, quæ ē prædicatū, prædicetur de Medio, & si ē extraneū Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tūc in prima figura esset Minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis Syllogism⁹ esset in tertia figura Minori negatiua quod esse nō potest. Reliqui sex modi, quib⁹ Mediū potest sumi, sūt vtilēs, & tales sūt supra dicti, nā vel est antecēdēs ad vtrūq;, & tūc infert particularē affirmatiuā i Tertia figura, vel ē cōsequēs ad prædicatū, antecēdēs ad subiectū, & sic infert particularē esse affirmatiuā indirectē in Baralip̄tō, et Dabit̄is, vel cōsequens ab subiectū, & antecēdēs ad prædicatū, & sic infert vniuersalē affirmatiuā in Barbara, vel extraneum subiecti, cōsequēs prædicati, & sic infert vniuersalē negatiuā in Camestres, & Celātes, vel est extraneū prædicati, cōsequēs subiecti, & sic infert vniuersalē negatiuā in Celarēt & Cesare, vel est extraneū prædicati, antecēdēs subiecti, & sic infert particularē negatiuā in Tertia figura, & indirectē in Prima. De dictionibus quibus hæ regulæ facilius retinētur & de principijs, quib⁹ cōbinatiōes inutiles examinātur

Cap. XIII.

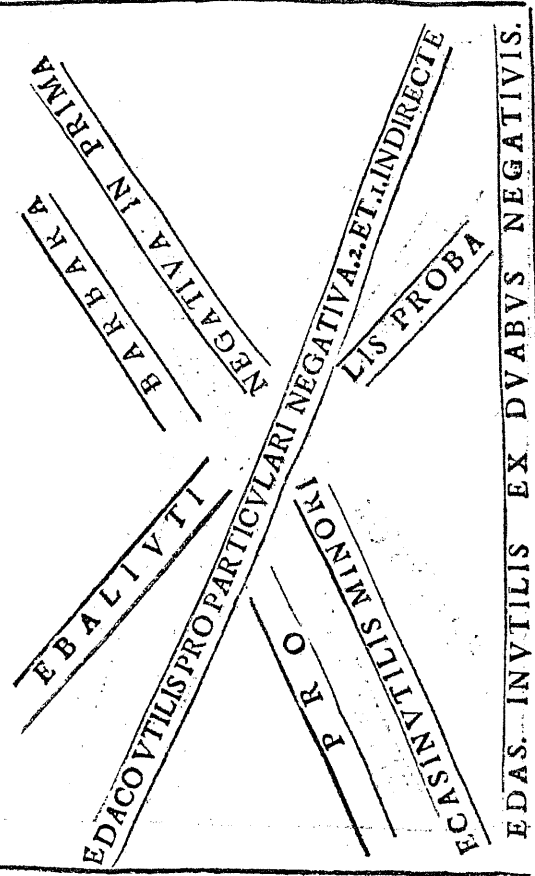
LIBER

Si aut magis i prop̄tu istas regulas habere cupis sunt quædã inuētæ dictiones, quibus facilius cognoscamus, quo medio quæq; propositio concludendã sit. Dictiones autem hæ sunt.

Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali, Febas, Hedas, Hecas, i quibus primũ e cõsiderãdũ, terciã vocalẽ vltimã denotare cõclusionẽ, quæ debet inferri eo modo, quo superio dixim⁹ de istis vocalib⁹, ac p̄pterea i trib⁹ vltimis dictionib⁹ nõ ponitur Tertiã vocalis, quia per illas designatur Mediũ inutile ad inferendũ. Est secũdò cõsiderãdũ, esse sex cõsonãtes B, C, D, F, G, H, Per, B, intelligitur mediũ cõsequẽs ad prædicatũ; per C, antecedẽs ad prædicatũ; per D, extraneũ ad prædicatũ; reliquæ tres sũt p̄ subiecto, F, cõsequẽs ad subiectũ. G. antecedẽs. H. extraneũ. Aduertendũ tertio, primã dictionẽ esse p̄ prima regula, secundã p̄ secũda, & sic cõsequẽter. Vnde Fecana, id e, ad cõcludẽdã vniuersalẽ affirmatiuã i Barbara, lũ mediũ e mediũ cõsequẽs ad subiectũ, quod denotatur p̄ F, & Antecedẽs ad prædicatũ, quod notatur p̄ B, sic in alijs. Sũt aut duæ vocales mediæ notadæ A, significat p̄dicatũ, E subiectũ. Hæ aut dictiones in sequẽti figura habẽtur expressæ, quã figurã ridiculo vocabulo Antiqui Põte Asinorũ, vocabant, quia hominib⁹ tardi ingenij ista ars inueniẽdi Mediũ nõ esset intelligibilis, sed iã p̄fectò nullus est ita ingenij inops, cui nõ sit facilis & manifesta.

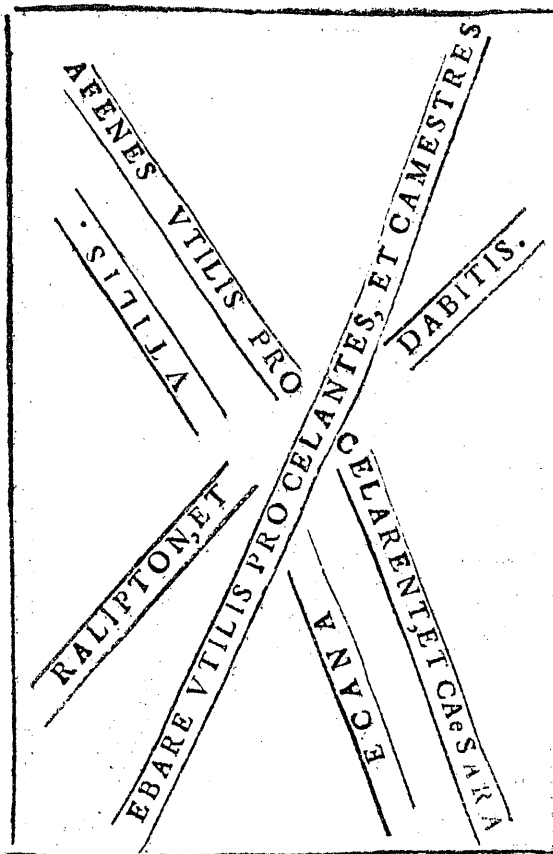
GAGETI VILIS PRO PARTICVLAFIRM. IN. 3. ET. J. CONVERSA

C

D.E.

A.L.

FIGURAS IN UTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN 2. FIGURA B

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles utitur ad combinationes inutiles Syllogismorum examinandas, quae vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autem nihil aliud est, quam proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis affirmatiua coposita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis negatiua coposita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionum dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam; nam tunc daretur antecedens verum, & consequens falsum, quod repugnat bonae consequentiae: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendam negatiuam eadem causa, ac ideo non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet, ut Antecedens verum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiue, est dare terminos, in quibus Omni, dare negatiue, est dare, in quibus Nulli. V.g. volo probare hanc dispositionem esse inutilem, Animal est currens. Homo est animal, do tres terminos, in quibus Vniuersalis affirmatiua

ua cōstans ex extremitatibus propositionū com-
positarū ex illis stet in veritate cū eisdē propo-
sitionibus eodē modo dispositis; color, Accidens,
Albedo sic, Color est accidens. Albedo est color,
Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio
nō potest inferre semper negatiua, quia modo af-
firmatiua ex illis extremitatibus cōpositis est ve-
ra. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currēs,
Homo Animal currit, hō non est animal. Cū his
potest esse quod nullus hō currat, ergo nō est illa
dispositio apta formaliter ad inferendū affirma-
tiua, & sic oratio est inutilis; ita possunt dari ter-
mini in omni inutili combinatione. Potest autem
in istis terminis inueniendis hęc regula obserua-
ri, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, &
qui adinuicem negētur cum aliquo superiori ad
vtrunq; vel duos terminos, quorū vnus sit cōte-
quens ad alterū, cum aliquo extraneo, vel etiam
cū superiore, vel tres disparatos, & per hos pote-
ris examinare quācunq; combinationem.

De Syllogismo ex obliquis, & de Ex-
positorio. Cap. XIII.

ALIVANDO Syllogismi ex terminis o-
bliquis sunt, non solum ex parte extrema-
tum, vt Omnis criatura est Dei, Angelus est
creatura; ergo Angelus est Dei. Omnis criatura
est

est Dei, est perfectio. In Deo est iustitia, ergo in
Deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij, ali-
quādo enim medius terminus est obliquus, vel in
Maiori, vel in Minori, vel in vtrāq; simul. Etiā o-
bliquis varius esse potest iuxta casuum multitu-
dinem. V.g. Cuique animali inest sensus, homo est
animal, ergo homini inest sensus. In omni loco ē
Deus, Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sūt
autē in istis ista obseruanda. Primum vt extreni-
tas, quæ fuerit obliqua in præmissis, ita maneat in
conclusionē, vt apparet in Syllogismis positis. Se-
cundo, Quando Mediū est obliquum in vna præ-
missa, tunc illa extremitas, quæ cum mediō obli-
quo ponitur, debet in cōclusionē inferri in recto,
& altera extremitas i obliquo. V.g. Omnis entis
est scientia, Corpus est ens, ergo Corporū est sciē-
tia. Quando verò in vtrāque est obliquum Mediū,
extremitas inferetur vtrāque in recto, vt Nulla
pax vera inest impio, Otium inest impio, ergo o-
tium nō est pax. Tertiò, Quando in præmissa ne-
gatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, se-
quitur cōclusio de obliquo. Nulli animali irratio-
nali inest ratio, Equus est animal irrationale, ergo
Equo nō inest ratio. Quando autē fuerit affirma-
tiua de obliquo, & negatiua recta, non ita sequi-
tur, nō enim valet, Homo nō est Angelus, Omni
homini inest intellectus, ergo Angelo nō inest inte-
lectus,

lectus, Præter hos Syllogismos aliquādo euent
 vt Mediū i quibuldā sit terminus singularis, & hic
 Syllogismo Expositorio dicitur, qui maximè Ter
 tiæ figuræ familiaris ē, eò quòd i eo Mediū subij
 ciatur, p̄p̄riū aut sit singulariū terminorū subijci.
 Petrus ē aīal, & Petro ē currēs, ergo Aliquod cur
 rēs ē aīal. Fiūt etiā Syllogismi Expositorij ex Me
 dio vniuersali, puta cū volumus alicuius generis,
 vel superioris inferiū aliquod demonstrare, vt si fie
 ret Syllogismus in Baroco. Omnis hō est aīal. Ali
 quod albū nō est animal, ergo Aliquod albū non
 est hō. fit expositorius si sumam⁹ aliquod inferi⁹
 sub Minori, scilicet, Aliquod albū, quod nō sit ani
 mal, nēpè Niūē, & fiat Syllogismus, in Felapton,
 Nulla nix ē animal. Omnis nix est alba, ergo ali
 quod albū nō est animal. Iste Syllogismus ab Ari
 stotele vocatur Expositorius, quia per sumptio
 nē inferiorū probat vniuersali⁹ illud minoris præ
 cedētis, id est, aliquod albū nō est animal, & talis
 etiā in alijs figuris à Tertia optimè fieri potest.

De sex potestatibus & tribus defecti
 bus Syllogismorū. Cap. XV.

SILLOGISMORVM potestates sex sunt. Pri
 ma ē plura cōcludē di. Syllogismo enim qui in
 fert Vniuersalē, potest inferre ei⁹ vniuersalis sub
 alternatā, & inferēs cōclusionē, potest inferre ei⁹
 cōuer-

cōuertētē, & id quod sequitur ex tali cōclusionē.

Secunda est, Verū ex falsis syllogizādi, eadem
 enī forma Syllogismi aliquādo verū ex vero de
 ducimus, vt Omne animal ē sensibile, Omnis hō
 est animal, ergo Omnis hō est sensibilis. Aliquan
 do verū ex falso, vt Omnis leo est rationalis. Om
 nis homo est leo, ergo Omnis homo est rationa
 lis. Aliquādo etiam falsum ex falsa conclusionē.

Tertia est, Circulariter syllogizādi. Est autē Sy
 llogismus circularis ille, qui ex alterius cōclasio
 ne cū vnius præmissæ cōuertētē infert alterā præ
 missam; hoc autē fit in terminis cōuertibilibus, vt
 Omne corpus est cōpositū ex matcria & forma,
 Omne ens mobile est corp⁹, ergo Omne ens mo
 bile ē cōpositū ex materia & forma: Fit circular
 ris cōuersa maiori, Omne cōpositū ex materia &
 forma ē corpus, Omne ens mobile ē cōpositū ex
 materia & forma, ergo Omne ens mobile ē corp⁹

Quarta ē, Cōuersiue Syllogizādi. Est autē Sylo
 gismus cōuersi⁹, qui ex cōtradietoria, vel cōtra
 ria prioris Syllogismi cū altera præmissarū tollit
 alteram, id est, eius cōtrariā, vel cōtradietoriā in
 fert, quo maximè vtimur, quādo alteri⁹ rationē
 euertēre volum⁹, vt Omne albū currit, Omnis hō
 est alb⁹, ergo Omnis hō currit; Fit cōuersi⁹ ad
 tollēdā Maiorē, Nullus hō currit, Omnis hō ē al
 bus, ergo Aliquod albū nō currit. Potest etiā ma
 ior

ior eadē particularis fieri & erit in Boccardo.

Quinta est, Syllogizādi per impossibile: Est autē hic Syllogismus, qui ex cōtradictorio alicuius propositionis veræ negatæ, cū altera propositione clarè vera, infert manifestè ppositionē falsam vt fiat regressus ad negādū oppositū ppositionis negatæ. V.g. negat quis, Spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile. Nulla spongia est sensibilis, ergo Nulla spongia est animal; Ista conclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior quia est manifeste vera, ergo minor, oppositam ergo negata prius erat vera, hic autem oportet sumere Contradictorium, nā in Contrarijs ex falsitate vnus non sequitur veritas alterius, cum vtrunque falsum esse possit.

Sexta potestas est, Ex oppositis syllogizādi, Est autem iste Syllogismus, quo ex duabus cōtrarijs, vel cōtradictorijs infertur cōclusio, qua negatur idem de seipso. Vtimur hoc cōtra proteruos, cōtraria, vel cōtradictoria admittētes, Verbi gratia. Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo Animal non est animal.

Sunt autē tres in Syllogismis defectus; Primus est, Petere principiū. qui tūc accidit, quādo idem per diē, vel aliquid per æquē, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo ē hō, & Omnis homo est hō, ergo Omnis homo est homo. Secundus est, Non

Non propter accidere falsum, qui tūc euenit, quādo syllogizādo falsitas cōclusionis illatæ imputatur alicui propositioni, in Antecedenti, quæ verè nō erat causa falsitatis illius; hoc autē maxime fit in Syllogismis, in quibus ē aliqua præmissa superflua. V.g. hō est animal, & omne corpus ē viuens. Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis ē viuēs, Cōclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet hō est animal. Hic falsas conclusionis imputatur propositioni, quæ nō est causa, nā ea semota adhuc sequitur Conclusio falsa.

Tertius dicitur Fallacia contrariæ opinionis; hic autem est, quando assentimur duabus contrarijs, vel cōtradictorijs aut in Vniuersali, aut in propria forma expressis, vt qui admitteret, Omne animal est corpus, & Nigrū nullum est corpus in communi admittit has, Omnis coruus est corpus, Nullus coruus ē corpus quæ formaliter sunt cōtrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites in cōcedendo sed prius attentè consideremus, & omnia perpendamus, ne potesta in contraria, vel cōtradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus.

Cap. XVI.

ABSOLVTIS iam Syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac modovacātibz cōfi-

conficiuntur, non inutile mihi visum est, si ea, quæ Aristoteles fusissimè de Syllogismis modalibus tractat, in breues & paucas redegero cōclusiones, vt has Iuuenes prius facillè edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes melius & aptius accingant, ac propterea Conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis cōtextu erutas proponam, difficultates, quæ circa ipsas sunt in proprium locum referuando.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istæ propositiones scōdū Modos duos Necessario, & Cōtingēter, de his enim præcipuus est sermo, nā alij præposita, aut postposita vna negatione, vel altera, equalitèr Necessario, vt cōstat ex superioribus aut enim vtraque est de Necessario, aut altera de Necessario, altera de Inesse, quæ sine modo est, aut vtraque de Cōtingēti, aut vna de Cōtingēti, & altera de Inesse, aut tādē vna de Cōtingēti, altera de Necessario. Hic autē sumimus cōtingētis pro eo, quod potest esse, & nō esse, quod dicitur Contingēs speculatiue sumptū, cuius naturā explicuimus libro tertio, & iuuabit lectorē illa eadē repetere.

Sit igitur prima Conclusio. In omni figura, & Modo cuiusque figuræ ex vtraque præmissa de Necessario. Cōclusio sequitur de Necessario. Valet enim Omne animal necessario est sensibile, Omnis hō necessario est animal, ergo Omnis hō neces-

fario est sensibilis. Similiter Nullus lapis necessario est animal, Omnis gemma necessario est lapis, ergo Nulla gemma necessario est animal. Idem in alijs modis, & figuris oportet existimare.

Secūda cōclusio. In prima figura maiori existēte de Necessario & Minori de Inesse, sequitur cōclusio de Necessario. In alijs verò figuris sequitur Cōclusio necessaria, quæ est Maior Syllogismi reductione facta ad primā figurā. Vndē in secūda figura existēte negatiua de Necessario, affirmatiua de Inesse, sequitur cōclusio de Necessario, quia Negatiua sit Maior in reductione ad primā. In Baroco hoc nō valet, quia nō reducitur in terminis nec in Boccardo, neutra enim existēte de Necessario siue maiori. sine minori, & altera de Inesse sequitur de necessario. In tertia vero figura si fuerit vniuersalis negatiua de necessario, sequitur Cōclusio necessaria, vt in Felapto, & Feriso, quādo vtraque affirmatiua sit vniuersalis, vt in Darapti, siue sit Maior, siue Minor, sequitur necessaria: si altera particularis, vt in Disamis, & Datisi: si vniuersalis fuerit necessaria, sequitur conclusio, alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia cōclusio. In prima Figura, vtraque cōtingēti in quatuor modis sequitur cōclusio cōtingēs, & in eisdē modis etiā sequitur, quādo vtraque est negatiua vel Minor sola, sed imperfectē. Dico imperfectē, quia opus est prius cōuertere Minorē ne-

gatiuā ſi affirmatiuā, vel vtrāque negatiuā in affirmatiuā, quod licet in Cōtingēti, vt ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Cōtingit nullū albū currere, Cōtingit nullū hominē eſſe albū, ergo Contingit omnē hominē currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtrāque negatiuā in affirmatiuā, vt clarè, & manifèſtè ſequatur. Similiter ſi alijs modis, Minori vel vtraq; exiſtēti negatiua.

Quarta Cōcluſio. In prima Figura, in eiſdē modo dis quatuor ſeruata eadē qualitate, & quātitate pro poſitionū, maiori exiſtēte de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſequitur concluſio Cōtingentis ſpecialiter dicti, at cōtra, Maiori exiſtēte d̄ ineſſe & minori de Cōtingenti tā affirmatiua, quā negatiua, ſequitur cōcluſio Contingentis non ſpecialiter dicti, ſed communiter, ſcilicet pro poſſibili, & ineſſe ſumpti, vt facilè erit exemplis oſtendere.

Quinta Cōcluſio. In eadē prima figura idem iudiciū eſt Ineſſe Neceſſario, & de Ineſſe ſolo, vt ſi Maior Cōtingens, & Minor Neceſſaria, ſequatur cōcluſio Cōtingentis ſpecialiter dicti, ſcilicet pro eo, quod eſſe, & poteſt nō eſſe; at ſi Maior de Neceſſario & Minor cōtingēs, ſiue affirmatiua ſiue negatiua. Cōcluſio erit cōtingēs generalis. Quod ſi neceſſaria fuerit Maior, & negatiua, poteſt inferri cōcluſio de Ineſſe, vt Neceſſario nullum intelligens eſt equus. Contingenter omnis homo eſt

inte-

intelligens, ergo Nullus homo eſt equus.

Sexta Cōcluſio pro ſecūda figura. Ex vtrāque cōtingenti in ſecūda figura vtcunq; diſponatur nihil ſequitur, nec quādo negatiua eſt cōtingens, & affirmatiua neceſſaria vel de Ineſſe. At quādo affirmatiua eſt cōtingens, & negatiua neceſſaria, vel de Ineſſe, ſequitur Cōcluſio contingens generaliter dicti, vt Neceſſario nullus equus ē homo, Contingenter omne currens eſt homo, ergo Contingenter nullum currens eſt equus.

Septima Concluſio pro Tertia figura. In tertia figura, ex vtrāque de Contingenti ſequitur concluſio contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Neceſſario, vel de Ineſſe, ſi cōtingēs fuerit illa, quæ eſt Maior in reductione, in figura prima erit concluſio Contingens ſpecialiter dicti, ſi verò fuerit in reductione Minor, erit Concluſio contingentis generaliter dicti.

De Syllogiſmo Hypothetico.

Cap. XVII.

POST QVAM de Syllogiſmo ſimplici huc ſi-
ſq; latius diſſeruiimus, ſuper eſt, vt de Syllogiſmo Hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Eſt igitur Syllogiſmus Hypothetico qui ex altera aut vtrāque præmiſſa conſtat Hypothetica. Huius tres ſunt præcipuæ ſpecies ſecū-

P dum

dum Hypotheticas propositiones, ex quibus cōficitur. Est enim Cōditionalis, Copullatiuus, Disiūctiuus. Cōditionalis est, qui ex præmissa cōstat cōditionali, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Fiūt autē in hisce duo modi Syllogismorū, quidam procedūt ex Maiori cōditionali, & ipso Antecedenti solo pro Minori ad positionem eiusdē consequentis in cōclusionē, vt si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal, & hæc prima figura horū Syllogismorū esse potest, sub qua quatuor sunt modi, nā Cōditionalis potest habere vtramq; partē affirmatiuā, & tunc est primus modus, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Aut vtramque negatiuā, & tūc est Secundus modus, vt si non est animal, nō est homo, sed non est animal, ergo est homo. Aut priorem affirmatiuam & posteriorem negatiuam, & tunc est Tertius modus, vt si æstas est, frigus nō est, sed æstas est, ergo frigus non est: Aut priorem negatiuam, posteriorem affirmatiuam, & tunc ē Quartus modus, vt si non est sanum, est ægrum, sed nō est sanum, ergo est ægrum.

Quidā alij Syllogismi sunt, in quibus à tota cōditionali Maiori & opposito cōsequētis pro Minori, infertur oppositū Antecedentis pro cōclusionē, & hæc posterior figura horū dici potest, sub qua alij sunt quatuor modi similes præcedētibz.

Aut

Aut enim est tota affirmatiua, vt si est homo, est animal, sed nō est animal, ergo nō est homo. Aut tota negatiua, vt si sol non lucet, dies non est, sed dies ē, ergo sol lucet: aut prior affirmatiua & posterior negatiua, vel cōtrā, vt superius diximus.

Est alius Syllogismus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propositione procedit: Sunt autē tres modi horum, præsertim in copulatiuis negatiuis, id est, in quibus negatio ipsam partium connexionē negat. Primus modus quando copulatiuæ partes nō habēt aliā negationē quam eam, quæ totā ipsam negat, tūc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem, vt non homo currit simul & sedet, sed currit, ergo nō sedet, vel etiam, sedet, ergo nō currit à Negatiua autē non valet affirmatiuē, non enim dicitur, Non currit, ergo sedet.

Secūdus modus est, quando vtrāque pars habet aliā negationē præter negationē totius, tunc enim valet à tota copulatiua, & vna negationē ad alterius affirmationē: vt Non homo non studet, simul, & non legit, sed non studet ergo legit, vel etiā, Non legit, ergo studet, cōtrā non valet.

Tertius modus quādo vnā pars habet negationē, alterā non, tūc enim valet à tota copulatiua, & parte affirmata ad partem negatam, vt Non

P 2

homo

homo currit, & nō mouetur, sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nā in affirmatiuis non fiunt Syllogismi, sed consequentiæ quædam. Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet sui partē, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo ē fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnib9 poteris singulas partes per se inferre.

Est & Syllogismus disiunctiuus, qui ex propositione cōstat disiunctiua, in hoc autē procedimus semper à tota disiunctiua cū vna parte ad oppositā alterius, vel cum opposito vnus partis, ad positionē alterius partis. V.g. Aut ē dies, Aut ē nox, est dies, ergo non est nox, vel aliter, Aut est dies, aut est nox, nō est dies, ergo est nox. hic autē argumētandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraque pars sit affirmata, siue vtraque negata, siue prior affirmata, posterior negata, vel contra, prior negata, posterior affirmata, semper tamē debemus procedere vel ab vna parte ad oppositā alterius, vel ab opposita vnus partis ad alterā partē. Vnde valet quando vtraque pars ē negatiua. Aut non est sanum, aut nō est ægrum, sed est sanū, ergo non est egrū, vel aliter. Non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quādo vtraque affirmatiua, & quando altera etiam est affirmatiua.

Possunt

Possunt autē duæ figuræ harū distingui sicut in Cōditionalibus, altera in qua p̄ minori ponimus priorē partē disiunctiuæ, aut oppositā eius, pro cōsequenti verò posteriorē, aut ipsius oppositā. Altera contra, in qua pro minori posteriorē partē, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione verò priorē, aut eius oppositam, qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuā esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquas falsas. Ex his, multi colliguntur disiunctiuorum Syllogismorū modi, quos per hanc artē, & regulā facile erit diligenti lectori, & admodū vtile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis Syllogismis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis speciebus Argumentationis. Cap. XVIII.

SUPEREST, vt breuiter, quid aliarū argumentationum species sint, explicemus. Enthymema, vt Boetius asserit, est oratio in qua nō omnibus præmissis propositis festinata inferitur conclusio, vt homo est animal, ergo homo est corpus. dicitur etiā truncatus Syllogismus, quia ei deest aliqua præmissa, vnde ad Syllogismum reduci potest per additionē illius præmissæ, quæ deest: Reducetur enim illud Enthymema sic ad Syllogis-

P 3 mum

mun, Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est corpus.

Inductio, quam alij Enumerationē vocant, est ab inferioribus ad superius pgressio, vt iste ignis calefacit, & iste ignis calefacit, & sic de singulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiā aliquādo Inductio nō à singularibus, sed à minus cōmunibus, vt homo sentit, leo sentit, & reliqua animalia sentiunt, ergo omne animal sentit. Aliquādo procedimus negatiuē, aliquādo affirmatiuē, de quibus superius diximus in libro Tertio. hic autē attendendū est, vt omnia inferiora, quoad fieri possit, enumerentur.

Exemplū est ab vno singulari ad alterum, propter aliquā similitudinē illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitētibus, ergo & nobis parcat, si pœnitentiā agamus. Potest exemplū aliquādo à duobus, vel à tribus singularibus sumi, semper tamē obseruanda est aliqua similitudo inter ea, in cuius virtutē vnū singulare ex altero colligatur. Exemplū, & Enthymemate frequētius Rhetores, sicut Syllogismo, & Inductione, Dialectici vtūtur. Hæc sunt, quæ de argumētationibus, præsertim de Syllogismis, Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Aristotelis doctrinā, postea fusius, copiosius, ac exactius ista percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRO-

INTRODV

CTIONIS IN DIALECTICAM

ARISTOTELIS

LIBER. V.

De locis & fallacijs Syllogismorum.

De duplici Syllogismo secundum materiam. Cap. I.

SYLLOGISMVS, & forma, & materia, tāquam duplici parte intrinseca perficitur. Forma, dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem, & qualitatem, & trium terminorū dispositionē, est, de qua abundē in libro Quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus cōstruetus ē. Hæc autē in duplici differētia se habet: quædam enim sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquādo falsas esse accidit: quales sūt illæ in quibus definitio, vel pars aliqua definitionis, ge-

nus nempè, aut differentia de definito prædicatur, vt homo est animal rationale, hō est animal, homo est rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inseparabilis proprietas de suo subiecto prædicatur, vt homo est risibilis, æquus est hinnibilis, albū est disgregatiū visus, ignis est calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de suis proprijs causis prædicamus, vt animal rationale ē risibile, frigiditas cōgregat, calor separat. Has omnes propositiones necessarias vocamus. Quædā aliæ sūt, quæ Probabiles dicuntur, quasi probatæ, & receptæ vel omnium consensu, vel plurimorum, vel sapientium, & horum, vel omnium, vel plurimorum, vel maxime probatorum. Sunt enim quædā propositiones quarum nō est ea euidētia, quin possit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iā ab omnibus tanquā veræ, vt Figulus figulū odit. Omnis mater diligit filium suum; Amicis est beneficiendum. Aliæ à plurimis, vt Diuitiæ sūt parandæ. Honores sūt expetēdi. Aliæ ab omnibus sapiētibus, vt Ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. Aliæ à pluribus sapiētibus; vt Non sūt infiniti mundi: non est corpus indiuisibile: Plura sūt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à plurimis Philosophis, quamuis non omnibus. Aliæ à paucis, sed celeberrimis, vt Ideæ nō sūt: Est quinta substantia præter elemēta; Visus fit per intus susceptio-

ceptio-

ceptionem. Hæ enim à Peripatheticis probantur. Omnes hæ propositiones probabiles sūt, nō quia veræ, aut falsæ sūt, sed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio euidens in cōtrarium. Sunt etiā & aliæ probabiles, quæ ex istis aliqua via deducuntur, quas aliqui Probabiles mediatas vocant. Ex his igitur verisque propositionibus fiūt Syllogismi; quemadmodū enim eadem forma circuli, aliquādo in ære, aliquādo in auro, vel in alia materia fit, ita & eadē forma & figura Syllogismi aliquādo propositionibus necessarijs applicatur; aliquādo verò probabilibus. vt si sumas propositiones has necessarias. Omne animal rationale, ē risibile; Omnis homo est animal rationale, ergo Omnis homo est risibilis. Syllogismus conficitur in Barbara. At si sumas has probabiles, Omne quod est bonum, expetēdum est. Omnes diuitiæ bonæ sūt, ergo Omnes diuitiæ sūt expetendæ, eadē fit in Barbara, forma. Si igitur materiā ipsam Syllogismi consideramus, duas Syllogismorum species constituemus, & illorum, qui ex necessarijs constantur, & hi Demonstrantur, & eorum qui ex probabilibus, & hi Dialectici seu Topici dici solent.

De Demonstratione, & Dialectico
 Syllogismo. Cap. II.

DE

DEMONSTRATIO Syllogismus est, ex necessarijs propositionibus propriā Cōclusio- nis causam exprimētibus compositus. Duo enim necessaria sunt ad hūc Syllogismū, qui demōstratio dicitur; alterū, vt ex necessarijs constetur; ille enim qui ex probabilibus, aut alijs propositionibus, quæ non necessariae sunt, cōponitur, demonstratio nō est. Alterum, vt præmissæ causa propria conclusionis sint; id est, in præmissis contineatur causa vera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo, ista demōstratio est; Omne cōpositum ex contrarijs corruptibile est, Omne mixtum corpus est ex cōtrarijs cōpositum, ergo Omne mixtū corpus corruptibile est. Omnes enim hæc propositiones necessariae sunt, & causa, quare corpus mixtum corruptibile est, in præmissis exprimitur, nempe quia ex contrarijs compositum est. Quo fit, vt in Demonstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto mōstranda; ipsum subiectum. Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto, ipsum Medium. Fit aliquando demōstratio, cum mediū est aliquis effectus, sed hæc non simpliciter demonstratio dicitur. Hic Syllogismus qui demōstratio simpliciter dicitur, est adeo efficax, & validus, vt non quamcunq; cognotionē Conclusionis demōstrat.

stratæ efficiat; sed clarā certā, ac infallibilem, quæ dicitur Scientia; ac propterea Demonstratio est syllogismus faciens scire, & Scire propriè, est rē necessariā per propriā causam cognoscere. Syllogismus Dialecticus, est Syllogismus ex probabilibus cōfectus. Nō oportet autē vt semper ex vtraque præmissa probabili procedat, aliquādo enim ex vtraque probabili fit, vt Omne bonū est amplectēdum, Labor est bonus, ergo est amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili, ex altera necessaria, vt Omnis virtus est antepōnda diuitijs, Iustitia est virtus, ergo Iustitia est antepōnda diuitijs. Maior probabilis quidē, Minor tamē necessaria, sicut homo est animal. Hic Syllogismus non est adeo efficax, sicut prior, nō enim scientiā conclusionis facit, sed opinionē, id est, cognitionem quandam nō admodum clarā, certā, & infallibilē secūdam quam aliquādo decipi possumus. Quod enim opinione tenetur, errori expositum est. Tali syllogismo vtimur circa quālibet quæstionē dubiam, seu problema, probabiliter partem vtramque probando. Est enim Problema, quæstio; seu interrogatio contradictionis alicuius vtramque partē amplectens; vt an diuitiæ sint bone, nec ne, an scientiā præstet sanitati nec ne, an honor sit antepōnendus famæ nec ne. Horum vtramque partem probabiliter Dialectico syllogismo disputa

putamus. Quædam enim Logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viâ docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam cõmunes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorũ copia suppeditatur, quæ in præsentib. breuiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus & quotuplex in generali Cap. III.

LOCUS est argumenti sedes, Analogia seu similitudine sumpta à loco corporum. vt enim locus continet corpus, ita id à quo argumenta extrahuntur tanquã in eo cõtenta, locus dicitur. Ideo aliter etiã definiri solet, nempe Locus est id, à quo ad propositam quæstionẽ conueniens trahitur argumentum. Præterea, quemadmodum res occultæ, & absconditæ maximè loci in quo sunt, ostensione inueniuntur; ita argumenta his, quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiã solet. Locus est nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaq; re probabile sit, inueniri potest; ac si clarius diceretur. Est signũ quoddã cõmune argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possumus. Tandẽ quemadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa produ-

producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiũt, ab eodẽ fonte procedũt, sed à diuersis; ac ideo hæc Loca vocãtur. Locus duplex ẽ, alter, qui dicitur Maxima, alter Differentia Maximæ. Locus maxima est propositio vniuersalis per se probabilis, cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur. V.g. fiant istæ argumentationes. Planta est viuens, ergo Planta est corpus animatum. Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habitus bonus. Concha est animal, ergo Est viuens sensibilis, omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quod si petas, cui innituntur omnes hæ, respondere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocunq; prædicatur definitio, de eodẽ & definitum potest prædicari. Talis propositio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis, Dicitur propositio vniuersalis quid Maxima non solum & p̄vna aut altera argumentatione; sed pro multis circa quancunq; materiã, vt secundũ prædictã maximam poterit argumentari in omnibus diffinitionibus quarũcunq; rerum. Additur, per se probabilis; quia tales Maximæ Dialecticè non probantur, cũ nullam illis probabiliorẽ assumere possimus propositionẽ, ad earũ probationẽ; sed per se sunt probabilissimæ, & multæ ex eis sunt necessariæ. Additur vltimo; cuius veritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur, vt intelligas, has Maximas

simas nō esse fumendas vt partes argumētaticōnum, tanquā maiorem, aut minorē; sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationē non de necessitate componūt, sed ipsam corroborāt, & probare faciūt, quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus pōderis essent, ac propterea Maximæ dicūtur, quasi supra Minores & Maiores, quæ sunt Syllogismorū partes. Locus differentiæ Maximæ est is, quo inter se plures maximæ distinguuntur & separantur; nō enim omnes sunt eiusdē rationis, quædā enim argumenta vnus rationis, quædā alterius procreāt, vnde variè denominātur, ac tales denominationes dicūtur loci differentiæ maximæ, vt à Contrarijs dicitur locus, à quo ducuntur argumēta probātia rē per sua contraria, à Definitione, à quo ducuntur argumenta probātia per definitionē. similiter à Causis ab Effectibus. &c. Sicut autē sub vna maxima multæ argumentationes cōcludūtur; ita & sub vna differentia maximæ plures maximæ continētur, vt sub hoc loco à Definitione cōtinētur plures maximæ nempe. De quo prædicatur definitio, etiā definitū. Quod prædicatur de definitione, etiā de definitū. & aliæ, de quibus dicemus. Vt autē quomodo has differentias liceat sumere cognoscamus, tres termini in his argumētationibus sunt aduertēdi. Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autē cognoscuntur,

gnoscuntur, si talis argumētatio, quando syllogismus non fuerit, ad eum reducatur, cū enthymemata, & inductiones ad syllogismi formā reduci queāt vt Arist. docet. V.g. Animal rationale est risibile, ergo Homo est risibilis. Risibile est maior extremitas; animal rationale terminus est medius; homo verò minor extremitas. Vt autē locum, à quo argumētū procedit cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denominādus est locus; vt si inferens est definitio, locus dicitur à Definitione; si definitū, à Definito, si causa, à causis, si effectus, ab Effectibus & sic de reliquis. Locus differentiæ maximæ triplex est in generali. Internus, Externus, Medius. Internus ē, à quo ducuntur argumēta probātia quæstionē p ea, quæ sunt substantia rei, vt per definitionē, per definitū, vel per ea, quæ comitantur substantiā rei. Externus est, à quo argumenta petūtur, quæ probāt rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, à quo argumenta sumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

De loco intrinseco. Cap. IIII.

LOCUS intrinsecus duplex ē. Alter à substantia rei Alter à Concomitantib. substantiam. Locus à Substantia est à quo argumenta ducuntur,

tur, quæ ré per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probant. Est auté locus triplex, à Definitione, & definito, à Descriptione & descritto, ab Interpretatione & interpretato. Locus à Definitione est, habitudo definitionis ad definitum secundum quâ definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus auté hic definitionem, orationem explicantem naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius; qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiam, vel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumentandi, quatuor Maximis innixi; duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati, vt sit quæstio, an iustitia sit virtus; potest primo probari affirmatiuè ex parte subiecti, ponendo ipsius definitionem, scilicet, Habitus tribuens cuique; quod suum est, est virtus, ergo iustitia est virtus. Alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti; Habitus tribuens cuique; quod suum est, non est vitium, ergo iustitia non est vitium. Prior fundatur in hac Maxima. Quicquid prædicatur affirmatiuè de definitione affirmabitur de definito. Posterior in hac, Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, iustitia est habitus bonus, ergo iustitia est virtus; Alter negatiuus idem negando.

Est

Est auté maxima prioris. De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum: posterioris verò, à quo negatur definitio, etiã definitum negatur. Aliquando conuerso modo, per definitum definitionem probamus, & locus dicitur à Definito; & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur similiratione. Idem ex parte prædicati. Locus à Descriptione est similis ferè loco à definitione, hoc vno dempto, quod loco definitionis sumimus descriptionem, & locus à definito similis est loco à descritto. Vocamus auté Descriptionem, orationem explicantem rem non per differentias substantiales, sed per accidètia propria, quæ passim ponuntur loco differentiarum, cum differentia ipsæ in plurimum occultæ sint, quo definiendi genere ferè semper oratores vtuntur, definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, similes etiã maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione. est auté Interpretatio non rei, sed nominis explicatio, vt Philosophus est amator scientiæ; Theologus, qui de Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpretato recurrunt, et conuertuntur. Sunt auté & in his iisdem argumentandi modi,

Q

modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij, quia modus idem argumentandi est. Sub loco à Definitione è locus à differentia, sub loco à Descriptione locus à Proprio, sub loco ab interpretatiõe, locus à Synonymis, & locus à Conuertibilibus: Synonyma dicuntur diuersæ voces eandem prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius. Cõuertibiliaverò, quorum vnum de altero ad inuicẽ vniuersaliter prædicatur, flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile: sunt etiã in his eadẽ maximæ, quæ sunt in Interpretatione De locis à Cõcomitatibus substantiã,

De loco à Toto. Cap. V.

LOCVS à Concomitantibus substantiã est, à quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitantur, aut sequuntur, nõ sunt autẽ rei substantia. Est autem vnus ex his locus à toto, & partibus, à quo argumẽta ducimus partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autẽ modis Totum aliquod est. Totũ Vniuersale, totũ in Quantitate, totum Integrale, totũ in Modo, totum in Loco, Totum in tempore. Totum Vniuersale vocatur quodcumq; superius prædi

prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiua dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorum, homo respectu indiuiduorũ. Est autẽ à toto vniuersali modus argumentandi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad singulas partes disiunctiuè, vt elementũ est leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis est uis, huius Maxima. Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiã affirmatiuus, à toto ad partes disiunctiuè, vt cibus è bonus, ergo utilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima. De quo totũ vniuersale affirmatur, & aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partes etiã disiunctiuè, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutũ non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati à toto ad singulas, aut oes partes copulatiuè, vt negligẽtia nõ est bona, ergo ne honesta, nec utilis, nec delectabilis. Maxima. A quo remouetur totũ vniuersale, remouẽtur singulæ ipsius partes. Solet etiã argumentũ sumi ab huiusmodi partibus ad totum, ac sunt totidẽ argumentandi modi, Primus ex parte subiecti affirmatiuus a singulis partibus ad totum. Temperan-

tia est amanda, ergo virtus est amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto. Secundus similis ex parte prædicati affirmatiuus à parte ad totum, labor est utilis, ergo est bonus. Maxima De quo affirmatur pars subiectiua & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus à singulis partibus ad totum, equus non intelligit, ergo animal non intelligit. Maxima. Quod negatur de parte subiectiua etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à negatione omnium partiū copulatiue ad negationem totius, vt, planta nec est ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo non est elementum. Maxima. A quo partes omnes subiectiue remouentur, & totum remouebitur.

De toto in Quantitate.

TOTVM in Quantitate vocatur superius aliud quod cum signo vniuersalitatatis aut particularitatis, vt si dicas, omne animal, nullum animal, vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentum: ostendamus primò in toto vniuersali, Est primus à parte subiecti affirmatiuus à toto ad singulas partes, vt omne animal est sensibile, ergo cõcha est sensibilis, & spongia est sensibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vni-

uersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad singulas partes, vt Homo habet omnem sensum, ergo visum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuersale in quantitate, affirmantur singulæ partes. Tertius negatiuus ex parte subiecti à toto ad singulas etiam partes, vt nullum animal est sensibile, ergo leo non est insensibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuersali in quantitate, negabitur de singulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à toto ad singulas partes, vt lapis nullum habet sensum, ergo non habet visum. Maxima: à quo totum remouetur vniuersale in quantitate, & singulæ partes remouebuntur. A partibus etiam ad huiusmodi totum trahitur argumentum, Primus affirmatiuus ex parte subiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, vt aqua est corpus simplex, terra est simplex, aer est simplex, ignis est simplex, ergo omne elementum est corpus simplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipso vniuersali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet visum, auditum, gustum, & reliquos, ergo habet omnem sensum. Maxima: De quo omnes partes affirmantur, & ipsum totum in-

quantitate vniuersale. Tertius ex parte subiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiuè, vt homo non caret sensu, & brutum nō caret sensu, & omnia inferiora, ergo nullū animal caret sensu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiā vniuersaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet gustū, nec auditum, nec visum, nec reliquos, ergo nullū habet sensum. Maxima. De quo omnes negantur partes, & ipsum totum negabitur. Alterum totū est particulare, vt aliquod animal, & in hoc sunt similes argumentandi modi qui erant in toto vniuersali, nam indefinitum quod totum vniuersale ē, æquiualeat particulari, propterea nō repetitur

A toto Integrali.

TOTVM Integrabile est, corpus aliquod respectu partium quætitatis, vt domus respectu fundamenti, & reliquarum partium huiusmodi. & animal respectu capitis, pectoris, ventris, & cæt. Hæ autem partes in duplici sunt differentia, quædam enim necessaria, quædam non necessaria sunt. Necessaria dicuntur, sine quibus totum consistere nequit, vt hominis necessaria, partes sunt, caput,

put, cor, pectus. Non necessaria vero dicuntur, sine quibus totum ipsum potest consistere, quem admodum digitus, nasus, aures, non sunt animalis necessariae partes. Argumenta à necessarijs partibus solum ducimus. Est autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul, & per singulas per se eius partes necessarias, vt est homo, ergo pectus habet, cor habet, & similia. Similiter, Deus gubernat vniuersum, ergo & homines gubernat, Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessariae. Alter modus est, a totius negatione, ad negationem partium omnium disiunctiuè, vt non est domus, ergo vel nō est fundamentū, vt non est tectū, vel deest aliqua alia pars necessaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars necessaria. A partibus ad totū sunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessarijs ad totū, vt ē cor, est pectus, sunt intestina, & reliquæ partes necessariae, ergo est animal. Maxima. Positis omnibus partibus, ponitur totū. Alter modus est a negatione vnius partis principalis ad negationem totius vt nō est fundamentū, ergo non est domus. Maxima. Ablata vna parte necessaria, aufertur totū.

De Toto in Modo.

TOTVM in Modo vocamus quodcūque vocabulum respectu sui ipsius cum aliqua restrictione sūpti, quod Pars in Modo dicitur. vnde homo, totum in modo, homo dicitur, pars in modo. Oportet autem cōsiderare, vt talis restrictio non sit distrahēs, aut diminuens significationem totius, tunc enim nō erit pars, aut totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, albū secundum dentes, nō sunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & à toto, & à parte. Primus à toto ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad partem, vt omnes homines appetūt scire, Maxima. Quod de toto in modo vniuersaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad partem vt Deus fecit cūcta animalia, ergo fecit animalia terrestria. Maxima, De quo totum in modo vniuersaliter affirmatur, etiā pars affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partem, Nullus homo est odio habēdus, ergo nec homines inimici sūt odio habēdi, Maxima. Quod negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines vult perire, ergo non vult homines peccatores perire, sed vt conuertantur. Maxima. De quo totum vniuersaliter negatur, etiam

pars

pars in modo negabitur. In his omnib9 modis obseruandū est, & semper obseruari debet, vt quoties à toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum vniuersalitate sumatur, oppositum fiet, cū à parte in modo ad totum ducatur argumentum. tunc enim totum particulariter sumere oportet. A parte similiter argumēta mur ex parte subiecti, & ex parte prædicati affirmatiuè, & negatiuè. Sunt enim maximæ. Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto, & De quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter, & Quod negatur de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in tēpore.

TOTVM in loco, est aduerbium tempus vniuersaliter significans, vt, vbique, nullibi, nusquam. Totum in tempore, est quod tempus vniuersaliter significat, vt Nunquam, semper, & similia. In vtroque autem toto valet ad singulas partes tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt vbique ē Deus, ergo in deserto est Deus: vbique sunt animalia, ergo in India sunt animalia: nullibi est chymera, ergo in Hispania nō est chymera. Similiter in tēpore, semper Deus fuit, ergo fuit Deus olim:

nun

nunquam lapides sentiēt, ergo nec post mille annos sentient. A Parte verò etiam valet, a singulis enim partibus ad totum valet, sed non omni modo, sed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, hic est Petrus, ergo nō nullibi est Petrus Romæ non est Rex, ergo nō vbique est Rex: cras non legam, ergo nō semper legam: cras legā, ergo nonnunquā legam. Quod si omnes partes sumamus, tunc valebit ab omnibus partibus simul ad suum totū, sicut in alijs vniuersalibus, vt Deus est in cælo, in terra, in mari, & alijs locis, ergo est vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiā totis, Maximæ sunt. Posito toto in loco, vel in tempore, ponuntur singulæ partes. Posita vna parte, remouetur totum oppositum parti. Positis omnibus partibus, ponitur illarum totum, possent etiā aduerbia, tempus & locum particulariter significātiā, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus sunt ijdem modi argumentandi, qui in toto vniuersali & indefinito.

De Loco à Causis. Cap. VI.

LOCI argumentandi à Causis ferè inter omnes præcipui sunt, ac meritò inter internos numerantur, cumq̃ cause maximā cum rei substantia

stantia affinitatem habeant, adeo, vt per eas optime res definiri valeant. Est autem Causa id, ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis Causa est caloris, quippe ad ipsi esse calor sequatur. Quadruplex autem est genus causæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A Causa efficienti.

CAUSA Efficiens, est id, à quo primo incipit motus, & operatio. V. g. ignis calefacit aquā, motus huius initium fuit ignis, ignis est Causa Efficiens. Causa efficiens diuidi solet in Necessariā, & Sufficientem. Necessaria ea vocatur, à qua ita procedit effectus, vt non possit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus possit provenire, vt solis præsentia est causa diei, posita enim præsentia Solis nō potest non esse dies, nec dies ab alia causa provenire potest, quā ab illo. Altera causa est sufficiens, quæ suum effectū semper producit, quamuis effectus possit ab alijs causis provenire, vt iugulatio est causa mortis, & ignis causa caloris, tamen hi effectus ab alijs possunt provenire causis: multa enim calorem producunt præter ignem, & mortem efficiunt præter

ter iugulationem. Iterum Causa duplex est, quædam Actu, quædam Potentia. Causa Actu est, quæ operationem ipsam effectus significat, vt ædificans domificans, calefaciens. Potentia verò, quæ non talem actum importat, vt domicator, calefactiuum, ædificatiuum. Iuxta has distinctiones sunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus à Causis Necessarijs & effectibus affirmatiuè & negatiuè, V.g. Sol lucet, ergo dies est, & e contra dies est, ergo Sol lucet. erit cito interpositio terræ inter Solem & Lunam, ergo erit cito Eclipsis, & e contra. Similiter negatiuè non lucet Sol, ergo nõ est dies: non est dies, ergo non lucet Sol in Emispherio. Maximæ horum sunt. Posita causa necessaria ponitur effectus, & posito effectû ponitur talis causa. Ablata causa aufertur effectus, & ablato effectû aufertur causa. Secundus locus a causa sufficienti ad effectum valet affirmatiuè, ab effectû vero solum negatiuè, vt Est iugulatus, ergo interijt: Est ignis, ergo est calor. Ab effectû, Nõ interijt, ergo non est iugulatus. Non est calor, ergo non est ignis. Maximæ. Posita causa sufficienti ponitur effectus. Ablato effectû aufertur causa sufficienti. Tertius à causa Potentiali ad possibilitatem effectus valet affirmatiuè, ab effectibus verò existentia, ad præ existentiam causæ, vt domifica

tor,

tor est, ergo possunt fieri domus. Domus existit, ergo domicator fuit. Hic aduerte à causa ad effectum non valere simpliciter, quia plura sunt necessaria, quàm domicator, vt possit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis, sed valet positus alijs necessarijs. Maximæ. Posita causa potentiali cum alijs requisitis possibilis est effectus, & posito effectû necessario præcessit causa. Quartus à causa Actuali ad effectum, & econtra valet affirmatiuè, & negatiuè, sed ex parte effectus cum verbo denotante operationem, vt ædificans est, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans est, similiter negatiuè, Maximæ. Operante causa fit effectus, Cessante causa non fit effectus, & e contra. Præter hos modos vulgares sunt alij vtilis admodum, cum enim omnis causa efficiens effectû sibi in eo, quo potest, assimilari studeat, probabiliter, quæ in sunt causis atribuimus effectibus, & e contra, vt mundus est factus à Deo, ergo bonus est, liber iste est ab Aristotele editus, ergo Philosophia bona refertus est. A magistris peritissimis didicit iste literas, ergo maximè peritus est, non est domicator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuersatur cum bonis, ergo non est bonus.

A causa Materiali.

MATE

MATERIALIS causa est, ex qua in existētia aliquid fit, sunt enim duo necessaria ad materialē causam; alterum, vt ex ea aliquid fiat; alterum, vt ita ex ea fiat, vt anumeretur ipsa intra id, quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vasa, & ex lignis & lapidibus domū. Materia duplex est, altera permanens, altera transiens. Permanens est, cuius substantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens est cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Transiens verò, cuius substantia non manet, vt farina & aqua sunt materia panis, sed factio pane iā non est farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus à materialis causæ siue permanentis, siue transeuntis affirmatione, ad effectus possibilitatem, vt farina & aqua sunt, ergo panis potest esse; lignum est, ergo potest fieri cathedra, quamuis non simpliciter valeat, cū pluribus causis opus sit. Secundus locus à causis istis negatiuè, sed non simili modo, sed à permanenti cum simplici verbo, non est ferrum, ergo nō sunt arma ferrea. A transeunti verò cum præteritiverbo ad præsentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non est panis, valebit tamen in præsentī, quando est verbum significans operationem effectus, vt, non est farina, ergo non fit panis. Maximæ horum

rū sunt. Posita materiali causa possibilis ē effectus. Remota materia permanēti, remouetur effectus. Non præcedente materia transeunti nullus sequitur effectus. Tertius modus est ab Effectu, in Permanenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè, vt sunt arma ferrea, ergo est ferrū. Negatiuè non valet, non sunt arma, ergo non est ferrum. In transeunti negatiuè non valet, affirmatiuè verò sequitur causam præcessisse, vt panis est, ergo fuit farina. Præter hos vulgares modos arguendi sunt alij vtilēs, nempè prædicare proprietates, quæ insurgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, remouere etiam quæ diuersæ sunt vt homo est ex terra factus, ergo est corruptibilis; domus cōstat ex lapidibus, ergo durabilis est; gladius est ex plūbo, non igitur acutus est, & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahūtur ex locis, & diuersa natura locorum, vt pisces in aquis degunt, sunt igitur humidi, natus est in Germania, ergo strenuus est, & alia similia, quorum vsus est frequens.

A Causa Formali.

CAUSA formalis est, qua res habet aliquod esse, vt albedo est causa formalis albi, & anima animalis. Hæc duplex est, altera Accidentalē quale est omne accidēs respectu proprijsubiecti, quod

denominat; altera substantialis, quales sunt forma quæ faciunt substantias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis, & similes. Locus est facilis à causa ad effectum affirmatiuè & negatiuè, & ab effectu etiã ad causam, vt albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, ergo non est album, & è contra. Maxima. Posita vel ablata causa formali, ponitur vel aufertur effectus, & è cõtra. In hac est peculiaris argumentandi modus; pertinet tamen ad locum à Cõiugatis, propterea illic explicabitur.

A Causa finali.

FINIS est, cuius gratia aliquid fit, vt sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibet. In hac est vulgaris modus argumentandi, à sine bono, vel malo, ad bonitatem vel malitiam rei, dummodo sit finis per se, id est, ad quem res secundum se ordinata, valet enim, frui Deo bonum est, ergo & eius mandata obseruare bonum est occidere; malum est, ergo insidias parare malum est. Dico, quando finis est per se, nam si quis furetur vt faciat eleemosynam, furare nõ est bonum, quamuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsum furti. Sunt tamen alij valdè vtilis modi argumentandi in hac causa

causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius est recte viuere, quam multa cognoscere, ergo melior scientia est ipsa virtus. Optima naturalium cognitionum, est cognitio substantiæ primæ, ergo Metaphisica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiã valet opposito modo de malo, cuius finis peior aut pessimus, id peius est aut pessimum. Hinc iste locus plurimum valet ad persuadendum, cum voluntas maxime in bonum inclinetur; & à malo auerteretur. Secundus qualis est finis, tales & debent aliæ tres causæ admoneri, ex quo colligimus proprietates reliquarum causarum secundum finis proprietatè, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus constare, pater intendit benè filium educare, debet ergo bono magistro committere eum, gladius secare debet, oportet ergo vt sit acuta acie, huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius, qualis est finis, talia debent esse media ad finem, vt Vis ad vitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei, scientia præditos esse oportet, studijs ergo & vigilijs incumbendum est. Quartus, à sine, remouenda sunt media extranea, & deformia ei, vt si deo sapientiæ, non ergo est nihil otiaandum. vir bonus aspirat ad felicitatè.

R non

non ergo voluptatibus carnis se debet obruere.
 Secundum hanc normā innumera sumuntur ar-
 gumenta.

De loco à Generatione, & corruptio- ne, & ab Vsu. Cap. VII.

LOCA hæc proxima causis sunt. Est autē Ge-
 neratio, vt communiter explicemus, rei pro-
 ductio, Corruptio verò, rei destructio. Vfus
 autem, secundum quem rebus vtimur. Est locus
 à Generatione affirmatiuus. Cuius generatio est
 bona, & ipsum bonum, & econtra, similiter circa
 malum. Cuius generatio est mala, ipsum est malū
 & econtra: Per bonum autem & malum intelli-
 gimus reliqua nomina similes qualitates significā-
 tia, vt Christi natiuitas bona fuit, & Christus ipse
 bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum
 committere malū fuit; Alter locus à Corruptio-
 ne. Cuius corruptio bona, ipsum malum, & cuius
 corruptio mala, ipsum bonum, equum est latro-
 nes suspendi, ergo latrones iniqui sunt. impiū fuit
 Christum occidisse, ergo Christus innocens fuit.
 Hic autem attendamus, vt bonum, & malum per
 se sumamus, aliter enim nō valebit argumētum,
 non enim valet, vtile nō bis fuit Christum mori,
 ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id
 quod

quod est per se mors enim, vt mors est, nō est vti-
 lis, nec qua parte homines Christum occiderunt
 bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito, qui morte
 sua nos redēmit. Tertius locus est ab vsu, cuius
 vsus bonus, aut malus, & ipsum bonum, aut ma-
 lū est, & econtra, dummodò vsum, non autē abu-
 sum sumamus, vt lætificare cor, stomachū robo-
 rare bonū est, ergo & vinū bonum est, non tamē
 valet, occidere amictum, malum est, ergo gladius
 malus est, hic enim non vsus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

COMMUNITER accidētia vocātur, quo-
 rum vnū cum altero cōiungitur, siue vnū
 antecedit, alterū sequatur, siue simul sint, vt con-
 cepisse & parere, floruisse, & habere fructus, esse
 Irim, & futurā pluuiā, pati verecundiā, & rubes-
 cere. Hæc autē sunt in duplici differentia. Quædā
 quorū vnū cū altero necessariō cōiungitur, quan-
 tū nō cōuertibiliter, vt parere necessariō cōiun-
 gitur cū eo, quod est concepisse, non cōtra. Quæ-
 dā, quorum vnū cum altero plerumq; coniun-
 gitur, vt bachanalīa esse & rixas fieri. Tunc vnus ar-
 gumētandi modus in ijs, quæ necessariō cōiungū-
 tur ex parte eius, quod cū altero iūgitur affirma-
 tiuē, ex parte verò alterius negatiuē, qui modus

est cōsequētia necessaria, vt peperit, ergo cōcepit fructus fert, ergo floruit. contra, non cōcepit, ergo non pariet, non floruit, ergo nō feret fructus. Alter modus est in ijs, quæ plerumque iungūtur. & in his sumitur similis consequentia, sed probabilis tantum, vt bacchanalia sunt, ergo rixæ erūt, non sunt rixæ, ergo non fuerunt bacchanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumēta, quæ sumuntur à signis naturalibus physiognomicis, à prodigijs, à portētis, & quæ ab augurijs olim sumebantur, quamuis talia argumēta iā inania & fallacia sint. Reducuntur etiā argumenta, quæ sumuntur ex suspicionibus, à dictis, a factis alicuius quamuis non omnia necessaria sint, aut probabilia.

De Locis Externis Ab Oppositis & Disparatis, Cap. VIII.

NON solum ab ijs, quæ rei substātia sunt, vel eā circumstant argumēta trahimus, sed etiā ab ijs, quæ extranea, & aduersa sunt, ac tales loci Externi dicūtur, inter quos de Oppositis & Disparatis esset modò agēdum, si in Primo libro abū dē hoc iā nouis auditoribus, quò se in arguendo exercerēt, nō concessissemus. Hic solum Maximas ipsas, & aliquos argumētandi modos, quos illic præ

prætermisim⁹, aperiem⁹. Est Maxima prima pro Relatiuè oppositis. Relatiua simul se ponunt, & simul se perimūt in proprijs subiectis, vt, si pater est, etiā filius est: & si pater non est, nec filius est. Altera in eodē subiecto si vnū affirmatur, & alterum negatur respectu eiisdē termini, vt Petrus ē filius Pauli, ergo non est eius pater, negatiuè non valet, nō est pater, ergo nō est filius. potest enim esse, quod nec sit pater, nec filius. Maxima pro cōtrarijs, & priuatiuis: De quo vnū affirmatur, & alterum negari debet, vt nix est alba, ergo non est nigra: homo videt, ergo non est cæcus, negatiuè non valet, nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria quæ nō habent medium, tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterū, vt homo nō videt, ergo est cæcus: leo nō est cæcus, ergo videt: aqua nō est calida, ergo est frigida: ignis non est frigidus, ergo est calidus. In Cōtradictorijs, de quo affirmatur vnū, negatur alterū, & e cōtrā, vt lapis est non homo, ergo non est homo; non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existētibus. In Contradictorijs est modus argumentandi à cōtradictorio prædicati, ad cōtradictorium subiecti, vt homo animal est, ergo non animal nō homo est, & etiā in consequentijs, vt si homo est,

animal est, ergo si non animal est, non homo est, quæ cōsequētia dicitur è Contrario. Alter modus in Cōtrarijs, cū cōtraria prædicata de cōtrarijs vel oppositis prædicamus, vt, Prudentia è virtus, ergo Imprudentia est vitium: Virtus est amanda ergo Vitium est odio habendū, Lumen delectat, ergo Tenebræ contristant, quæ consequētia dicitur In ipso, cuius Maxima. Sicut se habet propositum in proposito, ita & oppositum in opposito, vel Contraria de contrarijs prædicantur.

De Loco à Maiori.

MAIUS vocatur id, quod magis probabile, & verū videtur, vt maius est hominem vincere equum, quā vincere leonem, hoc enim minus est, id est, minus probabile & minus apprensū verum. Argumētatur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primo maiori, & minori positus à parte subiecti, vt Angelus non potest cogere volūtatē hominis, ergo nec Dæmō. Maxima. Vno de duobus enūciato si cui magis videtur inesse, nō inest, nec ei, cui minus videtur inesse, in erit; Alter ex parte prædicati positus maiori & minori, vt homo non potest domare equū, ergo nec poterit subijcere leonem. Maxima Duobus de vno enūciatis, si quod magis videtur inesse, non inest,

inest, nec id, quod minus. Tertio ex parte vtriusq; extremi, vt Rex non potuit expugnare castrū, ergo nec Dux expugnabit urbē. Maxima. Duobus de duobus enūciatis, si quod alteri magis videbatur inesse, nō fuit, ergo nec alteri alterū, quod minus videtur, in erit. Horum trium maxima cōmunis est. Si, quod magis videtur, non est verum, nec id quod minus videtur verum erit.

A Minori.

TOCI à Minori sunt tres, sed affirmatiui. Primo ex parte subiecti, vt Dux expulset hostes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de vno enūciatis, si quod minus videtur, inest, & id quod magis videtur, in erit. Secundus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vincet equum. Maxima. Duobus de vno enūciatis, si quod minus videtur inesse, in est, & id quod magis videtur, in erit. Tertius ex parte vtriusq; vt Christus pro nobis grauissima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enūciatis, si quid alteri minus videtur inesse, inest & alterū, quod magis videtur, alteri in erit, communis Maxima. Si quod minus videtur, est verum, & id, quod magis,

A Simili.

SIMILIA dicuntur, vel quæ aliquam formã
 eiusdem rationis participât, vel quæ eandem
 inter se proportionem habent. V.g. album al-
 bo simile est, & homo homini secundum formã,
 at Dux & Aurigã similes sunt secundum propor-
 tionem. Vtroque autem modo valet argumentũ
 affirmatiuè, & negatiuè, vt, Cygnus disgregati-
 sum, ergo & nix, equus non est particeps ratio-
 nis, ergo nec leo. Debemus autem sumere simili-
 tudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, a
 liter non valebit, non enim valet, cygnus sentit,
 ergo & nix, quia quamuis similetur in albedine,
 tamen albedo non est ratio, qua cygnus sentit.
 similiter in simili secundum proportionem valet,
 vt Sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus
 ad rationem. Sed non debet ancilla imperare do-
 minã, ergo nec sensus rationi. Sicut se habet auri-
 ga in curru, itã dux in exercitu, sed aurigã atten-
 tẽ, & cautẽ debet dirigere currũ, ergo & dux pru-
 denter gubernare exercitum. Maxima. Similium
 & proportionalium idem est habendum iudiciũ.
 Huic loco adscribitur à Pari, seu Aequali, vt lex
 est. Qui occiderit patrem, obuolutus corio deij-
 ciatur in profluentem, ergo & qui occiderit ma-
 trem, est deijciendus, quia par est peccatum. Etã
 sunt opposita loca, nempè a Dissimili & dispari,
 sed

sed eorum non est admodum frequens vsus, quo-
 rũ Maxima, Dissimilium, & disparium diuersa est
 ratio.

De locis alijs Extrinsecis A Trãsmu-
 tata proportione. Cap. IX.

PROPOSITIS quatuor terminis, duobus
 prioribus proportionem eã habentibus, quã
 tertius & quartus habent, eadem proportio pri-
 mi & tertij, secundi & quarti colligitur, atque ta-
 le argumẽtum, à Permutata proportione dici so-
 let, quo argumentandi modo frequentius Arith-
 mëtici vti solent, vt sicut se habent duo ad qua-
 tuor, itã & sex ad duodecim, est enim proportio
 dupla, scilicet maior numerus minorem bis con-
 tinet, ergo, sicut se habent duo ad sex, ita se habe-
 bunt quatuor ad duodecim. vtraque enim est tri-
 pla. præterea sicut se habet homo ad risibile, ita
 equus ad hinnibile. in vtraque enim prædicatum
 de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habetho-
 mo ad equum, ita risibile ad hinnibile, est enim v-
 traque prædicatio disparata.

Ab Authoritate.

SOLET ab authoritate argumentum tãtũ
 duci affirmatiuum, vt Philolophi docent ele-
 menta

menta esse quatuor, sunt igitur quatuor r. vocamur affirmatiuum, quādo auctoritatem affirmamus, quamuis id, quod probamus, sit negatiuū, vt Philosophi docent cælum non esse corruptibile, cælum igitur non est corruptibile. In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem auctoritatem. Maxima. Exceptio cuique in sua arte credendum est. Super omnes auctoritates est diuina, Ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem Catholicā assentire tenemur, certior enim est quacunque scientia.

A Transumptione.

TRANSUMPTIO est cum loco nominis ignoti, aliud idem notius significās sumimus: vt non est sapientis quicquam incōsideratè proferre, ergo nec prudētis, & valet affirmatiuè & negatiuè. Est etiam transumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probādum nō strās ferimus, vel propter similitudinem cum illo, vel propter consensum disputantium, vt si quis virtutem multum posse contenderet, ad id de Iustitia probādum se transferret ex consensu respondentis, vel probaturus equum hinnibile, hominem risibilem probaret, quod alteri simile est, & quamuis sic communiter dici solet, videtur etiam posse dici,

dici, locum a Trāsumptione esse à Translatione, nimirum cum Metaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt leo rugiens est timendus, ergo & Diabolus: pater familias est amandus & venerandus, ergo & Deus. cani non est fidendum, ergo nec assentatori.

De Locis Medijs. Cap. X.

LOCI Medij sunt. à quibus argumenta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahūtur, vt in ipsorum explanatione patebit, quamuis Cicero cum alijs adnauerit, parū autem refert ab alijs secernere, vel cum alijs computare, dummodo ipsorum recta explicatio & vsus tradatur,

A Coniugatis.

CONIUGATA dicuntur, quæ se habēt sicut abstractum & concretum, vt albū, & albedo, Iustum & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicādo aliquid de notans bonum, vel malum tam affirmatiuè, quā negatiuè, vt sanctum est obedire, ergo sancta est obediētia; diuitē esse non est optimū, ergo diuitiæ nō sunt optimum bonum. Alter modus est subiiciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, vt album est coloratum, ergo albedo est.

est color: ijs verò, quæ per accidens sunt, non valet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albedo est dulcedo.

A Casibus.

CASVS sūt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt sapiens, sapienter, iustum, iustè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumētum, vt iustū est bonū, ergo quod iustè fit, benè fit, sapientè esse optādum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Comparatione.

ACOMPARATIVO ad positium valet argumentum affirmatiuè, quando absoluta est comparatio, vt leo est fortior homine, ergo leo est fortis. Aliquando non est comparatio absoluta, sed relatiua, quomodo vocamus dulcius minus amarum & melius minus malum, & tunc argumentum nō valet. A Positio verò valet negatiuè sumpta adhuc cōparatione absoluta, vt formica non est fortis, ergo nō est leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ sunt. Valet etiā argumentum ex parte vtriusque extremi à Positiuis, Cōparatiuis, & Superlatiuis, vt obedire sanctum est, ergo magis obedire sanctius est, & maximè obedire sanctissimum est. Hoc autem non valet

valet in ijs, quæ per accidens sunt, nō enim valet, sciens est studiosus, ergo sapiētior est studiosior, non enim virtus cum scientia per se coniuncta ē, quin possint separari, propterea in similibus istis non valet Maxima. Si aliquid tale ē, & quod magis est, magis tale erit

Ab Oppositione.

EX maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui ad motū ipsum facit tale, & ipsum magis erit tale, vel ipsum saltem erit tale, vt paries est albus propter calcē, ergo & calx est alba. Theophrastus est factus doctus, quia audiuit Aristotelem, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, non enim dices nix est alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen, diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam. Propter quod vnumquodq; tale, & id magis, quando potest tale esse, id est, idem recipere prædicatum. Supererat locus vltimus à Diuisione, sed in primo libro de eo, & ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolentes exercere erit vtile ante Aristotel. copiosam, & exactam doctrinam.

De

De Syllogismorú fallacijs & erroribus de Syllogismo vitioso. Cap. XI

Syllogismi perfectio in recta forma & recta materia consistat, rerumque imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit, ut in syllogismo multiplex vitium, & error contingat. Est enim quidam error in forma, quando non sit ea propositionum dispositio, quæ in libro Quarto præscripta est, quomodo iste vitiosus est. Omnis Prudentia est virtus. Omnis Temperantia est virtus, ergo Omnes Temperantia est prudentia. Forma enim non est bona, cum sit in secunda figura vtraque affirmatiua, quamuis materia recta sit. Vitium hoc simile est vesti ex bono panno, male constructæ. Alter contingit error in Materia, cum forma quidem bona est, sed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primo, cum materia, quæ non est necessaria vitiumur, ac si esset necessaria contendentes ex ea demonstrationem facere, ut quis sic syllogismum faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum sunt æquales. Linea recta nempe chorda & linea arcus sunt ductæ ab eodem puncto in idem, ergo ille sunt æquales. Constat malam materiam esse, cum illa maior sit falsa, & affirmatur

matur pro necessaria propter similitudinem, quam habet cum necessaria, nam vera, & necessaria ista erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum sunt æquales. Hoc vitium est contra Demonstrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id, quod non est probabile, sed tantum apparet, sumitur ac si esset probabile, ut Omne quod ridet habet os, Prata rident, ergo Prata habet os: ubi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius verbi ridere, & tamen non est probabilis. Tale vitium est contra Dialecticum syllogismum simile vesti ex vili panno rectè constructæ. Tertius evenit error in vtroque simul, nempe in Forma, & Materia, ut Quod mouetur est sensibile, Cadaver mouetur, ergo Cadaver est sensibile, forma enim huius vitiosa est, cum sit ex puris particularibus. Materia etiã apparet, ex æquiuocatione verbi, mouetur, nam aliquando pro mou localis, aliquando pro alteratione, & etiã pro aueruatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, vel in Forma, vel in Materia siue Necessaria, siue Probabili, vel in Materia & Forma, frequentius tamen in Materia probabili errores accidunt, cum amplior sit, & communior, ac etiã imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile peripitur. Ex his accidit, ut syllogismus, qui est instructum

mentum cognitionis, & scientiæ. sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit ac characteres delineat, si tamen nò rectè appetur, maculas potius chartæ imprimit. Tali Syllogismo utuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student, dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus, cuius errores ditrinctè aperire oportet, non, ut eis utamur alios decipientes, sed ut ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De Metis, ad quas Sophistæ conatur disputantes redigere. Cap. XII.

META est scopus & finis, ad quem Sophista fallaci argumento respondentem redigere studet, ut ex tali meta eius victoriam cõsecutum esse circumstãtibz appareat. Sũt autem hæ quinque: Redargutio, Falsum, Inopinabile Solacismus, Nugatio de quarum singulis breuiter è dicendum,

De Redargutionis Meta.

REDARGVTIO est prænegati concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatione,

tatione, vi argumenti fallacis, id est, quotiescumque cogitur respondens concedere in eadem disputatione contradictorium eius, quod antè concesserat, propter argumenti fallaciam, ac talis Syllogismus fallaciter probans contradictorium concessi dicitur Sophisticus elenchus, quoties enim sine fallacia probatur contradictorium, Verus Elenchus dicitur. Ponitur in eadem disputatione, quia si respõdens admittat id, cuius oppositum in alijs disputationibus præcedentibus tantum defenderit, non est redargutio, nisi id in præsentis disputatione susceperit Dicitur, vi argumenti, quia quando vocibus & importunitate verborum sola, vel aliã causa respondens admittit contradictoriũ, non est redargutio. V.g. sustinet quis dormientes non videre, fit syllogismus Sophisticus, Omne visum habens, videt, Omnes dormientes visum habent, ergo omnes dormientes videt, cogitur vi syllogismi, quia fallaciam illius nominis, visus, ignorat concedere conclusionem, tunc redactus est ad metam redargutionis, & contradictionis.

De meta Falsi.

FALSVM vocatur id, quod omnibus circumstantibus cognitum est tanquam falsum, &

S re

re ipsa falsum est, & ad id conatur redigere sophista respondentem, vt Homo habet quod nō amissit, Non amissit alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INOPINABILE est id, quod contra circumstantium opinionem est, siue ipsum sit verum, siue falsum, ad quod sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriā de eo habuisse videatur, vt si coram rusticis Solē maiorem Terrā cogeret concedere, hi enim sicut molarem lapidem esse existimant, Similiter si coram hominibus vitijs deditis regem posse infelicem esse conuinceret.

De Meta Sollæcismi.

SOLLÆCISMVS est vitium in orationis contextu contra regulas Grammaticales, ad quem Sophista etiam respondentem redigit, nullam enim non intentat viam, qua doctus appareat, & gloriā ab aduersario aucupetur. Verbi gratia. Omnis homo est studiosus sciētiae, Omnis mulier est homo, ergo Omnis mulier est studiosa scientiae. Cogit enim vi Syllogismi apparentis, Sollæcismum hunc conclusionis admittere.

De Meta Nugationis.

NV

NUGATIO est eiusdem, & ex eadē parte inutilis repetitio. Dicitur eiusdem repetitio; quia nisi idem repetatur, nugatio non est. Dicitur ex eadē parte; quia si idē in diuersis propositionibus eiusdē Syllogismi repetatur Nugatio non est. Dicitur inutilis; quia aliquando repetitio Nugatio non est, cum aliquid peculiari ter in repetitione donatur, vt virgo virginū sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem Sophista redigit aliquando, vt irrideatur respondens à circumstantibus, vt si dicat, Omne simum est natus simus, Aliquis natus est simus, ergo Aliquis natus est natus simus. Hæ omnes metæ sub vna vniuersali includuntur, quæ dicitur Non ens, id est, quoties respondens cogitur, id concedere, quod non est, vel non apparet esse, vt conuincatur erroris, & ignoratiæ, quæ circa Nō est versatur, & Sophista ex hoc sapiens videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, singulas ostēdamus.

De Fallacia in communi.

Cap. XIII.

FALLACIA non vno modo tantū dicitur aliquando enim & pro errore, & deceptioe ex ipso argumēto Sophistico proueniente sumitur, aliquando pro ipsomet argumēto, & loco, &

S 2

VTR-

vtroque modo in præfenti vſurpatur. Eſt autem aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis locis argumenta verè deducentes, probabiliter argumentantur, ac opinionem rerum faciūt; ita & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpè apparenter argumenta extrahentes, & nō quidem verè, deceptionem faciunt. vt enim Dialecticus argumentatur à ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet, Omnes animal ſentit, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumentatur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat. Sydus cæleſte eſt canis, ergo Sydus cæleſte latrat. Propterea in Fallacia qualibet duo concurrunt. Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verū, quæ mouet intellectum, ſeu imaginationem ad errorem, & deceptionis eſt occaſio, & hoc dicitur cauſa Apparentiæ. Alterum diſſimilitudo & differentia vera, quæ eſt inter vnum & alterum argumentandi modum, quod dicitur cauſa Nō exiſtentiæ, vt in illo argumento, cauſa apparentiæ eſt vox, canis, quæ ſimilatur ſuperiori, & vniuerſali. cauſa verò non exiſtentiæ eſt eius æquiocatio, ratione cuius non eſt vniuerſale, quamuis appareat, inxta has apparentiæ cauſas diſtinguntur fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur In dictione illæ nempè, quæ ſuæ apparentiæ cauſam in ipſis dictione-

dictionibus & vocibus habent; Quædam Extra dictionem, quæ cauſam apparentiæ non in vocibus, ſed in rebus per vocem ſignificatis habent. De ijs igitur, quæ In dictione ſunt, primo diſſeramus, quæ ſunt ſex tantum: Acquiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compoſitio, Diuiſio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEQVIVOCATIONIS fallacia eſt error; & deceptio proueniens ex vnitae vocis pluſiſignificatis. Cauſa Apparentiæ eſt vnitae vocis, qua aſſimilatur voci vniuocæ, ac propterea exiſtimatur, idem eſſe iudiciū de vtraque. Cauſa nō exiſtentiæ, eſt diſſimilitudo & pluralitas ſignificatorum, quæ in hac inuenitur. Huius fallaciæ triplex eſt ſpecies. Prima quādo vox ſimpliciter eſt æquiocata, ex qua fit Syllogiſmus Sophiſticus, vt Omne corpus eſt ſubſtātia. Trina dimenſio eſt corpus, ergo Trina dimenſio eſt ſubſtātia, in hoc eſt æquiocatio corporis, quod aliquando compoſitam ſubſtāntiam, aliquādo trinam dimenſionem ſignificat, quæ quantitas eſt. Secunda ſpecies eſt, cum vox eſt analoga, vt, Omne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os. Pratiū ridet,

videt, ergo Pratum habet os. Tertia species, cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt Omne animal est coloratum, Mulier est animal, ergo est coloratum. Quod iur gebat stat, sedes surgebat, ego sedens stat.

De fallacia Amphibologiæ

AMPHIBOLOGIAE fallacia, est error proueniens ex vnitatē orationis plures, patientis sensus, cuius Causa apparentiæ est vnitatis orationis, Causa verò non existentia, est ipsa sensum multiplicitas, vt, Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele. Hæc est Logica Aristotelis, ergo hæc Logica possidetur ab ipso. Hic variū ille genitiuus sensum facit, nam significat habitudinem possidentis, & rei possessæ, similiter & ordinē causæ & effectus; & hæc est vna species ipsius, quando nempe eadem manet orationis constructio. Altera species est, quando mutatur constructio, vt quādo casus mutatur, sicut, Quodcūque vides, hoc vides, sed lignum vides, ergo ligno vides, illud enim, hoc, mutat sensum si i ablatiuo; aut si in accusatiuo cōstruatur, vel etiam quādo id, in quod transit actio verbi, mutatur in suppositum, vt Quoscūque volo me accipere, volo me accipiant, sed hostes volo me accipere, ergo Ho-
stes

stes volo me accipiant, hic enim modò appositū in suppositū, modò suppositum in appositū conuertitur. Tertia species, quādo vna oratio plura significat, sed vnū principaliter, alterum similitudine quadā, vt, Quoties litus aratur, terra scinditur, Cum indocilis docetur, litus aratur, ergo Cum indocilis docetur terra scinditur. illa enim oratio, litus aratur, principaliter significat litus aratro scindi, quadā similitudine verò significat frustra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

ERROR iste prouenit, cū aliqua dictio varia significat ex diuersa pronuntiatione spirito, quantitatis, vel accentus, vt Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinum amatur, ergo Vinum hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor; dictio enim populus: ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. Prouenit etiam iste error, quando separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit in vite, facit coacte. Racemos Deus facit in vite, ergo Racemos facit coacte, est deceptio, nam sunt duæ partes in minori, nempe præpositio in, & ablatiuus, vite; In Maiori autē ē vna dictio, nempe aduerbiū Similiter. Tu es

qui es. Qui es est priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Pronenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronuntiatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per ironiam pronuntiationem, vt Quicumque alterum uocat album, ipsum dicit esse album, sed pueri æthiopem uocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse album. Tandem fit ista deceptio cum mutatur diaphongus, vt Quicumque desiderat æquum, desiderat iustum, sed qui desiderat equitare, equum desiderat, ergo Qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis. Cap. XIII.

TRIA circa fallacias has speculari oportet, primum quid Compositio, & quid Diuisio sit. Secundum quid Compositionis fallacia, quid etiam Diuisionis fallacia. Tertio quot harum species. Compositio igitur & Diuisio non uno modo dicuntur. Primum enim Compositio est quoties significatio unius termini applicatur integræ significationi alterius, vt si dicas, album potest esse nigrum, si sensus sit albo ipsi, nempe corpori cum albedine simul accidere nigrum, Compositio est. sic autem fit

fit Diuisio cum non integræ, sed parti significationis alterius significatio applicatur, vt si in eadē propositione fiat sensus, illud corpus quod album est nigrum potest esse, non tamē simul cum albedine Diuisio est. Fit etiam altero modo Compositio & Diuisio, cum una dictio potest construī cum varijs dictionibus in eadem oratione, si autem cum una construatur, facit unum sensum, si uerò cum altera, facit alterum sensum, & in hoc talis oratio differt ab amphibologia, in qua eadem seruatur dictionū constructio, vt quicquid uiuit semper erit dictio, semper, potest construī cum uerbo uiuit & sensum facit uerum, potest etiā construī cum uerbo erit, & sensum facit falsum, tunc construere tale dictionē cum ea, cum qua magis apparet construī Compositio est, vt coniungere cum uerbo uiuit, at coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, Diuisio est, vt si construatur cum illo uerbo erit, & in hoc pronuntiationē, & loquendi phrasim oportebit considerare, fiunt etiā compositio & diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus, Circa secundū fallacia Compositionis & diuisionis, fit cum in consequētia aliqua datur antecedens uerū, & consequēs falsum, eo quod diuisum sensum in compositū, uel compositum in diuisum mutamus; non enim licet hos mutare, tunc autē fit Compositio.

positionis fallacia peculiariter, cum consequens falsum, quod sequebatur ex sensu composito falso in antecedenti, attribuiamus eidem antecedenti in sensu diuiso vero, vel cum conclusionem quæ sequebatur in sensu diuiso vera, sumimus in sensu composito fallam. Exemplum prioris. Omnia quinque sunt duo & tria, Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque; in hoc syllogismo conclusio est falsa, & sequitur ex antecedenti composito falso, nam illa minor falsa est, si predicatum compositè, & copulativè teneatur, esset autem vera, si diuisivè teneretur, facit enim sensum quinarij non est duo, & quinarius non est tria, e contra maior diuisa est falsa, composita vera, tunc esset fallacia Compositionis. velle tribuere falsitatem conclusionis veritati minoris diuisæ, cum tamen ex ea non sequatur. Exemplum posterioris. Omnem hominem scribere est possibile. Aliqui non scribentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere est possibile, in hoc antecedens est verum, & ex eo conclusio sequitur vera in sensu diuiso, falsa tamen in composito, tunc est fallacia Compositionis, in sensu enim Composito falso sumimus quod non sequitur nisi in sensu diuiso vero. Est autem fallacia diuisionis e conuerso, cum sensus compositus est verus, & diuisus falsus, & attribuiamus conclu-

sionis

sionis falsitatem sensui composito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamè erat compositè sumenda, vt in maiori illi syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius non est quinque, maior diuisa falsa est, composita vera est autem fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatem, cum non nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis, & diuisionis speciebus.

Sunt enim tres, Prima sit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integræ alterius significationi applicare, nempe materiali & formali; potest etiam parti significationis solius, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, iuuenes sunt homines, ergo iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus non enim inferebatur nisi in sensu diuiso, at si dicas, iuuenes esse senes est impossibile, Homines sunt iuuenes, ergo Homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & maior in sensu diuiso; ex qua conclusio sequitur, in sensu vero composito est vera, & tribuere ei falsitatem conclusionis est fallacia Diuisionis, quia quod ex diuisa sequitur, attribuiamus compositæ.

Alterà

Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod cōplexū, quod diuisiue & copulatiue sumi potest, ratione cuius mutatur sensus, vt superius diximus; similiter de cōplexo disūcto, vel disunctiuo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale, Sed nō omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in maiori, quæ potest sensum disunctiui facere, & sic est vera, est enim propositio categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale & sic nō infertur cōclusio illa, potest disunctiue sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur, fallacia consistit in eo, quod tribuimus maiori compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Fit opposito modo fallacia Compositionis, cum sensus compositus est falsus, diuisus verus.

Tertia species est, cum aliquam dictionem cum varijs construimus, propter quod mutatur sensus, vt Quicquid vivit semper erit, Equus vivit, ergo Equus semper erit, conclusio falsa, & maior in sensu diuiso falsa, nempe, si dictio, semper coniungatur cum verbo erit, & sic procedit conclusio, at si iunga

iungatur cum verbo vivit, est compositio, & vera Similiter Quacunque imaginē auream habentē vestē vidi, ipsa est ex auro; sed ligneam imaginem vidi habentem vestem auream, ergo Imago lignea est ex auro, conclusio est falsa, & etiā maior diuisa, nempe si illa dictio, aureā, iungatur cum vestī, sic enim ex ea infertur conclusio, at si composita sumatur, est vera, nempe si iungatur cum imagine, ac propterea est fallacia diuisionis, cōclusionem tribuere compositæ.

De fallacia figuræ Dictionis.

FALLACIA hæc accidit, cum ex similitudine duarū dictionū inter se accidentali, colligimus similitudinē significatorum, quod primō euenit cum dictio vnus generis grammaticalis, existimatur esse alterius generis propter similitudinem desinentiæ, vt qui poetam concedere esse doctam sicut musam, quia musa est fœmininū nomen, & qui Eustochiū concedere esse sanctū quia finitur in um, sicut tēplū. Altero modo euenit, cum nomen vnus prædicamenti sumimus pro altero prædicamento, vt Quicquid hodie emisti, modo comedisti, Carnes crudas hodie emisti, ergo Carnes crudas modo comedisti, est figura dictionis, quia quicquid significat substantiā, crudū verò

verò qualitatē. Euenit etiam, cum Simplicem sup-
positionem in personalē, vel e contrā mutamus,
vt homo est species, iulius est homo, ergo iulius ē
species, cum præsertim hoc fit in indiuiduo, & vni-
uersali, nam hic videtur mutari modus, cum vni-
uersale quale quid indiuiduum hoc aliquid signifi-
cat.

De fallacijs Extra dictionem.

De fallacia accidentis.

Cap. XV.

QVO facilius hæc fallacia intelligatur, (est e-
nim admodum communis) notandum est a-
liqua quadrupliciter vnum quid esse posse. Primo
dicuntur ea vnum, quæ vnum prorsus significant,
quamuis sub diuersis nominibus, aut modis diuer-
sis, quo pacto duo synonyma vnum dicuntur, simi-
liter definitum & ipsius definitio, illa tamē in vo-
ce differunt, hæc verò in significandi modo, cū de-
finitum confusē, Definitio eadem explicitē dicat.
Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum
non eandē naturam significant, vnū tamen est de
essentia alterius, sicut genus, vel differentia idem
sunt cū specie, & species cum indiuiduo, puta hō
&

& animal, homo & rationale, homo & Iulius. Ter-
tio quædā alia dicuntur vnū minori vnitare, quorū
vnum est alterius propriū, puta hō & risibile, nō
tamen risibile est de essentia hominis. Tandē quæ
dā alia dicuntur vnū, quorū vnum alterum clau-
dit tanquam accidens, vt homo, & albū. Ista qua-
tuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea dif-
ferentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiā
aliquo modo vnum fiat, ex quo fit, quod aliqua,
quæ vni tribuimus, etiam alteri nō damus: aliqua
verò vni applicamus, quæ alteri concedimus, dici-
mus enim album coloratum, & currere, & sede-
re, quæ etiam de homine albo prædicamus; at al-
bum esse accidens, colorem, qualitatem dicimus,
quæ de homine non enunciamus, & in vniuersum
est Regula, Omnia ea, quæ vni conueniunt secun-
dum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt
ab altero, cætera verò concedenda simul, aut ne-
ganda. Verbi gratia, album dicitur currere ratio-
ne ipsius subiecti, corpus enim albedinem habēs
dicitur currere, præterea album dicitur accidens
ratione formæ, in qua cū subiecto non est idem,
non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex
his nota ē fallacia Accidētis quæ fit quoties tribui-
mus vni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen
non illi, qua parte cū altero vnū est, conueniunt,
exiisti

existimantes propter idéitatem & ynitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi syllogismi, & cōsequentia homo est risibilis, risibile est propriū, ergo homo est proprium. Ensis est gladius, Gladius est secundæ declinationis, ergo Ensis ē, secundæ declinationis. Petrus est homo, Homo est species, ergo Petrus ē species, & in vniuersū quoties suppositio variatur, sicut quādo procedim⁹ ex puris particularibus, ex maiori particulari in Prima figura, ex puris affirmatiuis in secūda figura, & similia. Similiter quoties Appellationē mutamus, vel ex diuisis ad cōiuncta, vel è cōtra procedimus, vt Video Corruscū, Et corruscus est veniens, ergo Video veniētem. Hic canis est pater, Et hic canis est tuus, ergo Est pater tuus. Puer hic est magnus logicus, ergo ē magnus, & est logicus Similiter quoties à genere, seu à superiori ad inferius absq; vniuersalitate, vel ab inferiori ad superius vniuersaliter procedimus, vt Animal ē album, ergo homo est albus, vel Omnis hō est risibilis, ergo Omne animal est risibile, de quibus, in locis à Toto diximus. Nec mireris, si fallacia suppositionis hic collocetur, & in Figura dictionis, cū diuersis rationibus vitū vnum ad duas species fallaciarum referatur, illic enim figura dictionis, hic vnitas extremorum consideratur.

De

De fallacia Secundum quid & simpliciter.

FALLACIA ista ex similitudine loci à Toto in modo procedit, erat enim Totū in modo, dictio respectu sui ipsius cū aliquo adiecto sumptæ, quod dicebatur Pars in modo, vt homo, & homo albus, valebat autem à parte ad totum, & è contra, vt illic explicuimus. Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt significationem totius cui iunguntur, vel eam distrahunt, & alienant, & talia nō totum in modo, aut pars, sed Dicta secundum quid nūcupātur, vt homo mortuus, album secundum dentes, & similia Quæ autem adiecta distrahant, ex ijs quæ in Secundo libro de Alienatione diximus, facile est videre. At ea dicuntur diminuere quando cum eis ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copulatur, vt eis semotis, oppositum enunciatur. V.g. E Athiops secundum dētes albus dicitur, ablato verò illo adiecto secundum dentes, niger, vel nō albus dicitur, nisi subiectum alia ratione esset album, vt homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundū totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed non ex virtute, & ratione illius adiecti. Est igitur fallacia, talibus dictis secundum quid

T

quid

quid, ad ipsa absolute sumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quam negatiuè argumentari, vt in ipsis huius fallaciæ modis comperietur.

Est primus modus à dicto diminvente secundum locum, non enim valet, nō licet prandere in templo, ergo non licet prandere; licet in mari nō audire sacrum, ergo licet non audire sacrum non valet. Secundus modus à dicto diminvente secundum tempus, non enim sequitur, non est licitum diebus Veneris vesci carnibus, ergo est licitum vesci carnibus, expedit tempore naufragij projicere merces, ergo expedit projicere merces.

Tertius à dicto diminvente ad aliquid, vt febricitanti non est bonum vinum, non valet, ergo nō est bonum vinum. Amentia non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus à dicto diminvente secundum partem, vt est albus secundum dentes, ergo est albus, non sequitur, nō est albus secundum dentes, ergo non est albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim valet; vt è crispo capite, ergo est crispus, benè sequitur; est cæsius oculis, ergo est cæsius: est curuo naso, ergo è aquilino, in his enim bene sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè insunt.

Quintus à dicto distrahente, vt duo leones mar-

morei

morei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro, hic est homo pius, ergo est homo, non sequitur Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis, non enim valet, non est albus, ergo non est albus, secundum dentes: nō est leo, ergo non est leo lapideus; licet comedere carnes, ergo licet in die veneris, & alijs similiter non valet, sicut nec ab ipsis partibus, nisi tale prædicatum omni ex parte, & integrè subiecto insit, tunc enim valet; vt non est bonum mentiri, ergo non est bonum mentiri in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia Elenchi. Cap. XVI.

UPERIVS quid esset Elenchus diximus, è Senim syllogismus Contradictionis, id est, inferens, & probans cōtradiçtoriu eius quod cōcessum est, vel simul duo inferēs contradicçtoria, si verè autem probat Verus elenchus, cū deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte elencho deceptio accidit, vno modo, quando id non fit syllogismo bono, sed fallaci; altero modo quando syllogismus bonus est, non tamè probat veram cōtradiçtoriam propositionis concessæ sed apparentem, cum non obseruet leges verè cōtradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiūt, dicuntur secundum ignorantiam Elenchi, quas

T 2

Aris.

Aristote. i. Elench. cap. 4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non sumuntur ad idem, ut numerus ternarius excedit binarium & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda, quando non sumuntur secundum idem, ut corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinem, & non secundum longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia similiter, id est, quando non seruat idem modus, ut currit velociter, non currit tardè, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruat idem tempus, ut dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, sed de his latè diximus Libro secundo.

De fallacia consequentis.

Fallacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum verò fallaciam hanc fit transmutatio, nempe ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis, ut si ignis est, calor est, ergo si ignis non est, calor non est. Qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dicit te esse equum, dicit falsum, ergo qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est fallacia

fallacia, quia ex opposito antecedentis, inferimus oppositum consequentis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Similiter quando ex positione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia, cum non liceat, nisi in terminis conuertibilibus, ut si homo est, animal est, ergo si animal est, homo est, si ignis est, calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorem consequentiam bonam esse, posteriorè verò, quia à negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

Fallacia hæc contra Syllogismi probationem procedit, syllogismus enim & illatius est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius, illatio in recta forma consistit, probatio verò præter hoc antecedens notius consequente petit, ob id fallacia est, æque ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere, præsertim quando idem per idem, licet occultè probare intendimus, ut qui probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationem omnes homines esse iustos, & probaturus Medicinam esse scientiam sani & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam

fani, & esse scientiam ægri, vel deniq; si verbis pa-
rum mutatis idem per idem probaret in talé in-
cideret fallaciam.

De fallacia secundum non causam, vt causam.

Fallacia hæc est cum conclusionis falsitas, quæ
provenit ex vna præmissa falsa, attribuitur præ-
missæ veræ, vt Omnis homo est animal, Plâta est
homo, ergo Planta est animal. Cõclusio est falsa,
cuius causa est minor, attribuire verò id maiori,
ac velle ob id contendere maiorem esse fallam, è
fallacia non causæ, vt causæ, quam superiùs dixi-
mus. Nõ propter hoc accidere falsum. Fit etiam
ista fallacia, cum conclusionē veram attribuimus
falso tanquã causæ. Similiter cum consequens ex
antecedenti nõ proprio deducimus, ipsi attribuē-
tes consequentis veritatem, vt Homo est discipli-
nabilis ergo est Grammaticus, & huiusmodi alia.

De fallacia secūdum plures interro- gationes vt vnā.

Fallacia hæc committitur, cum opponens petit
vnicam sibi respõsionem dari illius, cui vnica
ref

respõderi nõ potest, vt ipsum respõdētē ex qua-
cũq; vna respõsione rapiat, vt si petat, hõ & leo
sunt ne animal rationale? si respõ deatur ita esse,
colliget leonē esse rationalē, quod falsum est. Si
verò respõdeatur, nõ ita esse, colliget hominē nõ
esse rationalē, quod etiã falsũ est. Ad fallaciã hæc
reprimendam non oportet vnica respõsione sa-
tisfacere petenti multa quibus nõ nisi multis ref-
ponderi potest. Atque hæc breuiter, de locis, &
fallacijs atque perinde de tota Introductione.

Sit laus Deo Omnipotenti, qui nos ad finē
perduxit, ipse faciat, vt in sui gloriam, &
iuuentũ vtilitatem, maiorēquē in li-
teris progressum, quorum gra-
tia scripta sunt, hæc om-
nia tendant.

•

FINIS.